Nisan 1957

Sene : 3, Cilt : IX, Sayı : 15

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

İstanbul Yeni Gazete

Türk Basınında Çığır Açacak Bir Gazete Olacaktır

- Yepyeni Bir Şekil
- Her Gün Tam Sayfa Fotograf
- Her Gün Dört Renk
- Her Gün 15 Resimli Roman

MURAT SERTOĞLU'nun YUNANİSTAN'ı ADIM ADIM DOLAŞARAK HAZIRLADIĞI

YUNANİSTAN - KIBRIS ve MAKARİOS

İSİMLİ SİYASİ YAZI SERİSİ

İKİ BÜYÜK ROMANCININ HADİSE YARATACAK İKİ BÜYÜK ESERİ

ORHAN HANÇERLİOĞLU'nun

YEDİNCİ GÜN'ü

MAHMUT MAKAL'ın

MEMLEKETİN EFENDİLERİ

GENÇ NESLİN DEĞERLİ HİCİV USTADI:

ÇETİN ALTAN

KORE'DEN KIZIL CEHENNEME...

9 - Bölük Kumandanının korkunç esaret yılları..

İSTANBUL YENİ GAZETE ŞEKLİ VE MUHTEVİYATI İLE TÜRKİYENİN EN MÜKEMMEL GAZETESİ OLACAKTIR

SİYASİ MUSTAKİL SABAH GAZETESİ

8 MAYIS'DA ÇIKIYOR...

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 3, Cilt: IX, Sayı: 155

Rüzgârlı Sok. Ovehan
Kat: 3 Daire: 7
P. K. 582 — Ankara
18992 (Yazı işleri)
15221 (İdare)

Fiatı 60 Kuruş

*

Müessisi:

Metin TOKER

*

Neşriyat Müşaviri:
Yusuf Ziya ADEMHAN

*

İmtiyaz Sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mes'ul Müdür:
Tarık HALULU

*

Umumi Neşriyat Müdürü:
HAMDİ AVCIOGLU

*

Teknik Sekreter :
M. Nevzat ÜNLÜ

*

Karikatür :
TURHAN

*

Fotoğraf :
Hüseyin EZER
Osman ÖZCAN
ASSOCIATED PRESS
TÜRK HABERLER AJANSI

*

Klişe :
Desen Klişe ATÖLYESİ

*

Müessese Müdürü :
Mübin TOKER

*

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	12 lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24 lira

*

İlân Şartları :
8 renkli arka kapak (Tam Sayfa : 350 Lira
Kapak içi 800 lira, metin sayfaları Santimi 4 lira.

*

Dizildiği ve Basıldığı Yer :
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih : 25.4.1957

Kapak resmimizi

Richard Nîxon

Afrika fâtihi

Kendi Aramızda

Kıbrıs hakkında

Kıbrıs meselesindeki son gelişmeler karşısındaki resmi görüşümüzün açıklanmasını beklerken, aklımıza acaba hükümetimiz İngilterenin yeni bir 180 derecelik dönüş yapmasını mı bekliyor gibi bir sual takıldı. Bermuda konferansından hemen sonra Amerikanın Bağdat Paktına daha faal olarak katılma kararı alması ve bunu Makarios'un serbest bırakılmasının takip etmesi bu islerin Bermudada kararlaştırıldığı intibaını uyandırıyor. Ama ne olursa olsun bu büyük müttefiklerimizden tamamiyle müstakil,, bir milli politika takibiyle Kıbrıs mevzuundaki son derece haklı durumumuzu bütün dünyaya kabul ettirmemiz mümkündür.

T. Tekinalp - İstanbul

*

Kıbrısta birçok masum insanın kanına girmiş olan tedhişçilerin hâmisi siyasi papaz Makarios'un İngiliz. ler tarafından serbest bırakılması, müttefiklerimizle olan münasebetlerimizde ihtiyat payına daha geniş yer ayrılması lüzumunu göstermiştir. Dâvalarımızda herkesten çok kendimize inanmanın gerektiğini ve hakların verilmeyip ancak alındığını unutmamalıyız. Şimdi Kıbrıs dâvasında takip edeceğimiz azimli yol, bütün dünyaya Türkün o yılmaz karakterini bir daha ispat etmeye vesile olabilir.

G. Cingisiz - Ankara

Demokrasi hakkında

Geçenlerde Cihad Bahan, yeni kanunların garip tatbikatına dokundu. Başyazar bir kanunun iki ayrı vatandaşa değişik şekilde tatbik 'edilmesi karşısında duyduğu hayreti ifade ediyordu. Şimdi bir de aşağıdaki resme bakiniz: İnönü İlkokulu, Erzin-

canın ana caddesi üzerindedir ve tabelâsı Erzincan'a yeni gelenleri hayret içerisinde bırakmaktadır. Fotoğraf, D.P. icraatı cümlesinden olan bir tatbikattan -yaşıyan kisilerin isimlerinin cadde. okul v.s. gibi tesislere verilememesi- bir hayli sonra, 1957 Nisanında çekilmiştir.

Şimdi ister misiniz, Burhan Belge gene "Hem sonra neyin hürriyeti?" "diye celallensin! "İşte isimlerine artık okulları bile var. Eğer bu memlekette demokrasi olmasaydı, bu okul bulunabilir miydi? Daha nasıl demokrasi is. tiyorlar?"

A. Nail - Erzincan

*

153 sayılı AKİS'teki "Şeyhin Kerameti" başlıklı fıkrayı dikkat ve ibretle okudum. Zafer yazarına göre, meğer Türk isçisi "demokrasi isteriz" slo-' ganını ciddiye almıyormuş! Eyvah.. Demek bunca emeklere yazık, oldu, öyle mi? Buna inanırsak inkilâpların yaratıcısı büyük Atatürkün ve koruyucularından biri olan Şehit Kubilayın hatırasının önüne yüzümüz kızarmadan nasıl çıkabiliriz?

T. Özdemir - Giresun

*

Çalışma Bakanı M. Tarhan, Elazığ D.P. kongresinde köylünün yükselen refah seviyesinden bahsederken, artık köylerde Yeni Harman ve Hususi Kokulu sigara içildiğinden bahsetti. Ben bir köy çocuğuyum ama, henüz köylerde böyle pahalı sigara içene rastlamadım. Çalışma Bakanı bu sözleriyle her halde 1950'den önceki "Sigarayı 5 kurusa içireceğiz" sözünün 1957 şartlarına uygun yeni tarzını ortaya atmak istiyordu. .

Ali Çapacı *4* Elâzığ

*

S. on sayılarınızda yeni bir terane tutturdunuz, gidiyorsunuz: İktidar dış politika meselelerinde muhalefetle istişarelerde bulunmalıymış!..

Biz biz, siz de sis' olmakta devam ettikçe bundan bir fayda hasıl olacağına, kuzum, sis sahiden inanıyor musunuz?

B. Tatlıcıoğlu - İzmir

Cezayir hakkında

Paris Üniversitesi Hukuk Fakültesi Profesörlerinden Maurice Douverger, Fransanın Cezayirdeki baskı rejimini telin ettikten sonra, gençliği bu baskı rejimine karşı cephe almağa çağırıyor. Prof. Douverger', savaşı, işgal yıllarını, kurtuluşu yaşamıyan bu gençlerin, Dreyfus meselesi zamanında Zola'nın gençliğe söylediği su sözler üzerinde durmasını istiyor:

"Gençlik, gençlik. Diktatörlük zamanında dünyaya gelmedin, her sabah göğsünde bir çizmenin ağirlığıyla uyanmanın ne demek olduğunu bilemezsin, diktatörün kılıcından, namussuz yargıçların baskısından kurtulmak için dövüşmedin. Babalarına teşekkür et ve yalanı alkışlamak, zorbalarla birlik olmak, softaların dar görüşünü ve fırsatçıların açgözlülüğünü benimsemek sucunu isleme. Dlktatorya artık can çekişiyor. Gençlik, gençlik, her zaman adaletten yana ol. Menfaat ve şahıs çekişmelerimizin dışında kalan, henüz hiç bir karanlık ise karışmıyan, bütün İyi niyet ve saflığınla, hiç çekinmeden konuşabilecek durumda olan sen de ağzını açmazsan, adaletin yerini bul. masını kim istiyecek?"

Şerefeddin Elçi - Ankara

Millet

Kaçınılmaz bir vazife

Son günlerde vatan sathında üzüntülü veya sevinçli, ehemmiyetli veya ehemmiyetsiz bir yığın hadise cereyan etti. Endişe uyandırıcı kum fırtınalarını bereketli ve güleryüzlü bahar yağmurları kovaladı. Kuraklık kabusu ile kararan zihinler serin bahar yağmurlarıyla yıkanırken bu defa da Kıbrıslı tedhişçilerin elebaşısı olduğundan şüphe edilmeyen Makariosun Harriman tarafından New Yorka daveti haklı ve çok yaygın, bir infiale yol açtı.

23 Nisan Millî Hakimiyet bayramı radyolarda okunan sayısız teessüf telgrafları arasında karşılandı. Bir ölüm kalım savaşını başarıyla sena erdirip hür ve müstakil bir millet olarak yasamak hakkını kazanmamızın, iftihar verici inkılâplarımızın başlangıcı olan bu mutlu günün uyandırdığı sevinç bile düşüncelerdeki bulutları dağıtmadı. Zira Temyiz Mahkemesi hâkimlerinden ikisinin "görülen lüzum üzerine", yani sebeb gösterilmeksizin, emekliye sevkedilmeleri B.M.M. nin kuruluşundan 37, Cumhuriyetin ilânından 34 ve çok partili hayata geçişimizden 11 yıl sonra dahi müstakil adalet ve teminatlı hâkim meselelerini henüz kökünden halledemediğimizi ortaya koyuyordu. Halbuki "hâkimlerin azledılememesi" prensibi demokratik rejimlerin kilit taşıydı. İnsan haktan beyannamelerinin yazılı anayasaların en eskilerinde bile bu kaideye rastlamamak imkânsızdı.

Şimdi bu sebeble, bütün gözler D.P. grubu milletvekillerine çevriliyordu. Milletçe çekilen ve D.P. grubunda bulunanların birçoğu tarafından da hissedildiği ' muhakkak olan bu ıstırabın dindirilmesi için Büyük Meclisten başka ilticagâh yoktu ve olamazdı.

İlk defa Cemil Sait Barlas tarafından Sonhavadis gazetesinde çıkan bir başyazıyla ortaya atılan bu tekisin D. P' ye mensup milletvekilleri tarafından dikkata alınması ümidini paylaşmıyacak kimse düşünülemezdi. "Teminatlı hâkim"e dayanan "müstakil mahkeme[0] müessesesini gerçekleştirenleri gelecek nesillerin minnetle yad edecekleri şüphesizdi.

Adalet

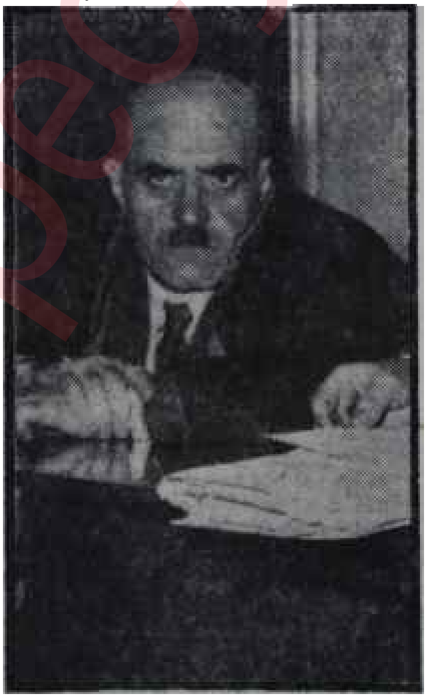
Görülmeyen lüzum

Adalet Bakanı geçen hafta Emeklilik Kanununun meşhur 39 uncu maddesinin b fıkrasının kendisine verdiği yetkiyi kullanarak aralarında bir Temyiz Ceza Dairesi Başkanı, bir Temyiz üyesi ve bir de Ağır Ceza Mahkemesi (Başkanı bulunan 10 hâkimi "görülen lüzum üzerine" emekliye şevketti.

Cemal Köseoğlu
Otuz hizmet yılından sonra

Adalet Bakanı Hüseyin Avni Göktürkün bugün tatbik ettiği Emeklilik Kanununun mezkûr maddesini, Menderes IV. Kabinesinde vazife kabul ettiği ilk günlerde tenkit ettiği, doğru bulmadığı ve tadili yoluna gideceğini de vaad ettiği henüz hatırlardaydı. Hatta Menderes IV. Kabinesinin programında bu yolda yapılmış sarih bir taahhüd de mevcuttu.

Necmettin Arvas
Vicdanı rahat

Fakat kanun halen yürürlükte olduğu için, tatbiki de elbetti hukuken caiz haldeydi. Adalet Bakanının hâkimleri "görülen lüzum Üzerine" emekliye sevketmesi de şüphesiz, kanunî tasarruflar cümlesindendi. Ama ne var ki, Adalet Bakanının bizzat tenkit ettiği bir kânun maddesini tatbik mevkiine koyarak, bilhassa yüksek dereceli Temyiz Mahkemesi başkan ve üyelerini sebeb zikretmeksizin meslekten uzaklaştırması hâkim teminatından çok sık bahsedilmeye başlanan şu günlerde en fazla dikkate değer bir hâdiseydi.

Adalet Bakanının emekliye sevkettiği yüksek dereceli hâkimlerden biri Temyiz Dördüncü Ceza Dairesi Başkanı Cemal Köseoğlu idi. Köseoğlu - nun Adliyeye intisap etmesinin 30 senelik bir mazisi vardı. Hâkimlik mesleğinin kademelerini derece derece yükselmişti. İki seneden beri Temyiz Ceza Dairesinin Başkanlığını yapıyordu. Birçok basın dâvalarına bakan Cemal Köseoğlu, en son İstanbul Toplu Basın Mahkemesinin gizli geçen duruşmalar sonunda Bedii Faik hakkında ittihaz etmiş olduğu bir kararı incelemiş ve bozma kararı vermişti.

Geçen haftanın sonunda Cumartesi günü dairesinde dosyalar arasında çalışırken kendisine "görülen lüzum üzerine" emekliye sevkedildiği bildirilmişti. Cemal Köseoğlu "böyle bir tasarrufa neden lüzum görüldüğünü" anlamamıştı. Henüz çalışabilecek durumdayken çok sevdiği mesleğinden ayrılmak kendisiniçok üzmüştü. "Hiç bir idari veya kazai mercie müracaat imkânının olmaması da ayrı bir üzüntü" doğuruyordu. "Zira bu şekilde emekliye sevkedilmek tabiatiyle zihinlerde şüphe yaratacak" idi. Halbuki Cemal Köseoğlunun elinde savunma imkânı bile yoktu.

Kuyruktan emekliliğe

Emekliliğe sevkedilen Temyiz üyesinin adı Necmettin Arvas idi. Necmettin Arvasın emekliye ayrıldığını öğrenmesi, epeyce "eğlenceli" olmuştu. Beş çocuk babası olan Temyiz Beşinci Ceza Dairesi üyesi bir kasap dükkânı önünde et almak için kuyrukta sıra beklerken, mübaşiri gelip kendisini bulmuş ve bir sarı zarf uzatmıştı. Necmettin Arvas, bir taraftan et almak için sıra beklerken, bir taraftan da zarfı açmış ve "görülen lüzum üzerine" emekliye sevkedildiğini öğrenmişti.

Necmettin Arvas da niçin emekliye ayrıldığını anlıyamamıştı. Ama tıpkı Cemal Köseoğlu gibi o da vicdanen müsterih'ti.

Garip bir makale

Ankarada bu hâdiseler olup! biteriken Istanbulda da Birinci Ağır Ce-

za Mahkemesi Başkanı Nef i Demirlioğlu,"görülen lüzum Üzerine" emekliye sevkedildiğini öğreniyordu. Aynı gün Yeni Sabah'ta hukukî cephesi vazifelilerin elbette dikkatinden kaçmıyacak olan bir başmakale neşrediliyordu. Makaleye mevzu olarak Nef' i Demirlioğlunun başkanı bulunduğu Birinci Ağır Ceza mahkemesinin Ruben Asa hakkında verdiği 300 bin lira kefaletle tahliye edilmesi kararıydı. Yeni Sabah, bu kefaletle tahliye kararını ele alıyor ve bu noktadan hareketle hakimlere tanınan geniş takdir hakkından ve hâkim teminatından şikâyet ediyordu. Makale cidden üzüntü uyandırıcıydı.

Bütün bu hâdiseler, şimdiye kadar görülmeyen -veya öyle davranılanbir lüzumu ortaya koyuyordu: Mahkemelerin istiklâli ve hâkim teminatı mevzuunu, iyi niyetle ve yeni baştan ele almak..

Zira müstakil adalet, yalnız demokratik rejimin değil, insanca yaşamanın ve tebaa değil vatandaş olmanın ilk şartıdır. Teminatlı ve müstakil hâkimlerin bulunmadığı bir memlekette yalnız hürriyet ideali yok olmakla kalmaz, cemiyet hayatının temelini teşkil eden bütün kıymetler yok olur veya tehlikeye düşer. Günün Şartları içinde kendilerini kuvvetli veya "gözde" hissedenlerin bile emniyeti müstakil adalete bağlıdır. Müstakil adalet yoksa en kuvvetlinin duyduğu emniyet hissi bile pek aldatıcı bir histir.

Kıbrıs

"Harriman meselesi"

Gecen hafta bir "Patrikhane meselesi"ne dönen Kıbrıs işi, bu haftanın başında da, bütün gazetelerde ve radyoda bir "Harriman meselesi" olup çıkmıştı.

New York eyaleti valisi Averell Harriman, meşhur siyasî papazı New York'a çağırıyordu. Seyahatin yapılıp yapılmıyacağı henüz meçhuldü. Fakat "kurt siyaset adamı" Harriman, davetinin Türkiyede uyandıracağı tepkileri i unutmuşa benziyordu. Nitekim Amerikalıların pek sevdiği demokratik metodlara uygun olarak. Türkiyenin dört bir tarafından New York'a protesto telgrafları yağmaya başladı. Telgrafların bir suretinin de Ankara Radyosuna gönderilmesi unutulmuyordu.

New York'un Demokrat valisi yığın halinde protesto veya tasvip telgrafları almaya alışkındı. Bu, Amerikada olağan bir sevdi. Meselâ Kral Suud aleyhinde nutuklar veren New York şehri Belediye Başkanı Wagner de birçok Amerikalıdan tenkit mektupları almıştı. Fakat Harriman, ihtimal ilk defa, bu kadar, şiddetli bir dille yazılmış protestolar alıyordu. New York eyaletinin bir sözcüsü, gönderilen telgraflar hakkında hiç 'bir şey söylememeyi tercih etmişti. Bu telgraflar Amerikada neşredilecek olursa, aslında yerden göğe kadar haklı olmamıza rağmen uyandıracağı intihanın lehimize olmaması ihtimali kuvvetliydi. Harriman'ın daveti yalnız Türkiyede infial uyandırmamıştı. İngiltere de New York valisinin teşebbüsünden pek hoşlanmışa benzemiyordu. Bilhassa Muhafazakâr Partinin müfrit unsurları öfke içindeydiler. Paul Williams, "Kıbrıs, henüz bir Amerikan müstemlekesi değildir" diyordu.

Esasen Hârriman'ın siyasi bir gaf olduğunda zerre kadar şüphe caiz olmayan davet teşebbüsü, Kıbrıs meselesinin halliyle yakından veya uzaktan ilgili değildi. Asıl mühim mesele Türkiyenin Kıbrıs meselesine hayatî ehemmiyet verdiğinin, Türkiye

Lennox - Boyd ve Menderes

Taksim fikri doğuyor

için tatminkâr görünmeyen bir hal çaresinin vahim neticeler doğurabileceğinin Amerikan Dış İşleri Bakanlığına anlatılmasıydı. Hâdiseler, Cumhuriyet Hükümetinin geçmişte Amerikanın Kıbrıs Siyasetini dikkatle takip etmediğini gösteriyordu.

Bu haftanın basında Pazartesi gecesi Yeşilköy Hava Alanında toplanan gazeteciler, Amerikanın Kıbrıs hakkındaki son görüşlerini aydınlatacak bir iki. kelime elde etmek için 3P-atlarca boş yere beklediler. Senelik tatilini tamamlıyarak Türkiyeye dönen Amerikan Büyük Elcisi Fletcher "Warren'in İstanbula koltuğunun altında hususî bir mesajla uçaktan ineceği tahmin ediliyordu. Böyle bir mesaj getirmediğini kat'i bir dille söyleyen Büyük Elçi, gazetecileri sukutu hayale uğrattı. Fakat Büyük Elci bazı gönüllere su serpmekten de geri kalmadı: Harriman'ın hareketinin Amerikan dış siyasetiyle uzaktan yakından bir münasebeti olamıyacağını belirtti.

Ekselans Warren'in beyanatındaki bir cümleye gazetecilerin bilhassa zihinleri takıldı. Büyük Elci, "Amerikanın görüşlerinde bir değişiklik Olmadığım" söylüyordu. Bu söz nasıl tefsir edilmeliydi? Meşhur papazin serbest bırakıldığı günden beri, Cumhuriyet Hükümetinin Amerika nezdinde yaptığı teşebbüsler, State Department'ın görüşlerinde hiç bir değişiklik yapmamış mıydı? Esasen Amerikanın Kıbrıs meselesi karşı* sındaki vasiyeti neydi? Bu sualleri Amerikan Büyük Elçisinin cevaplandırmasını beklemek beyhudeydi, Bununla beraber sırf hâdiselere bakarak," Amerikanın Kıbrıs siyaseti hakkında bazı fikirler edinmek kabildi.

Amerikanın Kıbrıs politikası

Amerikanın Kıbrısla alâkadar olmasının -stratejik sebeblerle- başlangıcı İkinci Dünya Harbinden, sonraya rastlıyordu. Yeşil Ada, Altıncı Amerikalı filosu için mükemmel bir üs olabilirdi. Atlantik Paktının imzalanması Amerikaya, Napoli ve Giritte üsler sağlamıştı. Buna rağmen Amerikanın Kıbrısa alâkası gene de azalmış değildi. Şimdi Amerika ve İngiltere arasında Orta Doğu hakimiyetini ele geçirme mücadelesinin sessizce, fakat hararetle devam ettiği günlere dönelim: İngiltere, İran Ve Mısırda ciddî güçlüklerle karşı karşıyadır. Amerika ise "müstemlekeci" İngiltereye karşı milliyetçilik hareketlerini desteklemektedir. Yunanistanda 1947 sonundan itibaren ananevi İngiliz dostluğu, yerini Amerikaya terketmektedir.

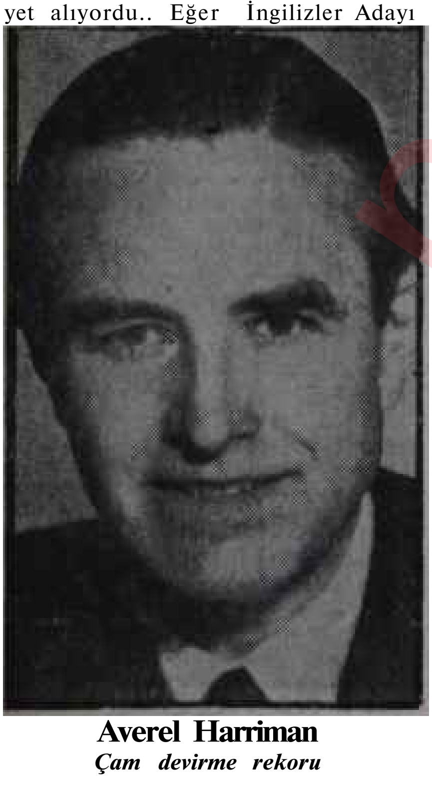
O sıralarda yabancı basında çıkan yazılar, Amerikanın açıkça "Enosis"i desteklediğini gösteriyordu. Amerika bu yardıma karşılık olarak, Kıbrısta kendisine "üs verilmesini şart koşuyordu.Yunanistan üs vermeye razı olduğu takdirde, Amerika "Enosis"in gerçekleşmesine yardım edecekti. Bu sırada Cumhuriyet Hükümeti ise, Türk-Yunan dostluğuna güvenerek ve ihtimal bu dostluğu zedelememek endişesiyle "Kıbrıs diye bir mesele yoktur" tezinde ısrar ediyordu!

1952 Şubatında, İran ve Mısır buhranları had safhaya girdiği sıralarda, yetkili Amerikan kaynakları, Birleşik Devletlerin B 36 ağır bombardıman uçakları için Kıbrısta bir hava üssü tesis etmeyi düşündüğünü bildiriyordu. Hatta bu hususta (Londra ile temaslar yapılıyordu. Diğer taraftan Amerika Atinadaki faaliyetine de hız vermişti. Kıbrıstaki sendikaların komünist nüfuzu altına düşmesini önlemek ve komünistlere karşı hür bir sendika teşkil etmek için, Amerikan İş Federasyonu Adada bir hayli dolar harcamış-

tı. Gene yabancı basın, bu gaye için Enosis"e her yıl 300 bin dolar verildiğini yazmaktadır. Gene aynı tarihlerde. Amerikan tabiyetindeki meşhur Athenagoras. Fener Patrikhanesine dönüyordu. Tesadüfün garip bir tecelliSi, gene o sıralarda iki yıllık bir Amerika seyahatinden dönen Makarios, Kıbrısta "Enosis" hareketinin liderliğine ele alıyordu!

Bu durum 1953'e kadar böylece devam etti. Fakat 1953 Şubatında İngiliz-Amerikan mücadelesi birdenbire sona erdi. İranda Musaddık'ın sonu gelmişti. Süveyş Kanalı meselesi, Amerikanın gerek İngiltere, gerek Mısır üzerine yaptığı tazyikler sayesinde hal yoluna girmişti. Bu değişiklik yeni Dış İşleri Bakanı Dulles'ın yeni politikasının neticesiydi. Dıılles, Orta Doğuda İngiltereyle rekabet yerine anlaşmayı tercih etmişti. Kanal bölgesinden askerlerini çeken İngilterenin Kıbrıs üssünü muhafazasını, Amerika mecburen kabul ediyordu. Bu sebeble Amerika 1953'ten sonra "Enosis " i desteklemekten vazgeçti. Bilakis Yunanistanın miliyetçi temayüllerini frenlemek için Atina üzerinde tazyikler yapmaya başladı. Bu sıralarda Türkiyenin bir sualine cevap veren o zamanın Dış İşleri Bakanı MacMillan "İngilterenin Adadaki hakimiyetini devam ettireceğini"' söylüyordu. Sir Winston Churchill de Dış İşleri Bakanının sözlerini teyid ediyordu: "Majestelerinin hükümeti, Ada üzerindeki bir hakimiyet değişikliğini kat'iyen düşünmemektedir".

İngiltereden Kıbrısı terketmeyeceğine dair bu garantiyi alan Cumhuriyet Hükümeti bu tarihlerde Adada statükonun muhafazası lehinde vaziyet alıyordu.. Eğer İngilizler Adayı

Averel Harriman
Çam devirme rekoru

KIBRIS DAVASI VE

Kıbrıs dâvasının beynelmilel siyaset sahasında almış olduğu vasiyet karşısında her Türkün yüreğinden yaralı bulunduğunda zerrece şüphe yoktur. Bilhassa son İki haftadan beri bütün yurtta hüküm süren, derin bir esef ve onun kadar kuvvetli bir infialdir. Yunanistan ve İngiltereden sonra memleketimizde kendisine karşı hakikaten büyük bir sevgi, yürekten dostluk beslenilen Amerikanın da milli arzularımızı hiçe sayarak fiilen aleyhte tavır takınması hayal kırıklığını arttıran belli başlı amil olmuştur. Haklı dâvamıza gösterilen bu anlayışsızlığın sebeb olduğu ve olacağı hissi kırgınlığı müttefiklerimizin hesap etmeleri lâzımdır. Kırgınlık zaman saman çok sert, hatta tasvibi caiz sayılmayacak kaba kelimeler şeklinde tezahür ederse, bilhassa Amerikalıların bunu milletçe duyulan esefe atfetmeleri icap eder. Rüzgâr ekenin yağmur biçtiği, karşılığı her lisanda olan bir sözdür.

Fakat Kıbrıs dâvasının bugünkü halinden dolayı bütün kabahati başkalarının anlayışsızlığında, kasıtlı tutumlarında aramak yapılması lâzımgelen en son harekettir. Bu yola sapmak, bulunması şart olan hal çaresini uzaklaştırmaktan başka işe yaramaz. Kıbrıs politikamızın, işin tâ başından beri hatalı olduğu öylesine aşikâr, yaptığımız strateji ve taktik hataları e kadar büyüktür ki bunları hesaba katmaksızın bizi anlamayanlara kızmak asla fayda vermiyecektir. Dâvamızı anlatamadığımız daha acı, ama mutlaka daha doğru bir itiraftır..

Cumhuriyet hükümetleri 1923' den bu yana tarihte yer alacak iki büyük, siyasi zafer kazanmışlardır. Bunların biri Halayın sadece politik yollardan Fransanın elinden çekip alınarak anavatana ilhakı, diğeri de gene sadece politik yollardan Türkiyenin İkinci Dünya Harbinin kan, gözyaşı ve hara harabesinden uzak tutulmasıdır. Her iki halde de beynelmilel siyaset sahasındaki vasiyetimizin bugünküyle kıyas kabul etmiyecek kadar az avantajlı olduğu bir hakikattir. Bugünkü konjonktür Türkiyeyi Doğu ile Batının birleştiği yerde Batı için elzem bir kale haline sokmuştur: Kore meselesinde takındığımız uyanık ve basiretli tutum Türk Ordusunun ehemmiyetini herkese göstermiştir; komünizme karşı en ufak tavizi vermiyecek bir millet olmamız biri emniyet uyandıran dost haline getirmiştir. Yalnız Amerika için değil İngiltere için de son derece ehemmiyetli bir müttefik sayıldığımız muhakkaktır. O halde; avantajsız şartlar altında Hatay dâvasını ve harpten uzak kalma başarısını kazanmışken Cumhuriyet tarimizin en avantajlı bir devresinde Kıbrıs işi niçin aleyhimizde gelişmiştir ve aleyhimizde gelişmektedir?

Bunun birinci sebebi Hatay davasında ve İkinci Dünya Harbi Sırasında hâdiselere, hâdiseleri yaratan faktörlere, nihayet karşı taraflara son derece doğru teşhisler koyduğumuz halde buğun böyle bir melekeden mahrum olmamızdır. Siyasette başarının en mühim unsuru, teşhiste yanılmamaktır. Hariciyemiz Kıbrıs diye bir meselenin mevcudiyetini senelerce inatla İnkâr etmiş, Yunanlılar tarafından atlatılmıştır. Yunanistan bugün meyvalarını topladığı fideleri dikerken Türkiye hareketsiz kalmış, 1950-1953 yılları romantik, fakat alâyişli, mizanseni bol bir "Yunan dostluğu" büyüsü içinde geçirilmiştir. Hariciyemiz o ataletile bugünkü durumun başlıca mesulü olmuştur. Atı alan Üsküdarı geçtikten, dünya umumi efkârı Yunan tezine sempatik hale geldikten sonra, Kıbrıs meselesinde bir de Türkiyenin bulunduğu hakikati pes perdeden söylenilmeye başlanmıştı. Hariciyemiz yanlış teşhisi sadece Yunanistana koymamıştır. İngiltere ve Amerikanın tutumları hususundaki tahminler de daima hatalı çıkmış, bu iki memlekette umumi efkârın hayati ehemmiyeti hiçe sayılmak istenmiştir.. Hariciyemiz nasıl iktisadi sahada "borçlan borçlanabildiğin kadar, bize muhtaç olan zengin dostlar öder" formülü tavsiyesiyle bugünkü sıkıntılı, ıstıraplı,' durumun müsebbibi olmuşsa. Kıbrıs dâvasında da "İngiltere ye Amerika Adayı vermez" teranesiyle yanlış politika gütmüştür. Hakikatler belirmeye başlayınca ise, tenakuzları tenakuzlar takip etmiştir. Netice meydandadır.

Bu neticeyi doğuran ikinci bir sebeb İktidarın kendini ve Türk umumi efkârını bir takım hayali zaferlerle oyalamayı tercih etmiş olmasıdır. Basının vazifesini yapmamış bulunması da hakikatlerin daima başka türlü aksettirilmesini kolaylaştırmıştır. Ta meşhur Londra Konferansından bert gazetelerimizde "Yunan tezi perişan oldu" manşetinden geçilmemiş, İngilterenin, Amerikanın Türk tezini destekledikleri mütemadiyen ilan olunmuştur. Zafer çelenkleri yurt dışına çıkan her. temsilcimizin ha-

BİZ HEPİMİZİN GÜNAHI

gına geçirilmiş, yanlış teşhisi yanlış aksettirmeler takip etmiştir. İki nutukla dâvaların halledilebileceği inancı yayılmak istenmiş, böyle bir nutku "Yunanistanda panik", «İngilterede korku", "Amerikada dehşet" gibi güvercinli ajansların haberleri takip etmiştir. İngiltere Taksimi tünelin ucunda bir ihtimal olarak işaret ederken, sanki Taksim oldu bitti gibi gösterilmiş, Birleşmiş Milletlerin, muğlak kararı Türk zaferi olarak İlân edilmiş, Amerikadan fatih edaları ile dönülmüş, parlak beyanatlar yapılmış, daha fenası bu yanlış haberler üzerine politika bina edilmiş; İkazlara, vaziyetin böyle olmadığını söyliyenlere kulaklar tıkalı kalmıştır. Yunanistanı bilmek lâzımdı, İngiltereyi tanımak lâzımdı, Amerikadan koku almak şarttı. Halbuki hakikat hiç te görülmiyecek gibi değildi ve bunu söylemeye cesaret edenler pek âlâ söylemişlerdi. Evvelâ Adada, Adadaki hâdiselerin Türk pertavsızından geçirilerek dünyaya aksettirilmesiyle kazanılacak başarı, her şeyden çok bunlar yapılmadığı için gün geçtikçe sahillerimizden uzaklaşmıştır. Biz Hatayı başka türlü mü anavatana kazandırmıştık? Kıbrısta, hak bakımından Hatayda olduğumuzdan daha az kuvvetli değildik.

Hiç olmazsa mesele vuzuh kazandığında Kıbrısı Türkiyede iktidarın ve muhalefetin müşterek meselesi 'haline getirebilirdik. Halbuki İktidar bu mevzuda Muhalefet liderleriyle aynı masa başında oturmaktan hile kaçınmış, bu mevzuda inanılmaz bir inat göstermiştir. Hatta Kıbrıslı Türk liderlerin bile -ki onlar da yüksek çapta olmadıklarını belli etmişlerdir- Muhalefetle teması mümkün kılınmamıştır. Yunanistanda İktidar ve Muhalefet bir demokraside olduğu şekilde Kıbrıs deyince müttehit bir manzara gösterip beynelmilel siyaset sahasına çıkarken biz bir türlü Mecliste temsil edilen partilerin başkanlarını fikir mübadelesi yaparken görememişizdir. Bu yapılabilseydi, belki Cumhurivet Hükümeti hâdiselere daha doğru teşhis koyma imkânını kazanacaktı.

*

Bunlarla acı hakikatlar olduğunda hiç kimse gibi biz de mütereddit deliliz. Ama işin ta başından beri hâdiselere Türk basınının büyük ekseriyetinden ve zaman zaman Cumhuriyet hükümetinden değişik teşhis koyan AKİS'in milletçe üzüntü duyduğumuz şu anda yeniden -bizim kanaatimizce- yanlışlıklar yapılması ihtimali karşısında bu acı hakikatları söylemek cesaretini göstermemesi sadece AKİS hüviyetine değil, aynı zamanda vatanımızın yüksek menfaatlerine hıyanet olurdu

Şu anda bize lâzım olan büyük bir soğukkanlılık ve ondan da ileri bir realizmdir. Basınımızda çıkan bazı tahrikkâr yazıları tasvip etmeye imkan yoktur. Kılıcı çekip yürümek teraneleri ancak kitleleri zararlı yollara sürükler. Bu bakımdan Cumhuriyet Hükümetinin takındığı tavrı uygun bulmamak imkânsızdır. Şunu kafamıza koymalıyız ki İngiltere ve Fransa gibi İki büyük devletin "Süveyş seferi" akıbetinin cereyan ettiği bir devirde Kıbrıs isi mutlaka ve mutlaka masa başında halledilecek; başka yola sapan, dünya efkârını kendi aleyhine çevirmekten başka netice alamıyacaktır. Bu, Yunanistan için olduğu gibi Türkiye için de böyledir. Üstelik jeopolitik durumumuzun bizi maceralara heveslendiremiyeceği muhakkaktır.

Politika sahasında ise her şey henüz kaybolmuş değildir. Yapılacak 1 numaralı iş Çankayada Devlet Başkanının huzurunda Mecliste temsil edilen partiler liderlerinin derhal bir araya gelmeleri ve Türkiyenin tutumunu, kararını ilân etmeleridir. Böyle bir hareket İktidarı ancak ve ancak büyültecektir. İkincisi, Amerikanın tutumundaki hatayı ve bizim azmimizi Amerikaya, Harrimana galiz kelimelerle küfretmek suretiyle değil, ağırbaşlı ama kat'i bir lisanla Amerika Devletinin mümessillerine anlatmaktır. Amerika umumî efkârını kazanma yarışında Yunanlılardan' pek peride bulunduğumuza göre, günün meselesi Amerika hükümetini basirete davet etmektir. Bunların ise, imkânlarımız hesaplanarak, doğru teşhis konularak yapılması şarttır. Türkiyenin malik bulunduğu avantajlar, Kıbrısı ürküttüğümüz akıbetten kurtarabilecek kadar kuvvetlidir. Mesele bunları gerektiği gibi kullanmaktır.

Henüz herşeyin kaybedilmemiş bulunması hakikati kafalarımızda yer bulursa, komplekslerimizden kurtulur, hatalarımızda ısrar etmezsek ve politikada hislerimizden tecrit edilmiş olarak düşünmeyi bilirsek, varsın Atina Makariosu Olimpustan gelen Jüpiter gibi karşılasın. Adadaki haklarımızın zerresine ne bugün, ne de yarın halel gelir.

AKİS

Fletcher Warren
"Değişen bir şey yok!"

terkederlerse, Kıbrıs Türkiyenin olacaktı.

Amerika, İngiltereye verdiği sözü Bermuda konferansına kadar tuttu. Kıbrıs meselesini Birleşmiş Milletlere getiren Yunanistanı desteklemedi. Radcliffe Anayasasının kabul etmesi için Yunanistan üzerinde tazyiklerde bulundu. Yunan basınında Amerika aleyhinde neşriyatın başlaması da bu tazyiklerin neticesiydi. Atinada nötralist temayüller baş gösteriyordu. Bu sırada Yunanistanı ziyaret eden Sovyet Dış İşleri Bakanı Şepilof, Atinada hararetle karşılandı. Balkan Paktının iki üyesi olan Yunanistan ve Yugoslavya arasında dostluk bağları da bu sırada çok kuvvet kazandı. Amerikada, Ruslarla yeniden arası düzelen Yugoslavyanın tekrar komünist blokuna dönmesinden endişe ediliyordu. Amerika Yunanistanın nötralizme düşmesinden de ciddi olarak endişeye başlamıştı. Batıya taraftar Karamanlis hükümetini tutmak gerektiğini düşünüyordu. Karamanlis düşerse, yerini daha müfrit biri alacaktı. Bu sebeble, Amerikayı ziyaretinde Karamanlis Başkan Eisenhower tarafından gayet samimî bir şekilde karşılandı.

Süveyş seferinden sonra

Talihsiz Süveyş Seferi,, Orta Doğudaki dununu değiştirmedeydi; Ameri'ka, itidal tavsiye etmesine rağmen İngiltereyi desteklemeye muhtemelen devam edecekti. Fakat Süveyş seferi Orta Dokudaki durumu değiştirmişti. Resmî nutuklarda ne söylenirse söylensin, bu bölgedeki İngiliz nüfuzu sona eriyordu. Amerika, Ei-

senhower doktriniyle İngilterenin yerini alıyordu. Kıbrıstaki hakimiyetini devam ettirmek artık İngiltere için hayati değildi. Bermuda'da İngiltere ve Amerikanın yeni durum muvacehesinde Kıbrıs görüşlerini müştereken tadil ettikleri muhakkaktı. Yunanistanı tatrnin. etmek için artık stratejik mülâhazalar bir mâni teşkil etmiyordu, Meşhur siyasî papazın serbest bırakılması, Ada meselesinin halli yolunda atılmış ilk adımdı,

Cumhuriyet Hükümeti, durum bu hale gelmezden önce, Lennox-Boyd'un bir beyanatından mülhem olarak Kibrisin taksimi tezini kabul ediyordu. İngiliz Müstemlekeler Bakanı için Taksim, "nihaî bir hal çaresi" idi. Yani İngiltere, diğer bütün yollar denendikten sonra, Taksimi son çare olarak düşünüyordu. Hâdiseler, İngilterenin son çareye baş vurmazdan önce, diğer hal çarelerini deneyeceğini gösteriyordu. Nitekim İngiltere son zamanlarda Taksimden hiç bahsetmez olmuştu. Cumhuriyet Hükümeti, Taksim fikrine sarılmakla muhtemelen acele etmiş ve manevra kabiliyetini zayıflatmıştı.

Adada durum

Siyasî Papaz Atinada Londra yolculuğu için hazırlıklarını yaparken, İngiliz Savunma Bakam Duncan Sandys de Kıbrısa geliyordu. Seyahatin sebebi açıklanmamıştı. Churchill'in damadı Adada son derece gizli tutulan temaslarda bulunmuştu. Lefkoşe mahreçli haberlerde Savunma Bakanının Kıbrıslı Rumları muhtariyet fikrini kabule yanaştırmaya çalıştığını gösteriyordu. Self-Determination prensibinin tatbikine şimdilik durum müsait değildi. Savunma Bakam bunun birkaç yıl sonra mümkün olabileceğim söylüyordu. Lefkeşeden gelen bu haberlerin sıhhati şüpheyle karşılanmalıydı, Ama İngilterenin Kıbrısı Yunanlılara verme vaadları yeni değildi. Daha 1878'de General Wolseley, Osmanlı İmparatorluğundan Adayı teslim almaya geldiği zaman kendisini karşılamaya gelen Patrik "İngiltere. Kibrisin Yunanistana ilhakına yardım etmek için buraya geldi" diyordu. O zamanın Başbakanı Gladstone da Patrikten farklı konuşmuyordu: "Kıbrıslılar Yunanlı kardeşleriyle birleşmeyi son derece arzu etmektedirler. İngilterenin Kıbrıslıların vatanperverliğine silâhla mukabele etmiyeceği muhakkaktır".

İngilterenin vaadları bu müstemlekeci edebiyatından da ibaret değildi. Birinci Dünya Harbinde de İngiltere Yunanistanı harbe girmeye ikna için gene Kıbrısı peşkeş çekmişti. Joseph Chamberlain, Ramsay Macdonald gibi devlet adamlarının da Yunan tezine taraftar oldukları biliniyordu. Bu düşüncelerin izlerine bugün bile İngiliz halk efkârında rastlamak mümkündü. Nitekim geçen hafta İstanbulda, geçen İşçi Partisinin Dış İşleri sözcüsü Beyan da nezaket icabı son

Patrik Athenagoras
New York'tan İstanbula

derece kapalı ve ihtiyatlı konuşmasına rağmen milletlerin kendi kendim idaresinden bahsetmişti.

Ama bu madalyonun sadece bir yüzüydü. Öteki yüzde Adada yaşıyan 120 Un Türkün ve bütün Türkiyenin son derece haklı, fakat dünya efkârına mal' edilemiyen düşünceleri vardı.

Kıbrıs meselesindeki son dolayısıyla, Adalı Türkler ciddî endişeler içindeydiler. Düne kadar İngiliz makamları Kıbrıslı Türklerle sıkı işbirliği yapıyordu. Adaya girip çıkanları gözetleyen. Türk gümrükçülerdi. Birçok mühim idarî mevkileri Türkler işgal ediyordu. Polis vazifesini Türkler yapıyordu. Ama birdenbire Adadaki İngiliz askerleri Rumlarla sarmaş dolaş olmuşlar, çetecilerin teslim olmamasına rağmen Türk polislerin ellerindeki silâhlar geri alınmıştı. 23 Nisan Milli Hakimiyet bayramını kutluyan gençlerin elinden Polis Müdürü Türk bayrağım almaya kalkışmıştı. Düne kadar güvercinler ve Yunanlı çetecilerle savaşta "büyük muvaffakiyetler" gösteren Mareşal Harding'in de durumu değişivermişti. Meşhur papazın serbest bırakılmasına şiddetle muhalefet ettiği söylenen Mareşalin halen, Londra konuşmalarına katılacak bir Türk temsilcisi aramakla meşgul bulunduğundan bahsediliyordu!

Makarios'un "sâdık" dostu İngiliz milletvekili Noel Baker'in verdiği beyanat da pek yürek ferahlatıcı değildi. Harding 127 komünisti serbest bırakmıştı; diğer taraftan emniyet tedbirlerini gevşetiyordu. Harding'e göre İngilterenin meşhur siyasî papazı serbest bırakmasının sebebi şuydu:

Böylece Kıbrıslı Yunanlılar, İngilterenin bu sefer hakikaten anlaşmaya hazır olduğu hususunda ikna edileceklerdi.

Ama Kıbrıslı» Türklerin endişesi de bu anlaşmaydı. Adadaki huzursuzluk ve üzüntü gittikçe artıyordu. A* dadaki Türklerin gözleri Ankaraya çevrilmişti.

Sessizliğin arkası

Fakat Cumhuriyet Hükümeti susmakta devam ediyordu. Makarios'un serbest bırakılmasından sonra Başbakan Menderes, tek bir beyanatta bulunmuştu. Bunda da Kıbrıs mevzuuna temas etmemiş, Yunan hükümetinin cidden çok garip ve uygunsuz hareket tarzına dikkati çekmekle iktifa etmişti. Yunan Hükümetinin Makarios'a tertiplediği karşılama töreni hakikaten gülünçtü; hakikaten milletlerarası usullere aykırıydı.

DIŞ

Fransız ihtilâlinin tarihi tetkik edildiği vakit, tek bir şahsın çeyrek asırdan fazla müddet haricî siyasete hâkim olduğu görülür. İhtilâlin başlangıcından Restorasyona kadar, Fransa müteaddit defalar rejim değiştirmiştir. Her rejim değişikliği, sayısız insanların mevkilerinden ayrılmalarına, hapse atılmalarına ve hattâ giyotine gönderilmelerine sebebiyet vermiştir. Fakat, dahili meselelerin, idarî ve içtimaî müesseseleri köklerinden söken fırtınalara sahne olduğu devirlerde, Talleyrand, Fransız hariciyesinin dizginlerini elinde tutmuştur. Onun şahsiyet ve nüfuzu, Napolyon harplerinden mağlûp çıkmasına rağmen, Fransanın büyük devletler camiasında yerini muhafaza etmesine âmil olmuştur.

Metternich de, aynı asırda, bünyesi tedricen zayıflayan Avusturya - Macaristan İmparatorluğunun mukadderatına istikamet vermiş bir devlet adamıdır. Avusturya - Macaristan ordularının Napolyon karşısında Viyanaya kadar gerilediği günlerden XIX. Asır ortalarına kadar, Metternich, Avrupa meseleleri üzerinde söz sahibi sayılı şahsiyetler arasında mevki almıştır. Onun siyasetten çekilmesi, büyük bir İmparatorluğun kuvvetler muvazenesinde oynadığı rolü ehemmiyetten düşürmüştür.

Kraliçe Viktoria'nın hayata gözlerini kapadığı gün, saray bahçesinde iki devlet adamı arasında dikkata şayan bir muhavere cereyan ediyordu. Bu iki şahıstan biri, Muhafazakâr Parti lideri Lord Salisbury idi. Salisbury, muhatabına Victoria devrinin hususiyetlerini anlatıyordu. Kraliçenin yarım asrı 'tecavüz eden saltanata esnasında, İngiltere dünyanın en büyük, kuvvetli ileri ve müreffeh

Başbakan, İngiltereye ufak bir tarizde bulunmayı da ihmal etmemişti: İngiltere Makarios'u salmakla hata etmişti.

Başbakan buna rağmen İngiltereyle olan münasebetlerimizin son derece dostane olduğunu da sözlerine ilâve ediyordu. Dostane olmıyan münasebetlerimiz Yunanistanla aramızdakilerdi.. Kasım Gülekin bahsettiği "Atatürk-Venizelos" havasından çok, ama çok uzaktaydık. Bu haftanın başında Atinadaki Büyük Elçimiz Settar İlkselle konuşan Dış İşleri Bakanı Averof, hükümetinin Türkiye ila olan münasebetlerindeki muhtemel değişikliklerden söz açtı. Hariciyemiz de iki memleket arasındaki münasebetlerin gözden geçirilmeye muhtaç bulunduğunu ihsas ediyordu. Durumun şimdiye kadar erişilmemiş derecede gergin bulunduğu muhakkaktı.

Milletin gözü, hükümete çevrikti. Mecliste temsil edilen bütün siyasi partilerin liderleriyle yapılacak temaslardan sonra ilân edilecek enerjik bir hareket tarzı, bütün gönüller re ferahlık ve güven getirecekti.

Bu iş için, henüz geç kalınmış değildi.

C. H. P.

Seçimler yaklaşırken

Bu haftanın başında, kapısının üzerindeki afişlerde "meşhur dansöz" Siham Muhammed' in şark dansları yaptığı ilâh edilen Samanpazarındaki Esenpark gazinosunda C.H.-P. Ankara İl teşkilâtı bir "iç meselesi" ni halletmek üzere toplandı ve etrafında çok .gürültü, koparılan bu mesele üzerinde iki grup hesaaplaştı"

Esenparktaki toplantı, olağanüstü Ankara İl Kongresiydi. Asıl kongre geçen yılın son ayında yapılmış, fakat bu kongrenin seçtiği idare heyeti C.H,P. nin bazı çevrelerinde jyi karşılanmadığı için, az sonra, tüzük hükümleri zorlanarak kongrenin tekrarlanmasını temin maksadıyla bir grup faaliyete geçmişti.' Kongrenin tekrarım isteyenlerin ellerinde, cidden kuvvetli bir usul manivelası mevcuttu: 18 Aralık 1956'da toplanan C.H.P. Ankara İl Kongresine katılan delegelerin sayısı, teşkilâta kayıtlı üyelere nisbetle çok, ama çok fazlaydı. Üye defterlerindeki' intizamsızlık veya daha başka sebeblerle, İl kongresinin fazla sayıda delegenin iştirakıyla yapılması, tüzük hükümlerine göre, Kongrenin kararlarını ve İdare Heyeti seçimlerini hükümsüz kılıyordu. Son aylarda sık sık bahsedilen "C.H.P. nin Ankara İl teşkilatındaki huzursuzluk" işte bundan ibaretti.

Tüzüğü rafa kaldırmaktansa, An-

POLİTİKAYA DAİR....

Feridun ERGİN

İmparatorluğu haline gelmişti. Salisbury'ye göre. Büyük Britanyanın o parlak devirde diğer memleketlere nazaran her bakımdan üstün mevkie geçmesi kadar tabiî bir şey olamazdı, "çünkü Victoria'nın uzun süren saltanatı boyunca İngiltere adalarından birkaç hakiki büyük devlet adamı çıkmıştı".

Memleketlerinin harici siyasetlerine şahsî gayretleriyle kıymetli hizmetler ifa eden ' hükümet ricaline Türkiyede de rastlamak kabildir. Geçen asırda, bu kategoriye giren siyasî şahsiyetlerden biri, Âli Paşa idi. Birgün Bismark'a satmak üzere Âli Paşanın terekesinden olduğu söylenen bir hokka takımı getirirler. Bismark hokka takımını düşünceli bir tavırla elinde, bir müddet evirip çevirir. Prusyalı prensin yakınları, üzerinde mürekkep lekeleri olan bu eski yazı takımına niçin bu kadar ehemmiyet verdiğini kendisinden sorarlar.Bismark cevaben der ki: "Ali Paşanın koskoca şark meselesini bu hokkanın neresine, sığdırdığını merak ettim".

Türkiyenin haricî, siyasette kazandığı son zafer, Hatay meselesidir. Hatay ihtilâfının had safhasına eriştiği ve harp iktimallerinden bahsedildiği günlerde, Pariste bulunan bir yabancı gazeteci şunları söylemişti: "Bu memleketin nüfûsu Türkiyenin iki mislinden fazladı, Fransız ordusu, son harpte asrın en büyük askeri muvaffakiyetini elde etmiştir. Fransanın sinai kuvveti ve mali takati, birçok memleketlerden üstündür. Fransız hariciyesi de, İskenderun ve Antakyayı size, bakmamağa kararlı gözüküyor. Fakat ben Atatürk'ün sonunu hesaplamadan hiç bir teşebbüse girişmiyeceğini biliyorum. Öyle zannediyorum ki, herşeye rağmen, Hatayı anavatan topraklarına kazanacaksınız!"

Zekâları, görüşleri, bilgileri ve ve hesaplı hareketleri ile en tehlikeli ihtilâfları kan dökmeden diplomatik zaferlerle neticelendirebilmenin tılsımına sahip olan devlet adamlarım yetiştirebilmek, milletler için en büyük mazhariyettir. Devlet adamı, hâdiseler karşısında insiyatifi elden kaçırdığı ve emri vakilere boyun eğdiği takdirde, takip ettiği haricî siyâsetin sönük kalması gayrı kabili içtinaptır. Fevri; hareket eden re faaliyet göstermek hevesiyle yanlış adımlar atan iktidar sahiplerinin memleketlerine verdikleri zararlar ise saymakla bitmiyecek kadar çoktur.

Mutlakiyet ve istibdat rejimlerinde, harici siyasetin akıbeti, iktidar sahiplerinin adam seçme ve milletlerarası meseleleri anlama kabiliyetlerine bağlı kalmaktadır. Uzağı görebilen ve hâdiselerin mânasını kavrayabilen şefler, icabında kendi siyasî mezheplerini benimsiyen ehliyetlerin de yardımlarım istemekte tereddüd etmemektedirler. Napolyon'un Hariciye nazırlığına, Taileyrand'ı tâyin etmesi, bu hususta misal gösterilebilir. Napolyon'dan birbuçuk aşır sonra Avrupada ikinci defa olarak "yeni nizam" kurmağa kalkışan diğer bir devlet reisinin işe, tam aksini yaptığı malûmdur. Bir onbaşı kafasile dünya haritasına şekil vermek istediği söylenen Hitler, parti taassubunun tesiri altında gözleri kolaylıkla kararabilen bir adamdı. Napolyon'un yaptığı gibi, Hariciye nezaretine müstakil şahsiyetli ehliyetler aramağı hatırından bile geçirmesine ihtimal yoktu. Bir kapris neticesinde Hariciye nazırlığına bir şarap tacirini getirmesi, hiç şüphesiz, Almanyanın aleyhine olmuştur.

Demokrasilerde de, haricî siyasetin ehliyetli şahsiyetler tarafından idare edilmesi her zaman mümkün olamamaktadır. Hayatta, insanların yüksek mevkilere geçebilmelerini kolaylaştıran vasıflarla bu mevkilerde muvaffakiyetle hizmet etmelerini sağlayan hasletler aynı değildir. Bir şâhıs siyaset hayatında yükselebilmek için mahallî denemelerden ve seçimlerden muzaffer çıkmak, parlamento manevralarında maharet göstermek, kongrelerde ekseriyet toplamak, kulislerde tertiplerini muvaffakiyetle tatbik etmek, muhtelif Usullerle rakiplerinden kurtulmak ve liderlerin "nabzına göre şerbet vermek" mecburiyetindedir fakat siyasetin kademelerini adım adım çıkarak yüksek mevkilere ulaşanlar, çok defa diplomasi veya iktisat sahasında kendi kapasitelerini asan meselelerle karşılaşmaktadırlar.

Partilerde, kuvvet ve kudret, ocak kademesinde cereyan eden siyasî muameleleri idare hususunda ihtisas kazanmış ellere mevdu bulunabilir. Kalabalık kadrolara sahip siyasî teşekküller dâhi, harici siyasette şartların.- icap ettirdiği vasıflara sahip elemanları kendi bünyelerinden çıkartamıyabilirler. Böyle vaziyetlerde, haricî siyasetin ilerisi, liderlerin haleti ruhiyesine tâbi kalmaktadır. Adanı seçerken memleket menfaatlerini particilik taassubundan üstün tutmasını bilen ve bilmeyen liderler arasındaki farka göre, harici (Siyasetin neticeleri tarihte iftiharla veya üzüntü ile, anılmaktadır.

Esenparktaki C. H. P. İl kongresinde dinleyiciler
Hariçten şarkı istemek zabıta emriyle yasak!.

kara teşkilâtında şifaya kavuşturucu bir ameliyata girişmenin daha doğru olacağını isabetle kestiren Parti Meclisi, son toplantısında bu meseleyi de ele almış ve Cahid Zamangil tarafından kurulan bir müteşebbis heyeti en kısa zamanda Ankara İl kongresini tekrar toplamakla vazifelendirmişti. Müteşebbis heyet defterleri incelemiş ve kongrenin üye sayısına göre değil de her 10 ocak için bir delege hesabıyla gönderilecek delegelerden teşekkülünü uygun görmüştü. Bu sebeble Pazartesi günü Esenpark gazinosundaki olağanüstü kongrede delegeden çok, dinleyici vardı. Ama anlaşıldı ki 237 delege ile gürültülü bir kongre yapmak pek âlâ mümkündü. Olağanüstü kongreye, ismi ile mütenasip hazırlıklarla gelen iki grubun da dağarcıkları bir hayli doluydu. İki taraf ta dağarcıklarına doldurdukları ithamları karşı tarafa savurmak için bol bol vakit ve mekân buldular. Neticede secimler, itiraz edilen kongrede seçilen ve bilâhare Genel İdare Kurulu tarafından işten el çektirilen eski İdare heyetinin tekrar vazifeye getirildiğini gösterdi. İbrahim Saffet Omay, birkaç haftalık bir .' hasretten sonra sevgili "İl başkam" ünvanına yeniden kavuşuyordu.

Ama Esenparktaki kongrenin en alâka çekici adamı C.H.P. Genel Sekreteri oldu. Kasım Gülek'in "oruçlu" olduğu hazır bulunanlar tarafından biliniyordu. Bilmiyenler de Genel Sekreterin basili sıralarında oturan ve sigara içen aşina gazetecilere, sigaralarım söndürmeleri' için' yaptığı dostça işmarlarla durumu öğrendiler. Fakat gazeteciler daha çok Genel Sekreterin orucuyla değil, olağanüstü kongrede yapacağı konuşmayla ilgileniyorlardı. Nihayet Kasım Gülek de hemen üzerinde "Zabıta emri ile hariçten şarkı istenmesi yasaktır" lâvhası asılı bulunan kürsüye çıktı. Genel Sekreter mutadı veçhile "her şey den "bir parça" bahsetti. Demokrasi, seçim mücadelesi, köylerde, açılacak kampanya, Basın, emekliye sevkedilen hâkimler meselesi ve işçi sendikaları birliklerinin durumu boy ve ehemmiyet sırasıyla Genel Sekreterin konuşmasında yer alıyordu. Ama her şeye rağmen Kasım Gülekin konuşması, üzerinde durulacak ehemmiyetteydi. Gülek: "Seçim Kanununda değişiklik yapılmadan, radyodan istifade edilmeden, toplantıları meneden kanunlar yürürlükten kaldırılmadan ve Basın lâyıkiyle vazifesini başaramadan hür bir seçim asla yapılamaz. Bu ise, Türkiyenin dışarda itibarını kaybetmesi demektir ki, buna kimsenin gönlü razı olmaz. Gerekli değişikliklerin yapılması, iktidarın en önemli borçlarından biridir.,." diyordu.

İstanbul

Yasak bölge

Ilık bahar günlerine vardığımız ve yazın pek yakın olduğu şu günlerde, İmar hamlesinin toz toprağından kurtulmak için Küçüksuya gidip hem Boğazın sularını seyretmeyi, hem de temiz kır havası almayı hayal eden İstanbullular mevcutsa, onlara haber verelim ki boş yere hayal kurmasınlar. Zira İstanbul Belediyesinin bir "rica''sı üzerine Denizcilik Bankasının Şehir Hatları İşletmesi, geçen sene 70 bin lira sarfıyla inşa ettirilen Küçüksu iskelesine Boğaz vapurlarının uğramasını yasak etti. Üsküdarla Beykoz arasında işleyen otobüsler da artık Küçüksuya uğramadan geçiyorlar. Ama her şeye rağmen husuî otomobile sahip olan bahtiyarlar ile, taksi ile Küçüksuya gidecek kadar paralılar ve tabanlarına güvenen kahramanlar İstanbulun bu çok 'şirin ve tarihî mesire yerine gidebilecekler, bol gölgeli ağaçların, güzel manzaralı Boğazın tadını çıkarabilecekler. Ama bunlar da Boğazın serin sularına dalmanın zevkinden mahrum kala-

Küçüksu kasrının görünüşü
Vapur dumanı dokunuyor

caklardır. Zira Küçüksu plajı geçen yıldan beri Amerikalılar tarafından kiralanarak hususi bir klüp haline getirilmiş bulunuyor.

Küçüksu seferlerinin kaldırılması - nın sebebine gelince, bu, kırk yıl düşünülse gene bulunamazdı: Şehir hatları vapurlarının bacalarından savurdukları kurumlar, kıymetli yabancı misafirlerimizin İkametine tahsis edilen tarihî Küçüksu kasrının duvarlarını is içinde bırakıyordu! Eee, bu kadar kuvvetli bir sebeb karşısında vapur seferlerinin kaldırılmasına da ses çıkarılamazdı ya...

Vapur seferlerinin kaldırılmasından en çok üzüntü duyanlar ve güçlükle karşılaşanlar Küçüksuyun hayranları değil, sakinleri oldu. Geçenlerde Küçüksu civarında oturan 40 bin İstanbullu adına vapur seferlerinin tekrar başlatılması için Başbakana, Ulaştırma Bakanına, İstanbul Valisine ve Denizcilik Bankasına telgraflar çekildi. Şimdi 40 bin kadar İstanbullu bu telgrafların cevabını, yani severlerinin tekrar başlamasını bekliyor.

İktidara geçişlerinin ilk yıllarında milli sarayları halka açık tutacağını ilan eden D.P. ileri gelenleri şimdi, hu saraylardan birinin yanından geçilmesine bile mani olunması karsısında elbette bir şeyler yapacaklardı.

Metin Toker
Kesilen, sadece saçıdır

Basın

Alâka uyandıran dâva

Geçen hafta Perşembe günü, Ankara Adliyesinde isi olanlar, koridorların daha öğleden üniversiteliler tarafından doldurulduğunu görünce o gün Toplu Basın Mahkemesinde gene bir AKİS dâvasına bakılacağını ve halen cezaevinde bulunan Metili Tokerin de duruşmada hazır bulunacağını anladılar. AKİS dâvalarının umumi efkâr tarafından nasıl büyük bir alâkayla takip edildiğini gözleriyle görmek isteyenlerin geçen Perşembe Ankara Adliyesine uğrayıp koridorlara şöyle bir *göz* atmaları faydasız değildi. Basın hürriyetinden ve hâkim teminatından çok sık bahsedilen şu günlerde, davacılarının arasında bizzat Başbakan Adnan Menderesin de yer aldığı bir basın dâvası, elbette son derece dikkati çekici olacaktı.

Ama geçen Perşembe, daha öğle saatlarından itibaren Adliye koridorlannı dolduran ve çoğu üniversiteliler olan meraklılar, o gün bakılan basın dâvalarını takip etmek imkânını bulamadılar. Zira savcılık duruşmanın sükûnet içinde cereyan etmesini temin için gereken tertibatı almakta gecikmemişti. Dinleyicilerin kalabalıklığı sebebiyle duruşmaya İkinci Ağır Ceza Mahkemesi salonunda bakılacağı ilân edilince, kalabalık Ağır Caza salamına aktı. Bu sırada Adliyeye celbedilen sivil ve resmi polislerle polis görevlisi jandarmalardan mürekkep emniyet kuvvetleri, basın dâvalarına bakılan Üçüncü Asliye Ceza Mahkemesi önünde aşılması imkânsız bir kordon kurdular. Mahkeme salonuna sadece gazeteciler girebildi; Bir de Adliyeye o gün ilk defa kocasının duruşmasını takip için gelen Özden Toker..

Jandarma refakatinde mahkemeye getirilen Metin Toker salona girip sanık sandalyesine oturduğu zaman, havaya hâkim olan tenhalık ve sessizlikti. Az sonra müdahil avukatı meşhur Prof. Bülent Nuri Esen ve *Tü*kerin avukatları Prof. Turhan Feyzioğlu ile Doçent Muammer Aksoy da yerlerini aldılar, duruşma başladı.

Bu defaki celse çok kısa sürdü ve duruşma 16 Mayıs Perşembe gününe talik edildi. AKİS'in -ve tabiî Metin Tokerin o gün iki dâvası daha vardı; onlar da bazı müzekkerelerin cevabının gelmesine intizaren talik edildiler.

Salonun dışında kalan 500'den fazla dinleyici içerde olup bitenleri duyabilmek için âdeta kulak kesilmişti. Bu sebeple koridorlarda da salonun sessizliği hüküm yürütmeye başlamıştı. İşin tuhafı salonda bulunanlar da dışarda olup bitenleri merak ediyorlardı. Zira emniyet barajının ötesinde kalarak duruşmayı takip edemiyenler, ümidi kesip koridorlardan ayrılmış değillerdi. Dâvaya karşı duyulan alâka öylesine büyüktü. Bu alâkanın sebepleri biraz araştırılıp, biraz altı eşelenecek olursa görülecek olan neticelerden geleceğimiz ve demokrasimiz hakkında İnşirah duymamak imkânsızdı. Genç aydınlar kendileri gibi düşünenlerin, kendilerine bu şekilde düşünme yolunda örnek teşkil edenlerin akıbetlerine kendi akıbetleriymiş gibi alâka gösteriyorlardı. Çok sevdikleri kürsülerinden ayrılan ilim adamları, günlerinin bir kısmını ailelerinden ayrı geçirmek zorunda kalan kalem sahipleri dönüp arkalarına baktıklarında, yarın kendileri gibi hareket etmekte zerre kir dar tereddüt göstermiyecek yüzlerce, binlerce gencin mevcudiyetini görüyorlardı. Bu bile az şey değildi.

Geçen Perşembe günü Ankara Adliyesinin koridorları
Basına *ve hürriyetlere alâka*

AKİS MECMUASI YAZI İŞLERİ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mecmuanızın 11.4.1957 tarihli 153 üncü sayısında "kimse tarafından asla yenilemiyecek olanlar" başlığı altında neşrettiğiniz polemik yazı cemiyetimiz mensuplarını son dere «e Üzdüğü gibi, cemiyetimizin mânevi şahsiyetini de rencide eder mahiyette görüldüğünden aşağıdaki hususların açıklanmasına zaruret hasıl olmuştur.

Adı geçen yazıda Uludağ'ın Millî Park haline getirilmesi hadisesi dolayısıyle Başvekile çekilen teşekkür telgrafı, bir istihfaf mevzuu olarak ele alınmıştır. Önce, kısaca bu mevzua temas etmek isteriz.

Uludağ'ın Millî Park haline getirilmesi mevzuu, hayatiyeti siyasî bir zümrenin görüşünü yaymıya ve politika kavgalarına bağlı, satışını bu kabil polemik yazılarla idame ettirmeyi meslek edinmiş "Akis Mecmuası" için hiç bir manâ ifade etmez veya etmiyebilir.

Burada Bursanın turizm ve iklim dâvasından, Uludağ'ın Milli Park haline getirilmesinin uzun zamandanberi yapılan mücadelesinden ve bu mücadelede Bursa gazetecileri olarak tükettiğimiz mürekkep ve sarfettiğimiz emekten bahsetmek te Akis'e verilmesi lâzım gelen cevabı teşkil etmiyecektir. Bunu iyi biliyoruz,

Bu memlekette bütün siyasi mücadelelerin dışında ve en az onlar kadar önemli bir çok meselelerin mevcudiyetini kabul etmemek, gerek ormancılık ve gerek' turistik fonksiyonları içinde Uludağ'ın, yarım milyonluk bir vilâyet için taşıdığı ehemmiyeti hiçe saymak durumunda, olan ve politika kavgalarından başka hertürlü hâdiseye kulaklarını tıkamış insanlara, Uludağ'ın ve. eteklerinde bulunan bu şehrin istikbali ve bekası ile ilgili bir davanın mevcudiyetini kabul ettirmeye kalkışmak son derece safdillik

Malûm polemiklerinizi bir kahraman edası ile tekrar edebilmek için, her sayısında nasıl bir memleket meselesini veya masum bir teşekkülü âlet edinmekte iseniz, bu defa da kendinize "alet" olanak Bursa Gazeteciler Cemiyetini seçmiş bulunuyorsunuz. Fakat aslında bu yazıdaki "Bütün gazeteci cemiyetleri gibi, Bursa Gazeteciler Cemiyeti'nin de azalarına şunu veya bunu temin etmek gayreti çalışmalara hâkimdi" cümlesi ile istihzaya ve iştişkale kalkıştığınız, bütün gazeteciler ve gazeteci cemiyetleridir.

Biz, bazı politikacıların ve bazı gazetecilerin hapishane hücrelerinden gülünç ve yaldızlı kelimelerle dolu telgraflar alıp verdikleri devirde, içinde yaşadığımız büyük bir şehrin hayatî dâvasının hallinden doğan memnuniyetimizi millî iradenin iş başına getirdiği bir hükümetin başkanına çektiğimiz telgrafla ifade ettik. Bu mu suç?..

Hemen şunu da ilâve edelim ki; bizim elbette, bugünkü Basın Kanunu'nun bazı maddeleri ve tatbikatı hakkında bir takım fikirlerimiz ve kanaatlerimiz mevcuttur. Fakat hoşnutsuzluğumuz, daha ziyade cevaplandırmak istediğimiz malûm yazınızı klişeleri ile süslediğiniz (!) zevatı birer kahraman mevkiine getirmek imkanını size temin etmiş olmasından dolayıdır.

Evet, memleket basınının bugünkü manzarası cidden hazindir. Zira sizin gibi, şeref ve haysiyetlerle oynamak, iftira ve isnatlarla dolu bir mücadelenin içinde bulunmak, birtakım insanlar nazarında kahramanlık mertebesine ulaşmak demektir.

Biz, şehrimizin hayatiyeti ila ilgili bir davanın hallinden duyduğumuz memnuniyeti, hükümet başkanına bir teşekkürle bildirirken hiç bir siyasî endişenin, bir menfaat duygusunun ve oportunist zihniyetin tesiri altında değildik. Fakat her iyi ve samimî hâdiseden, mensup olduğunuz siyasi zümre lehine polemikler çıkaran sizler, bize ve bütün Türk basınına isnat etmek istediğiniz zavallı " düşüncelerin ta içinde bulunuyorsunuz.

Yazınızın bir yerinde "Türkiyenin pek çok yerine gidiniz, orada gazeteden ve gazetecilikten bahsediniz, size hükümet başkanına teşekkür telgrafı çektiği için ismi radyoda okunan zattan değil, Hüseyin Cahit Yalçın'dan ve Metin Toker'den söz açılacaktır" deyişiniz pek garip. Türk basınını takip eden milyonlarca okuyucunun, sızın bu kuru iddianıza iştirak ettiğini ileri sürmeniz de vahi bir hükümden ibarettir.

O kongrede, isimleri radyoda okunsun diye teşekkür telgrafı çektiğini iddia ettiğiniz arkadaşlar, şöhret budalası olsalardı pek âlâ, onların kalemlerinden kendilerini cezaevine götürecek bir takım yazılar çıkabilirdi. Çünkü, sizce iktidara hiçbir sebep ve bahane ile, hiçbir münasebetle teşekkür edilemez. O'na ancak hücum edilir, o ancak yerilir, karalanır ve bastırılır. Bir şâhıs veya bir teşekkül, iktidardan gelen bir hareketi öğmüş. bir teşekkürde bulunmuşsa, bu mutlaka bir menfaat' içindir., mutlaka "şunu veya bunu temin etmek" gayretine matuf bir harekettir ve madem ki Uluğdağ'ın Millî Park haline getirilmesi mevzuunda Bursa Gazeteciler Cemiyeti Başvekile teşekkür telgrafı çekmiştir, o halde bu işin içinde de bir iş vardır.

Biz, hiçbir siyasî veçhesi bulurun;--yan bir cemiyetin idare heyeti olarak konuşmak durumundayız. Eğer sizler gibi. sadece bir derginin mesuliyeti içinde konuşmak rahatlığında olsaydık, hak ettiğiniz cevâbı daha iyi almış olurdunuz. ' Saygılarımızla....

Gazeteciler Cemiyeti
İdare Heyeti

Afrika

Yeni bir keşif

Afrika, birçok Amerikalının zihninde, vahşi hayvan avcılarının, kâşiflerin Ve heyecan verici film yapanların ziyaret ettiği, uzak ve esrarengiz bir kıt'adır".

Amerikanın Cumhurbaşkanı yardımcısı Nixon, son Afrika seyahatinin dönüşünde hazırladığı raporda, bu büyük kıt' adan işte bu tâbirlerle bahsediyordu. Nixon'un raporu Amerikada , Avrupada ve Afrikada büyük bir alâka uyandırdı. Birleşik Devletler, İspanyolların beş asır önce Amerikayı keşfettikleri gibi, yeni bir kıt'a buluyordu. Büyük bir istikbal vaadeden bu stratejik bölgeye duyulan alâka birdenbire artıyordu. Afrika hakkında yazılan kitaplar, mecmualarda neşredilen incelemeler birdenbire çoğalmıştı. Büyük Amerikan gazeteleri "siyah kıt'a"ya bir muhabir ordusu göndermişlerdi.. Nixon'un raporundaki tavsiyeye uyularak, yakında Amerikanın Afrikadaki diplomatik personelinin sayısı da büyük ölçüde arttırılacaktı.

Alâkanın sebebi

Bandung Konferansında toplanan Asya ve Afrika memleketlerinin biti sürü heyecanlı sözlerine ve aldıkları kararlara Amerika pek o kadar aldırış etmemişti. İstiklâllerine yeni kavuşan bu memleketler çok şeyler söylüyorlardı; bir sürü arzuları mevcuttu. Fakat bütün bu memleketler az: gelişmiş memleketlerdi; yani iktisadî bakımdan "sıfır" dılar. Bir sürü "sıfır"ın yekûnunun gene "sıfır" edeceği pek basit bir riyazi vakıaydı. Eğer Birleşmiş Milletlerde Asya ve Afrika grubunun Kuvveti bilfiil gözükmesiydi; bu memleketler kayıtsız şartsız Nasırı desteklemeselerdi ve Asyada komünizmin nüfuzu gün geçtikce artmasıydı, Amerika ihtimal bu "sıfır"lann yekûnuna başını çevirip bakmamaya devam edecekti. Bu bakımdan talihsiz Süveyş Seferi, Amerika için bir dönüm noktası oldu. En sâdık dostu Fransa ve İngilterenin Başbakanlarını kabulü reddeden Eisenhower, Nehru'yu görülmemiş bir şekilde karşıladı. Dünyanın en ileri demokrasisi, Şarklı sultan Suud'un önünde eğildi. Nixon, Fas, Sudan, Gana, Liberya. Habeşiştan, Libya ve Tunus başşehirlerinde dolaşıyordu. Eğer bu "uzak ve esrarengiz kıt'a"yı tanımaz, meselelerini anlayışla karşılamazsa Amerikanın istikbali tehlikedeydi.

Raporun niçin neşredildiğini açıklayan Beyaz Sarayın basın sözcüsü James Hagerty de şöyle diyordu: "Gaye, Amerikanın Afrika politikasına Başkan Eisenhower'in ne kadar ehemmiyet yerdiğini göstermektir. Başkanın, Nixon'un vardığı neticeleri kabul edeceğini düşünmek için her sebep mevcuttur". Fakat buna rağmen

Habib Burgiba
Fes içindeki Batılı kafa

Nixon'un raporunun tamamı neşredilmiş değildi. "Başkana hususî tavsiyeler" kısmı gizli tutulmuştu. Bu gizli kısmın mevcudiyeti, raporun kıymetini oldukça azaltıyordu: Fakat gene de neşredilen kısımlarda son derece alaka çekici noktalara rastlamak kabildi:

"Gezdiğim yerlerde Amerikanın prestiji dünyanın her yerindekinden yüksektir. Başkan Eisenhower'den hür dünyanın müsellem lideri olarak hürmetle bahsedilmektedir. Bu memleketlerde projelerimiz ve siyasetimiz hakkında son derece samimi ve cesaret verici bir anlayış mevcuttur. Bu eşsiz prestijin muhafazası, istiklâllerine ve millî hakimiyetlerine saygı göstereceğimizi ve kendimizi iktisadî gelişmelerine hasredeceğimizi bu memleketlere anlatmaya devam edebilmemize bağlıdır. Afrika, bu üç noktaya hemen hemen dinî bir hisle bağlıdır.".

Nixon, Amerikaya, nötralist bile olsalar bu memleketlerin istiklâllerine ve millî hâkimiyetlerine son derece hürmet etmek zarureti üzerinde bilhassa ısrar ediyordu. Amerikan yardımının, herrhangi bir emperyalizm şüphesi uyandırmamasına son derece dikkat edilmeliydi.Bu memleketler için dolar, yeni kazanılmış istiklâlden daha mühim değildi. Bu yeni sevgili uğrunda, iktisadî güçlüklere göğüs germek genç Afrikaya vız geliyordu. Nkrumahı'ın ve Burgiba'nın Amerikan yardımına metelik vermez tarzda konuşmaları, doların sihrine iman" etmiş Cumhurbaşkanı yardımcısını doğrusu biraz şaşırtmıştı. Çin'de işlenen hatalara yemden bağlanmamalıydı. Çan-Kay-Şek'e bağlanmak yüzünden Çin'in kızılların eline düşmesi, Amerikada hâlâ' unutulamıyan bir meseleydi. Yeni Dış İşleri Bakanı yardımcısı Herter'in sık sık "Aman, Çin misalini unutmayalım" dediği biliniyordu.

Kwame Nkrumah
Saygı değer düşmanı

Afrika memleketleri madem ki milletlerarası teşekküllerin yardımını veya hususi sermayenin yatırımlarını istiyorlardı, Amerika, hükümetten hükümete yardımdan vazgeçmeli, hususî yatırımları teşvik etmeliydi. Emperyalizm şüphesi, böylece önlenmeliydi. Nixon'un raporunda, söyle hiç umulmayan bir cümle de vardı. "Satın alınmış devlet şefleri koalisyonuyla tezat teşkil eden sefil halk ligleri" yaratmak hatasına düşmemeliyiz...

Hakikaten Amerika, bu hataları mazide müteaddit defa işlemişti. Orta Amerika memleketlerinde bunun bir sürü misali vardı. Çan-Kay-Şek'e yardım, gene böyle bir hata idi. Kral Suud'a cömertce ödenen dolarları da başka türlü izah etmek imkânsızdı. Bununla beraber Amerika, kendini değil halkını düşünen hükümetlere yardım zaruretini anlamaya başlıyordu. Nehru, Nkrumah ve Burgiba gibi liderlere gösterilen alâka, bunun ifadesiydi.

Canlandırılacak Nil

Nil nehrinin insan hakimiyeti altına alınması gene böyle bir düşün-

senin eseri olacaktı. Tarihi Nil, Cumhurbaşkanı yardımcısı Nixon'u Afrika! seyahati boyunca uzun uzun meggul etti. Nil, birçok memleketler için hayati ehemmiyette milletlerarası bir suydu. Nilden daha iyi faydalanma maksadıylâ herhangi bir memleketin girişeceği teşebbüsler, diğerlerine mutlaka zarar verecekti. Bu sebeble Nil'in kontrolü Nil'den faydalanan bütün memleketlerin tasvibi ve iştirakiyle yapılmalıydı.

Amerika Nil ile daha önceden de ilgilenmişti. Asuvan Barajı inşasını neredeyse kabulleniyordu. Fakat satrancı pek seven ve bu oyunda bir hayli Usta olan Dulles'ın üstadane bir hamlesi - Time, bu hamleyi pek manirane bulmuştu sayesinde son Hakikada bu büyük barajın insasından vazgeçilmişti. Dış siyaset bahsinde dâhiyane fikirlerden mahrum olmayan Dulles, şantajı pek seven Kahireli Albaya böylece Rus tekliflerinin sadece blöften ibaret bulunduğunu göstermek istiyordu. Ruslar değil barajı inşa etmek, Mısıra büyük ölçüde yardımda bulunacak durumda bile değildiler. Bu cesaretli bir. oyundu.. Kurbanları ise, talihsiz Süveyş Seferinin kahramanları Fransa ve İngiltere oldu. Sir Anthony Eden'in siyasî hayatı yıkılmış, Kahireli Diktatörün durumu ise sağlamlaşmıştı.

J. Foster Dulles
Önce düşünce, sonra hamle

İhtimal pek yakında tekrar Amerikanın yeni Nil projesinden bahsedilmeye başlanacaktı. Nixon, Nil projesini iyice benimsemiş bulunuyordu. Diğer Afrika liderlerinin de Nasırın dümen suyuna girmesini beklemeden önce, Amerika mukabilinde hiç bir şey talep etmeden Afrikanın iktisadi kalkınmasına girişmeliydi.

Afrika mücadelesi

Nasırın. "Büyük Afrika" ideali peşinde koştuğu malumdu. Bu ihtiras, Orta Doğu memleketlerinin sınırlarını aşıyordu. Daha doğrusu Nasırın Orta Doğusu -tıpkı Eisenhower doktrini çim - coğrafyacıların Orta Doğu anlayışından farklıydı. Sudanı, Habeşistanı, Kuzey ve Doğu Afrikayı da içine alıyordu. Sudan ve Habeşiştanda Nâsırcılar faaliyettey-

Kapaktaki devlet adamı

Richard Nixon

Almanyanın ihtiyar Şansölyesi Adenauer İle Krutçef arasında, bundan iki yıl kadar önce Kremlinin muhteşem bir salonunda şöyle bir konuşma geçiyordu:

A — Amerikalılara itimatsızlık göstermenizi bir türlü anlamıyorum; Eisenhovver'i gördünüz; onun nasıl bir adam olduğunu artık biliyorsunuz.

K — Fakat bizi endişeye düşüren Eisenhovwer değil.. Şu Nixon'a itimat edemiyoruz.

A — Pek güzel ama, Nixon sadece Cumhurbaşkanı yardımcısıdır, Cumhurbaşkanı değildir.

K — Evet, Truman da bir zamanlar öyleydi, sonra Cumhurbaşkanı oldu.

Truman'ın Cumhurbaşkanı olması için Roosevvelt'in ölmesi lâzım gelmişti. Fakat Nixon, bir kaç aya kadar belki de Amerikanın fiilen Cumhurbaşkanı olacaktır. Washington çevrelerinin kanaati budur. Zira Başkan Eisenhovver, Kongre nezdinde Anayasanın değiştirilmesi hususunda bir teşebbüste bulunmuştur. Herhangi bir "mâni" vukuunda, selâhiyetlerinin Başkan Yardımcısına devrini talep etmektedir.

Esasen Eisenhovver, yardımcısını an'anenin hilâfına hiç bir zaman gölgede tutmamıştır. Başkan yardımcısı Truman, günün birinde kendisini Amerikanın başında bulduğu zaman, memleketinin atom bombasını imale muvaffak olduğunu bile bilmiyordu. Başkan Yardımcılığı Roosevvelt ve mazideki diğer Cumhurbaşkanları için Biç bir işe yaramayan, göstermelik bir mevki idi. Eisenhovver selefleri gibi düşünmüyordu. Madeni ki böyle bir mevki vardı, bu mevkide oturan adam bir işe yaramalıydı. Bundan başka Nixon. Eisenhovver için kabinesinin "en değerli adamı" idi. Böyle bir kimsenin tam maaşla tekaüt edilmesine gönlü razı olmuyordu. Bu sebeble 1952'den beri Nixon, kabine ve Millî Güvenlik Konseyi toplantılarına katılıyordu. Ni\on. Asya ve Afrika memleketlerini Eisenhovver'in temsilcisi olarak dolaşmış, dünya meselelerine vukuf keşbetmişti. 1952 secim mücedelesindeki kavgacı, çığırtkan, şirret, belden aşağıya vurmaktan çekinmeyen, mutaassıp politikacı artık geride kalmıştı. 1956 seçimlerinde Nixon, mücadelesini bir Cumhurbaşkanına yaraşan ağır başlıkla yapmıştı. Siyasi muarızları bile bugün Nixon'un tehlikeli bir rakip birinci sınıf bir devlet adamı olduğunu hususi konuşmalarında itiraf etmektedirler. Cumhuriyetçi Parti ileri gelenlerinden çoğu 44 yaşındaki Başkan Yardımcısının, 1960 seçimlerinde İyi bir Başkan adayı olacağını düşünmektedirler.

Takdirkârlarının günden güne çoğalmasına rağmen, Nlxon bugün Amerikanın üzerinde en cok münakaşa edilen politikacısıdır. 1956 Başkan seçimlerinde Demokrat Partinin en büyük silâhı, "Elsenho vver'e rey vermek, Nixon'u seçmek demektir" parolasıydı. Gene ve muhteris Nixon'un hasta Ike'ın yerine geçivermesinden korkuluyordu. Muhalefet Nlxon'u siyasi İhtirasları uğruna her şeyi göze atabilecek tehlikeli bir demagog olarak göstermeye çalışıyordu. Avrupalıların da Nlxon'a hiç sempatileri yoktu. Onlar için Nixon, tecritçi ve müfrit Cumhuriyetçilerin adamıydı. Nlxon harp demekti. Hatta kendi partisi içinde bile Nixon'un düşmanları eksik değildi. Nixon'un seçim bölgesi olan California'nın iki ileri gelen şahsiyeti Goodvvin J. Knight ve Senatör Knovvland, Başkan Yardımcısını sevmiyenler arasındaydı. 1956 seçimlerinin arifesinde Stassen, Nixon'a karsı açıkca cephe almış yerine Herter'i seçtimeye çalışmıştı. Bu kimseler, Avukat Nixon'un 1952 den önceki demagrjik faaliyetini unutanvyanlardı. Fakat Amerikalılar, iki çocuğu ve güzel olduğuğu kadar siyasi zekâya da sahip bulunduğuna gösteren sevimli karısıyla Cumhurbaşkanı Yardımcısını gün geçtikçe daha as yadırgıyorlar.

Nixon'un adınn siyasi hayatta duyulmaya başlanması 1947 yılına rastlıyordu. Gene siyaset adamı, komünist tehlikesine karsı Türkiye ve Yunanistana yardım edilmesi tezini hararetle savunuyordu. Nitekim bir iki ay kadar sonra Trumankomünizme "dur" emrini veren meşhur doktrinini ilân etti.

diler. Kahire hâlâ Kuzey Afrikalıların baş karargâhı idi..

Ama Afrikayı ele geçirmeye çalışan, sadece Nasır değildi. Rusya da ciddî şekilde Afrikayla alâkalanıyordu. Başkan yardımcısı Nixon, Sudanda bunun canlı ve tatsız bir misaliyle bizzat karşılaşmıştı. Sudanlı komünistler Nixon'u "U. S. Go home" gibi misafirperverlikle gayri kabili telif âvazelerle karşılamışlardı. Bununla beraber gerek Nasırın, gerek Sovyet Rusyanım Afrika memleketlerindeki nüfuzu halen çok zayıftı. Habeşistan ve Libya gibi Amerikalılardan fazla Amerika taraftan memleketler bir tarafa bırakılırsa. Habib Burgiba. Muhammed V. ve Nkrumah gibi hakikaten halkı temsil eden liderler ne komünizme, ne de Nasıra karşı en ufak bir sempati beslemiyorlardı. Nasırın takip ettiği sistematik Batı düşmanlığının, sosyal ve iktisadî gerileme pahasına yapılabileceğini düşünüyorlardı. Bu liderler tapındıkları istiklâlin de tek başına bir şey ifade etmiyeceğini de biliyorlardı. İktisadî ve sosyal esarete karşı da mücadele zarureti vardı. Müstemleke olmaktan kurtulan memleketin bir diktatörün müstemlekesi haline gelmesine müsaade edilmemeliydi. Ancak o zamandır ki istiklâl kelimesinin ifade ettiği mâna dört başı mamur olabilirdi. Ancak o zamandır ki istiklâl bir hayal değil, elle tutulan gözle görülen bir realite haline gelebilirdi. Bu gayeye erişmek için de Batının yardımına ihtiyaç vardı. Yeter ki yardım kayıtsız şartsız yapılsın.. Esasen Tunuslu, Faslı ve Ganalı liderler Batı kültürüyle yetişmişlerdi. Düşünüş ve görüş tarzları Nasırdan çok bir Fransıza, bir İngilize yakındı. Fransızlara karşı döğüşen bir Faslı talebe bu hakikati gayet iyi ifade ediyordu: "Fransadan nasıl nefret edebilirim; zira ben Fransanın bir mahsulüyüm". İngilizlere karşı mücadele eden, hapislere giren Nkrumah bugün İngilterenin güvenebileceği en İyi dostlarından biri değil miydi? Fransanın elinden çekmediği kalmıyan Habib Burgiba'yı bir Fransız entelektüelinden ayırmaya imkân var ıhıydı? Modern Fası temsil eden Prens Mulay Hasan, bu hakikati nükteli bir şekilde ifade ediyordu: "İslâmda iki kadın almak caizdir; o halde Mâ hem Batıyla hem İslâm alemiyle evleniyoruz"...

Batı ve Doğu arasında köprü rolü oynamak, hu iki ayrı dünyayı birleştirmek Kuzey Afrikalı liderlerin rüyasıydı. Bilhassa Tunus topraklarını kendisi için çok ufak bulan Habib Burgiba bir Kuzey Afrika Federasyonu hülyasından vazgeçemiyordu. Cezayir harbine bir son verilse, bu hülya belki de hakikat oluverecekti. Nixon, Burgiba ile görüşmelerinden çok müsbet bir intiba ile ayrılmıştı. Burgibanın Cezayir ve Fransa arasında arabuluculuk teklifini Amerika destekliyordu.' Tunusun ve Fasın

Tarihi Nil
Siyah kıt'anın can damarı

İstiklâlinden sonra, diğer Afrika müstemlekelerinde liberal bir siyaset takip eden Fransanın, Cezayir hakkında da daha makul hareket edeceği ümidini Burgiba henüz kaybetmemişti. Batıya taraftar Kuzey Afrika Federasyonu, Nasırın ihtiraslarına set çekecek, demokrat ve modem bir teşekkül olacaktı. Burgibanın teşebbüsleri 6 Avrupa memleketinin büyük "Avrupa-Afrika" projesini de kolaylaştıracaktı. Nasıra ve komünizme karşı, şeyhlere ve Cadillac'larının sayısını arttırmaktan başka bir düşüncesi olmıyan sultanlara dayanmaktansa Burgiba, Muhammed V. ve Nkrumah gibi liderleri tutmak herhalde daha uzun görüşlü bir siyasetti. Çok şükür, bu hakikatları görmeye başlayanların sayısı Amerikada da git gide artıyordu. Bu memleketler belki Amerikanın her isteğine "lebbeyk" demiyeceklerdi. Amerikanın dostu Can-Kay-Şek, Sygman Rhee, Kral Suud gibi baştan tırnağa kadar silahlanmayı belki de arzu etmiyeceklerdi. Fakat karşılığında hiç bir taahhüt altına girmeden, Amerikan yardımını kabule hazırdılar. Bu memleketlerde sarfedilecek olan Amerikalı vergi mükelleflerinin dolarları herhalde sokağa atılmış olmıyacaktı. Bu hakikatleri unutmadığı takdirde Amerikanın Afrikanın gönlünü fethetmesi kabildi. Şimdilik ufukta tek bi| kara nokta vardı: Afrikalılar asırlarca evvel esir tacirlerinin Amerikaya götürüp sattıkları renk arkadağlarına reva görülen muamelesi bir türlü anlamıyorlardı. Demokrat Amerika, nasıl oluyordu da 15 milyon zenciye parya muamelesi yap| yordu? Nasıl oluyordu da dünyanın en mütevazi insanları olan Amerikalılar, zencilerle aynı otobüste d turmayı, çocuklarını aynı mekteplere göndermeyi reddedebiliyorlardı Nasıl oluyordu da bir beyaz kadını lâf attı diye, derisi siyah olmaktan başka bir suçu bulunmayan 16 yaşındaki bir çocuğu işkencelerle öldürülyorlardı?

Vakıa okumuş Afrikalılar, Amerikalılarm mühim bir kısmının bu görüşleri paylaşmadığım biliyorlardı. Amerikan hükümeti de, Cenupluları darkafalılıklarını yenmeye uğrasıyordu. Ama ne var ki Amerikanın siyasi sistemi daha enerjik davranmayı müsaade etmiyordu. Esasen temel mesele zihniyetleri değiştirmekti. Zihniyetler ise dünden bugüne, hemencecik değişmiyordu. Fakat Nixon, Afrikadan zenci meselesinin mutlaka halle] dilmesi lüzumuna kani olarak dönmüştü. Eisenhower'e tavsiyelerindi bu müşahedesini olduğu gibi aksettirmişti.

İşte Amerikanın yeni keşfettiği siyah kıt'a ve siyah kıt'anın meseleleri bunlardı. Anlayışlı ve cömert hareket edilirse, Avrupadan üç defa büyük bakir Afrika Batının dostu olabilirdi.

Orta Doğu

Az gitti, uz gitti...

Amerikanın yeni kazanılmış, büyük dostu Suud, geçen hafta bir Amerikan gemisinin Akabe körfezinden geçerek İsraile petrol götürmesi dolayısıyle ateş püskürüyordu. Dotu Amerikanın bu hareketini şiddetle protesto etmek kararındaydı. Dahran'daki üssüne Yahudi aslından Amerikan askerlerini göndermemeyi bile kabul eden Birleşik Amerika nasıl olur da bir Arap denizi olan Akabe'den geçer, Arapların düşmanlarına petrol götürürdü? Astığı astık kestiği kestik olan Haşmetlü, Suud için, koskoca Birleşik Devletleri tüccar vatandaşlarına söz geçiremiyeceğini bildirmesi kabule şayan bi mazeret olamazdı. Amerikan hükümeti dikkat etmeliydi. Suud, yeni dostu için az mı fedakârlıklara katlanıyordu? "İngilterenin uğruna tam 8 defa evlenmek zorunda kalan Henry VIII. bile, Kral Suud kadar fedakârlığa katlanmış değildi.5 milyon dolarcık ve üç, beş sahan Cadillac karşılığında Amerikay Dahran askeri üssünü beş yıl müddetle kiralamayı kabul etmişti., Amerikanın bu üs için yanıp tutuştuğunu, kapı dışarı edilmemek için ke-

senin ağzım çok daha cömertçe açmaya hazır olduğunu sanki Suud bilmiyor muydu? Bundan başka yeni dostunu memnun etmek için Suud, "dünya ve ahret" düşmanı Haşimîlere güler yüz göstermeyi kabul etmişti. Nasırla ipleri gevşetmişti. Kral Hüseyinin ve Kral Faysalın sabırla sırtlarını sıvazlıyordu. Vefalı dost Suud, daha da ileri gitmişti: Vaktiyle harcamakla bitiremediği, dolarlarını Suriye, Mısır ve diğer Batı düşmanı Arap gazetelerini finanse etmeye sarfediyordu. Baş mukâfatı kazanmaya hevesli bir sürü milliyetçi Arap gazetesi, Batı aleyhinde en düşmanca yazıyı neşretmek için yarış ediyorlardı. Ürdüne, Suriyeye, Iraka gönderilen siyasî tahrikçilerin mütevazı faturalarını ödeyen de gene Suud idi. Serac ve Ebunevvar, Suudun dolarlarıyla adam olmuşlardı. Vefalı Suud şimdi karşı tarafın, yani Seraçların, Ebunevvar'ların, Nabulsilerin düşmanlarının, finansmanıyla meşgul oluyordu. Doğrusu Kral Suud'un Amerika için katlandığı fedakârlıklar ödenecek gibi değildi! Birkaç güne kadar Ürdün ve Irak» "teftiş"e gidecekti. Bütün bunlara karşılık Amerika, şu dokuz köyden koğulmuş yahudilerin Orta Doğudan da kağulmasını kabul etmeli. 19udun at oynattığı meydanlarda Yahudilerin yeri yoktu. Bazı Amerikalı siyaset adamları, büyük dostlarının hatırı bu ufak fedakârlığı yapacaklardı. Fakat Amerikan parlamentosuna ve Amerikan halkına bu ufak fedakârlığı hangi külahın altında saklıyarak kabul ettirebilirlerdi? Daha evvel Dulles, İsraile karşı iktisadî müeyyideler tatbik etmeyi düşünmüş; fakat Amerikan basını ile Senatodaki Demokrat ve Cumhuriyetçi Parti liderlerini kargısında bulunca derhal çok süratli bir manevrayla tornistan etmeye mecbur kalmıştı. Amerikanın İsraile karşı cephe almasına imkân yoktu. Ama İsrail aleyhine dönmedikçe de Arap memleketleriyle -dolar münasebetleri hariç , ciddi olarak anlaşmak mümkün görünmüyordu. İşte 6 aydan beri az gidilmiş, uz gidilmiş ve sonunda bir arpa boyu. olsun yol alınmamıştı. Akabe meselesi olduğu gibi ortada duruyordu. Gazze bu defa Mısır askerleri tarafından işgal edilmişti. İsrail ve Arap memleketleri arasındaki hudut kavgaları yeniden kızışıyordu. Süveyş kanalı bahsinde Nasır, en ufak bir tavize yanaşmıyordu. Amerika Güvenlik Konseyine başvurmaktan bile vazgeçmişti. Nasırı dolarla yola getirmeye çalışıyordu. İsrailin, Süveyş Kanalına bir tecrübe gemisi göndermek fikrini şimdilik tehir ettirmeye muvaffak olmuştu. Fakat Ne\vsweek mecmuası, İsrail - Mısır harbinin, yeni, yıldan önce tekrar başlıyacağını yazmak cüretini gösteriyordu'. İsrail ergeç Kanaldan zorla geçmeyi deneyecek, Mısır mukabele edecekti. Netice, yeni bir harpti. Şimdiden İsrail Fransadan, Mısır da Rusyadan silâh tedarikiyle uğraşıyordu.

Nablusi ve Kral Hüseyin
Bu başlardan biri fazla

Amman'daki oyun

Ürdünde, Kral Hüseyinin cüretkâr hareketi beklenen neticeyi verememişti. Bir türlü hükümet kurulamamış, genç Kral sonunda Nablusî'yi yeniden kabineye çağırmak, onun siyasetini kabul etmek zorunda kalmıştı. Sabık Genel Kurmay Başkam Ebunevvar da partiyi kaybetmiş sayılmazdı. Yeni Kurmay Başkanı Ali Heyarî, iki gün içinde istifasını vermişti. Orduda ve halk arasında yeni karışıklıkların çıkması ve yem kabinenin de düşmesi mümkündü.

Genç kralın tahtı hâlâ sallanıyordu. Suriyede de durum pek farklı değildi. Kopan mücadeleye rağmen partiyi Nasırcıların mı, yoksa Nasır aleyhtarlarının, mı kazandığı iyice anlaşılamamıştı. Ürdün, Suriye ve Mısırın Eisenhower doktrini karşısında ne durum takınacakları da henüz kat'iyetle bilinmiyordu. Suriye, Richards'ı kabul edeceğini açıklamıştı. Fakat bu kadarı, Suriyenin doktrini kabul edeceğine hükmetmek için kâfi değildi. Doktrinin düşmanlarından Nablusî de, geçen hafta Mısır kabul ederse Ürdünün de Richards'ı davet edeceğini açıkladı. Ama Mısırda henüz ses sada yoktu. Bu memleketlerin Eisenhower doktrinini kabul etseler bile, nötralist siyâsetlerinden vazgeçmeleri beklenemezdi.

Her şeyden mühimi, İsrail-Arap ihtilâfı halledilmedikçe Orta Doğudaki huzursuzluğun sürüp gideceği her gün daha iyi anlaşılıyordu. Amerika şimdiye kadar bu yolda hiç bir müsbet teşebbüste bulunmamıştı. Amerikanın eski Hindistân Elçisi

Haşmetlû Kral Suud
Fedakâr dost

Choster Bowles, Washington Postta yayınlanan bir makalesinde, Amerikanın "Çöl şeyhlerinin ve Ortaçağ sultanlarının muvakkaten gösterdiği iyi niyetlerden daha sağlam temellere dayanan uzun vadeli bir Orta Doğu siyasetinin mevcut «olmadığını" soruyordu.

Silâhsızlanma

Âlimlerin korkusu

NATO kuvvetlerinin eski başkomutanı General Gruenther'in görüştüğü siyaset adamlarına tekrarlamaktan zevk duyduğu bir söz de şuydu: "Dünyada amatörlerin profesyonellere tercih edilmesi gereken iki meslek vardır: Strateji ve fuhuş..."

Bu sözdeki hakikat payı düşünüledursun, profesyonel siyaset adamı Federal Almanya Şansölyesi Adenauer, amatörlerin siyaset yapmasına tahammülü olmadığını ortaya koydu. Geçen hafta atom silâhlarına karşı cephe alan 18 Alman atom âlimi tarafından neşredilen beyanname, ihtiyar Şansölyeyi son derece hiddetlendirmişti: Atom' âlimleri -çizmeden yukarı çıkıyorlardı!

İçlerinden üçü Nobel mükâfatı kazanmış bulunan 18 Profesörün neşrettiği beyannamede şöyle deniliyordu: "Alman ordusunu atom silâhlarıyla techiz etmek, bu beyanname ye imza koyan atom âlimlerini endişe içinde bırakmıştır.. Kısa bir müddet önce aramızdan bazıları endişelerini alâkalı makamlara bildirmişti,

Madem ki şimdi mesele, halk efkarına sunulmuştur; bütün mütehassısların vakıf olduğu, fakat halkın henüz pek iyi bilmediği vakıalara nazarı dikkati çekmek vazifemizdir".

Bu vakıalar nelerdi ?.

1 —- Ufak çapta taktik atom silâhları, Hiroşima'yı, yok eden bomba kadar tahrip kapasitesine sahiptir.

2 — Taktik atom silâhı, orta büyüklükteki bir şehri hâk ile yeksan edebilir. H bombası, Ruhr havzası büyüklüğündeki bir bölgeyi bir müddet için yaşanmaz hale getirebilir.

Halkı bu tehlikeden koruyabilecek hiç bir tedbir mevcut değildir.

"Almanya gibi ufak bir memleket için, sanırız ki, en iyi korunma şekli ve dünya sulhune yapabileceğimiz en büyük hizmet, her türlü atom silâhına sahip olmaktan vazgeçmektir. Bu beyannameyi imzalayanlar, bir hal-ü kârda ve hiçbir şekilde atom silâhlarının kullanılmasına ve tecrübesine iştirak etmiyeceklerdir".

Beyannamenin Almanyada büyük akisler uyandırması pek tabiî idi. Alman halkı Einstein'an yolunu takip eden atom âlimlerinin fikirlerine son derece ehemmiyet veriyordu. Einstein da devletin âlimi, yanlış olduğuna inandığı yallara sürüklemesine isyan etmiş atom bombasına karşı vaziyet almıştı. Alman âlimleri, bir harp vukuunda Almanyanın atom bombaları altında yok edilmesinden korkuyorlardı.

Atom Klübü

Federal Almanyanın ihtiyar Şansölyesi, başına atom âlimleri tarafından açılan dertle uğraşırken, Birleşmiş Milletler Silâhsızlanma Konferansı da Londrada çalışmalarına

Conrad Adenauer
Profesörlere kulak veriyor

Harold Stassen
Klüpçü!..,

devam ediyordu. Amerikan delegesi Stassen, İngiltere -9 infilâk -, Rusya - 25 infilâk- ve Amerika -75 infilâk- arasında bir "Atom Klübü" kurulması fikrini ortaya atmıştı. Atom Klübüne başka üye alınmıyacaktı.

Almanyanın atom silâhlarına sahip olmasını içi kabul etmeyen Fransa, şimdiden bu fikri benimsemiş görünüyordu. Bu fikir Rus delegesi Zorin'in de işine gelmişe benziyordu. Rusya daha şimdiden atom silâhlan alacak NATO memleketlerinin harp halinde Rus atom.hücumlarına maruz kalacağını açıklamıştı. Eğer NATO memleketlerinde atom üsleri kurulacak olursa, Amerika Rusyayı bombalayabilecekti. Fakat henüz bir kıt'adan diğerini bombalamak mümkün olmadığı için, Rusya Amerikayı değil, Ancak Avrupa memleketlerini atom silâhlarının tehdidi altında tutabilecekti.

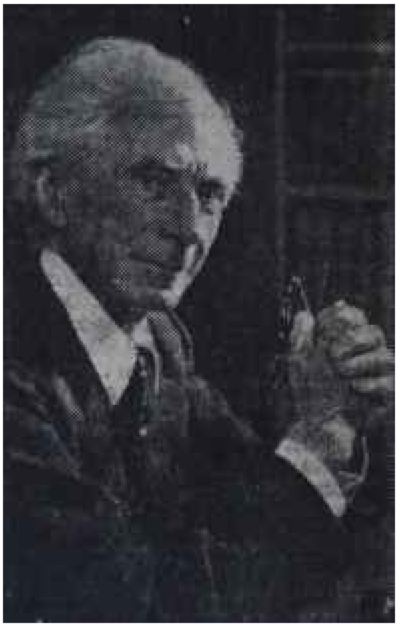
Japonya, Norveç, Danimarka Rus tehdidini ciddiye almışlardı: Toprakları üzerinde atom bombası depolarının tesis olunmasını kabul etmiyorlardı. Amerikaya da esasen İngiltere, İzlanda, Gröenland ve Fasta mevcut atom Üsleri kâfi geliyordu. Müttefiklerine vereceğini ilân ettiği atom obüslerinin menzili 50 kilometreyi aşmıyordu. Sadece Matador, 800 kilometrelik bir menzile sahipti. Ama Matador da düşürülmesi, çok kolay bir silâhtı. Amerika şimdilik daha ileri gitmek istemiyordu. Atom Klübü fikri muhtemelen müsbet neticeler verecekti. Ama görünürde henüz atom silâhları imalinin durdurulması ümidi yoktu. Stassen, 1959 Martından itibaren atom silâhları imalinin durdurulmasını da teklif etmişti. Ruslar ise atom tecrübelerinin derhal durdurulmasını istiyorlardı. Fakat bu arada Rusyada atom denemeleri devam ediyordu. İngiltere de Pasifikte H bombası patlatmaya hazırlanıyordu.

Ölüme gönüllüler

İşçi Partisi, İngilterenin hiç değilse bir zaman için denemeleri durdurmasını ve diğer memleketleri de kendisi gibi davranmaya davet etmesini istiyordu. Avam Kamarası muhalefetin fikrine katılmamıştı. İngiltere H bombasını patlatacaktı. 1945'in kurbanı Japonya, İngiltereyi fikrinden caydırmak için beyhude gayretler sarfediyordu. Bununla beraber İngilterede siyasî partilerin dışında da atom silâhlarına karşı bir hareketin tohumları filiz vermeye başlamıştı. Meşhur filozof Bertrand Russel, bir Japon cemiyetinin de iştirakiyle bir "Fevkalâde Hal Komitesi" teşkil etmişti. Bu komite İngilterenin H bombasını patlatacağı bölgeye ölüm gönüllüleri gönderecekti. Gönüllülerin mevcudiyeti denemeyi güçleştirecekti. Robert ve Seila Steele adlı bir İngiliz çifti ve bir sürü Japon, denemelerin önlenmesi için hayatlarını feda etmeye hazır oldukları bildirmişlerdi.

Diğer taraftan atom silâhlarının kullanılmasına isyan eden 18 atom filimi de Şansölye Adenauer tarafından davet edilerek şu teminatı aldılar:

Almanya atom silâhları imal etmiyecekti. Yani 18 âlim atom silâhları imaline davet edilmiyecekti. Bundan başka Adenauer, bütün memleketleri milletlerarası kontrol altında silâhsızlanmaya davet ediyordu.

Bertrand Russel
İnsaniyetin endişesi

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Ziraat

Çölleşen ülke

Toprakların kuraklıktan yarıldığı, gözlerin sık sık ufuklarda bulut aradığı bir günün akşamında hafif bir rüzgâr esmeğe başladı. Ankaralılar bu rüzgârın bulut getirebileceğini düşünerek ümitli bir uyku uyudular. Uyandıklarında belki de toprağı ıslanmış görebileceklerdi.

Ertesi sabah rüzgâr fırtınalaşmış ama toprağın ateşini söndürecek bir damla yağmur düşmemişti. Tam tersine kuru, sıcak bir rüzgârın sürüklediği toz bulutları her yanı kaplamıştı. Saatlar ilerliyor, fırtına kuvvetleniyor) toz taneleri daha da kesifleşiyordu. Bir an geldi yüz metre ilerisini görebilmek büyük bir mesele oldu.

Halkın bir kısmı korkuya düşmüştü. Eski Ankarada oturanlar korku yüzünden gruplar halinde toplanmışlar, kendilerini gazabından esirgemesi için Allaha yalvarıyorlardı. Daha emniyetli binalarda oturan, daha soğukkanlı Ankaralılar evvelce gördükleri birkaç filmi hatırladılar: Kalabalık bir deve kervanı çölde, kum tepeleri arasında ilerlerken fırtına alâmetleri belirir. Develerle insanları korkunç bir telâştır alır. Deveciler develeri çöktürür, onların arkasına uzanarak kum fırtınasının geçmesini beklerler. Bazan develerin korkusu o kadar büyüktür ki devecilerin onları tutmasına imkân kalmaz. İşte bu sahnelerle camların arkasındaki Ankaranın görünüşü arasında bir benzerlik bulmak hayal kurma kabiliyetleri en zayıf insanlar için bile güç iş değildi.

Ertesi gün fırtına hafifledi, sonunda kesildi. Gökyüzü yeniden göründü. Gazeteler de fırtınanın sebeb olduğu zararları sayıp dökmeğe başladılar. Uçan bacalar, yıkılan duvarlar.. Fakat zararların hepsi bu cinsten Olsaydı fırtına ucuz atlatılmış sayılabilirdi. Çünkü asıl zarar, Orta Anadoluda çok geniş bir sahayı kasıp kavuran fırtınanın büyümekte olan ekinlere verdiği zarardı. Zaten mahsul, kuraklık yüzünden, iyi olmıyacaktı. Normal bir ekim • yapılamamıştı. Bu toz fırtınası yaraya biber ekiyordu. Aynı hal geçen sene de başımıza gelmişti. Nisan içindeki bir toz fırtınası hububat mahsulünün bir miktar azalmasına sebeb olmuştu. Bazı uzmanların kanaatına göre o fırtına olmasaydı belki Amerikadan buğday getirtmek zorunda kalmıyacaktık.

Neticelerini en çabuk duyacağımız **zarar şüphesiz mahsulün daha da azalmasına sebeb olacak zarardı. Fakat biraz daha ileriye bakacak olursak, o toz fırtınası bir başka bakımdan da hepimizi koyu koyu düşündürecek vasıftaydı. Çünkü pek büyük bir toprak kitlesi rüzgârın önünde sürüklenip gitmişti. Ne kadar ince olursa olsun, bizim için, toprak tabakasının zayıflaması herhangi bir memlekette olabileceğinden daha tehlikeliydi. Zaten sular her yıl topraklarımızı denize taşıyordu. İlerde, binlerce, milyonlarca sene sonra yeni bir jeolojik hareketle denizlerin üstüne çıkıncaya kadar hiç kimsenin işine yaramayacak bir şekilde depo ediliyordu. Toprak teşekkülü çok ama çok uzun zaman isteyen bir işti. Bu bakımdan eldeki toprakları titizlikle korumak zorundaydık. Hesaplamak mümkün olsaydı toz fırtınasının sebeb** olduğu toprak kaybının belki de çok büyük bir rakkama ulaştığım görerek büsbütün üzülecektik.

Kastamonu ormanları son felâketten sonra
Ümit kırıcı manzara

Toz fırtınalının üzüntüsü yağmağa başlayan yağmurlarla kaybolmaya yüz tutmuştu ki, yeni bir karahaber ortalığa yayıldı: Kastamonu ormanlarında yer yer yangın çıkmıştı. Çok kuvvetli lodos fırtınası yangının hızla yayılmasına sebeb olmuştu. Yangın sahası içinde birçok köy vardı. İlgililer hemen harekete geçmişler, askeri birliklerin de yardımile yangın durdurulmağa çalışılmıştı. Rüzgâr kesilip, ateş kısmen söndürüldükten, kısmen de çevrildikten sonra görüldü ki yanan saha aşağı yukarı 100 bin dekardı. Yüzden fazla köy evi yanmış, yüzlerce köylü evsiz barksız kalmış, bir kaç köylü yanarak ölmüş, bir hayli hayvan da telef olmuştu. Zarar milyarlarla ifade ediliyordu. Tabiatın hışmına uğramıştık. Felâket felâket üstüne geliyordu.

Kastamonu Türkiyenin en zengin ormanlarınla bulunduğu bölgelerden biriydi. Gözümüz gibi korumak zorunda olduğumuz bu ormanların sarara uğraması gerçekten acıydı..

Kuraklık, toz fırtınası ve orman yangım, bir zincirin üç halkası gibi birbirlerine eklendiler ve dikkati Türkiyenin en mühim meselelerinden birine çektiler. En mühim meselelerimizden biri denince pek çok kimsenin aklına orman meselesinin geleceği şüphesizdir.

Ormanlarımızın miktarı çoktan "gereken" seviyenin altına düşmüştür. Gün geçtikçe daha da düştüğü muhakkaktır. Birçok bölgelerde ormanın gerileyişi gözle takip edilebilmektedir. 10-15 yıl önceki duruma iyi bilen bir kimse, meselâ kasabanın hemen yakınındaki kel bir tepeyi göstererek size o zamanlar bu tepenin ağaçlarla kaplı olduğunu söyleyebilir. 10-15 yıl gibi hiç, denecek kadar kısa bir zamanda ormanın böyle bir süratle kaybolması gelecek günler için hepimizi düşündürmelidir. Orman dâvası politikacılara iktidar yolunu açan veya kapayan bir şey gibi düşünülmekten kurtarılmadıkca ormanlarımızın kurtulması ümidi de suya düşecektir. Keçi. ateş ve balta aynı tempo ile çalışmağa devam ederlerse çok uzun olmayan bir zaman devresi sonunda Türkiyede yaşamak çok güçleşecektir. Kerestesiz, odunsuz, kömürsüz, yağmursuz, topraksız, akarsuları sel, içecek suyu kıt bir ülkede yeşile hasret yaşamak istemeyenlerin artık kaybedecekleri vakitleri yoktur.

Kristof Kolomb'a şükran

Geçen sonbaharda büyük bir buğday kıtlığı tehlikesi atlatmıştık. Stoklarımız çok azalmıştı. Amerika ile bir anlaşma imzalamış, aldığımız buğdaylarla kıtlık tehlikesini savuşturmustuk.

Yağmur durumu bu yıl da aynı im-

kândan faydalanmamızı zarurî kılabilir. Bu sebeble daha şimdiden bir miktar buğday alınması için anlaşmaya varılmıştır.

İmzalanan anlaşma geçen sonbahardaki anlaşmaya ek olarak hazırlanmıştır. Amerika, Türkiyeye 60 bin ton kadar buğday gönderecektir. Bilindiği gibi bu tip anlaşmalarla getirttiğimiz maddelerin karşılığını dolar olarak değil, Türk Lirası olarak ödemekteyiz. Bu imkân mevcut olmasaydı iktisadî durumumuzun bir parça daha kötüleşeceği muhakkaktı. Zaten fakir olan döviz kaynaklarımızdan bir kısmını buğday ithali işine tahsis etmek sıkıntılarımızı yeniden arttıracaktı. Hindistan yolunu ararken farkında olmadan Amerika kıtasını bulan Kristof Kolomb'u şükranla yad'etmek, galiba yerinde olacak...

Milli Korunma

Yeni zigzaglar mı?

Millî Korunma Kânununun tatbikatıyla alâkalı olarak Ekonomi ve Ticaret Bakanlığına yapılan müracaat ve şikâyetler, geçen hafta da birbirini kovalamakta devam ediyordu. Son olarak İzmir Manifaturacılar Birliği de Ticaret Bakanlığına bir rapor sunmuştu.

Raporda toptancılara tanınan kâr haddinin % 15'ten 20'ye çıkarılması ve bunun birinci ve ikinci toptancılar arasında yarı yarıya paylaşılması isteniyordu. Birliğin istekleri arasında, takibata geçilen tüccarın beraat ettiği takdirde zararının büyük olmamasını temin için, kapatılan mağazasındaki mallara el konulmaması; İthalatçının da imalatçılar gibi toptancılık ve perakendecilik yapabilmelerine müsaade edilmesi gibi mevzular da yer alıyordu.

Mühim olan Birliğin istekleri değil, Ticaret Bakanlığının kararsızlığını bir kere daha ortaya çıkarabilecek bir hâdise karşısında bulunulmasıydı. Hakikaten şimdiye kadar buna benzer durumlarla çok karşılaşılmıştı. Bakanlık bir karar alıyor, kısa bir zaman sonra bu kararın kaldırılacağı veya değiştirileceği haberi, alâkalı esnaf veya tüccarın birbirlerine verdikleri bir müjde haline geliyordu. İşin tuhafı bu gibi haberlerin çoğu az sonra hakikaten gerçekleşiyordu.

Vakıalara göre tedbir almanın lüzumu ve faydası inkâr edilemezdi. Ancak unutulmamalıydı ki, hükümet vakıalara tedbirlerle hâkim olmak kararında bulunduğunu her fırsatta açıklamıştı. Kararlarını vakıalara uyduracak olduktan sonra bu yola hiç girilmemesi belki daha iyi olurdu.

Hakikaten Millî Korunma Kanunu tatbikatının en büyük mahzurlarından biri, hükümetin böyle bir düzenleme faaliyetinin başarılı olamayacağı yolunda bir inancı pek çok vatandaşa vermiş olmasıydı. Daha sıkışık bir zamanda kullanılması zarurî ve faydalı olabilecek bir silâh, böylece mekanizması sökülmüş bir hale getirilmişti.

Her şeye rağmen Millî Korunma Kanunundan azamî istifadeyi sağlamak, istiyorsak, yapacağımız ilk iş hazırlıksız yakalanmamaktı. Hükümet uzun boylu incelemeler yaytırmalı tat bikatta karşılaşılacak müşkilleri önceden görmeğe çalışmalı, bunları yenmeğe imkân verecek tedbirlerin neler olabileceğini kararlaştırmak, ortaya ondan sonra çıkmalıydı. Bu yapılmadı. Bundan sonra yapılması istense bile artık çok geç kalınmış olmasından korkulur. Zaten böyle bir yola gidileceğini gösteren hiç bir işaret yoktur. Bu bakımdan İzmir Manifaturacılar Birliğinin ve başka şahıs veya grupların müracaatları üzerine Ticaret Bakanlığının yakında yeni bir zigzag yaparak Millî Korunma Kanunu tatbikatına bazı yeni değişiklikler getirmesi hiç de uzak bir! ihtimal değildir.

Çarşı - Pazar

Et peşinde

Yakın zamanlara kadar Ankarada yer yer kuyruklara rastlanması sık rastlanan bir hâdiseydi. Geçen hafta içinde görülen durum ise artık kuyrukların "devamlı geçici"lerden olduğunu ispat ediyordu. Hakikaten Et ve Balık Kuruntunun satış mağazaları önünde hemen hergün ve hemen günün her saatında kopmak bilmeyen kuyruklar uzanıyordu. Kuyruk olağan bir şey haline gelmişti. Bir kilo et almak için saatlarca kuyrukta bekleyenlerin yorgunluk ve asap bozukluğu yüzünden kaç gram eridikleri meraka değerdi.

Et kıtlığının sebebi ne idi? Genel bir ifade ile bugünkü fiatlar üzerinden et talebi et arzından çok fazlaydı. Fiatlar tesbit edilmemiş olsa derhal bir yükselme görülecekti. Fiat yükselmesi talepte nisbî bir azalma sağlıyacağından arz ile talep arasındaki açık kapanacak, belki de kuyruklar kopacaktı. Fakat böyle bir kopma temenni edilecek bir şey değildi. Çünkü bu, geliri az sınıfların et yeme imkânlarının büsbütün azalması demek olurdu.

Fakat sadece fiat tesbiti ile yetinmenin imkânsızlığı da artık hergün daha iyi anlaşılıyordu. Geliri az sınıflar fiatı ucuz olan eti, bu defa da et bulamadıkları için, yemek imkânını kaybediyorlardı. Et gerçekten ucuzdu. Çünkü başka maddelerin fiatları etin-

Ankaranın günlük görünüşlerinden biri: Et için kuyruk

"Nedir bunun çaresi?"

kine nisbetle kat kat fazla artış göstermişlerdi. Kuru fasulyenin 100 kuruşun çok üzerine çıktığı bir zamanda eti bugünkü fiatı ile pahalı saymak imkânsızdı. Bu yüzdendir ki ete olan talep artmıştı. Sonra nisbeten yüksek gelirli sayılan sınıfların da ete olan talepleri artmış olmalıydı. Çünkü enflasyon bu sınıfların gelirlerini boyuna arttırmaktaydı.

Talep artarken arz da aynı ölçüde artmış olsaydı mesele kalmazdı. Fakat arz artmak şurada dursun, azalıyordu. Bunun da sebebleri çeşitliydi. Önce fiatların düşük seviyede olması geliyordu. Bu nisbî düşüklüğün arzı teşvik edici bir tesiri olamazdı. Ya kaçakçılık yoluna gidilecek, kanuni fiatın üstünde değer elde edilmeğe çalışılacak, ya da arz kısalacaktı. Bunların her ikisi de kendini gösteriyordu. Birçok kasap müşterisine eti kanunî fiattan fazlaya satıyor, müşteri bunu teşekkürle karşılıyordu. Anlaşılıyordu ki satanı değil alanı cezalandırmak karaborsa ile mücadelede daha faydalı bir yoldu. Bundan başka, gene fiatın içerde daha düşük olması yüzünden, yurt dışına kaçakçılık artmış olmalıydı. Kaçırılan hayvan sayısını tam olarak bilmeğe imkân yoktu. Fakat Suriye istatistikleri ile, bizim ihracaat rakkamlarımız karşılaştırıldığı zaman görülüyordu ki 100 binlerce koyun Suriyeye kaçırılmıştır. Böylece iç piyasada arz azalıyordu.

Arzı azaltan sebeblerden bir başkası otlakların durumu ile alâkalıydı. Batı Anadoluda otlaksızlık yüzünden koyun mevcudu çok azalmıştı. Eskiden hayvan yetiştiricisi .olarak bilinen birçok köyde bugün bir tek sürü yoktu. İyi, kötü ekilebilecek bütün topraklar sürülmüştü.

Sonra son yıllarda havaların kurak gitmesinin de şüphesiz payı vardı. Yemsiz, samansız kışı zayiatsız geçirmek güçtü. Ulaştırma güçlükleri sakıntıyı arttıran bir başka sebebti. Bir bölgeden ötekine hayvan nakletmek çok zaman hayvanın ağırlığının büyük bir kısmını kaybetmesi demekti. Kesilmiş hayvan nakletmeğe elverişli yetecek kadar vasıtamız yoktu. Vasıta olsa depolama imkânları mahduttu.

Şöyle kabaca bir bakış bile gösteriyordu ki et sıkıntısı kolayca giderilemiyecektir. Üstelik bu yıl yağışların daha da az olması yüzünden önümüzdeki yıl içinde sıkıntının büyük olması ihtimali vardır.

Fransa

Krediler kısılınca

Fransa enflasyonu kontrol yolunda yeni bir adım atmış, reeskont haddini yüzde 3 ten 4 e çıkarmıştır. Böylece İngiltere ile İtalyadaki seviyeye çıkılmış fakat Almanyadan aşağıda kalınmıştır. Çünkü Batı Almanya daha ileri giderek reeskont haddini yüzde 4,5 olarak tesbit etmişti.

Paul Ramadier
Dikkat, Enflasyon tehlikesi!.

Fransa öteden beri enflasyon karşısında dununu en hassas olan memleket diye biliniyordu, öyle olduğu halde daha iyi durumda olan memleketlerin aldıkları tedbirlere ayak uydurmaması şikâyetlere yol açıyordu. Meselâ reeskont haddi yani yüzde 3-Avrupadaki en düşük reeskont haddi idi. Harpten sonra bir aralık yüzde 4'e çıkmış, sonra gene 3'e inmişti. Bilindiği gibi reeskont hadlerinin arttırılması enflasyonu önleyici bir yol olarak tanınmaktadır. Çünkü piyasada tedavül eden para miktarını azaltacaktır, denir. Fakat tatbikatta reeskont haddi üzerinde oynayarak enflasyondu baskıyı büyük ölçüde azaltmanın mümkün olmadığı görülmektedir.

Fransada enflasyonla mücadele etmek maksadıyle taksitle satışlara da hafif tahditler konulmuştu.

Fakat daha tesirli olmak istemiyorsa devlet masraflarım azaltmak ve Cezayir hareketinin maliyetini düşürmek gerekirdi. Cezayir hareketi Fransaya yılda 400 milyar franktan fazlaya patlıyordu. Bu, aşağı yukarı bütçe açığının tamamı demekti.

Fransanın ilerde daha başka tedbirler almak zorunda kalacağına şüphe yoktu. Nitekim Maliye Bakam Paul Ramadier Millî Kredi Meclisi önünde söylediği bir nutukta kredi kontrollarının yakın bir gelecekte ek vergilerle tamamlanması gerektiğini söylüyordu.

Hindistan

Plânlı gelişme

Biz, plânlama. mümkün mü, değil mi münakaşası ile yılları harcayıp dururken, Hindistan plânlamanın meyvalarını derlemeğe başlamıştır. Sanayileşme yolunda sağlam adımlarla ilerlemektedir.

Hindistamn ilk beş yıllık plânı 1951 de uygulamağa başlamıştı. O sıralarda yiyecek durumu o kadar kötüydü ki, plâncılar dikkatlerini bu mesele üzerinde toplamışlardı. Yani önce ziraat ele alınmıştı. Başarılı neticeler elde edildi ve açlık tehlikesi savuşturuldu.

Bugün Hint hükümeti ziraat sahasını ihmal etmiş olmamakla beraber, sanayileşme yolunda hızla ilerlemek istiyor. 1956-61 arasında uygulanacak ikinci beş yıllık plânın ağırlık noktası sanayiin büyümesidir.

Demir-çelik sanayii ilk sırayı almış tır. Çünkü Hindistanın bu sahadaki imkânları çok geniştir. Yüksek kaliteli demir yatakları çok zengindir. Madenlerin işlenmesi kolaydır; çünkü birçoğu hemen toprağın yüzündendir.

Her birinin kapasitesi bir milyon ton kadar olacak üç çelik fabrikası kurulmak üzeredir. Bugünkü çelik fabrikalarının kapasiteleri de arttırılacaktır. Bu işler için Alman ve İngiliz firmaları ile işbirliği yapılmakta ve Ruslardan yardım alınmaktadır.

Böylece 1956 da 1,3 milyon ton olan çelik istihsali 1961 de 4,3 milyon tona çıkacaktır.

Kömür sahasında da ilerleme imkânları vardır. Nitekim kömür istihsali 38 milyon tondan 60 milyon tona çıkarılacaktır. .

İstihsal edilen malları memleket içine dağıtmak için gerekli lokomotif ve vagonları imal etme işi de düşünülmüştür. Fabrikalar bütün imkânları ile çalışmaktadır. Bir İsviçre firmasının monte ettiği bir vagon fabrikası çalışmağa başlamıştır.

Çimento istihsali üç katına çıkarılarak 13 milyon tona ulaşacak, Alüminyum istihsali de 7 bin tondan 25 bine çıkarılacaktır.

Otomobil montaj ve parpa fabrikalarının kapasiteleri arttırılacaktır.

Tekstil sahasında da yeni yem fabrikalar kurulacak, birçok eski fabrika modernleştirilecektir.

Ağırlık sanayie verilmiş olmakla beraber ziraat ikinci beş yıllık plânda da ihmal edilmiş değildir. Hem sulama hem de elektrik istihsal kapasitesini arttıracak birçok büyük teşebbüs yakında tamamlanacaktır. Meselâ tek başına Bakra-Nangal barajı 1,4 milyon hektar arazinin sulanmasını mümkün kılacaktır.

Sulamayı sağlıyacak daha başka tedbirlerle beş yıl içinde aşağı yukarı 8 milyon hektar arazi verimli hale getirilecektir.

Sadece ekilen arazinin genişletilmesine çalışılmakla kalmamakta, toprağın verimini arttırma yoluna da gidilmektedir.

Bütün bunlar hububat ve sebze istihsalini 15 milyon artırarak 1961 de 80 milyon tona çıkacaktır.

EĞİTİM

İlk Öğretim

Hazin bir yıldönümü

Geçen haftanın ortasında Çarşamba günü, 17 Nisan tarihini taşıyan gazeteleri karıştıran eğitimciler, - Köy Enstitüleri hakkında yazılmış bir kaç satırı boş yere arayın durdular. Birkaç idealist köy öğretmeni tarafından çıkarılan Demet gibi meslekî mecmualar ve bir (kaç günlük gazete hariç, basın Köy Enstitü- , lerinin kuruluş gününü unutmuştu. Millî Eğitim Bakanlığı için esasen Köy Enstitüsü diye bir şey mevcut değildi. 1954 yılında çıkarılan bir kanunla, Köy Enstitüsü ismi tarihe karışmıştı. Sadece Köy Enstitülerinden mezun 17 bin öğretmen, kendileri için büyük bir mâna ifade eden bu günü aralarında kutladılar.

Köy Enstitüleri ne büyük ümitlerle kurulmuştu! Bir öğretmen o günleri şöyle anlatıyordu: "Dağları yarıyor, su getiriyorduk. Taşımızı kendimiz çıkartıyorduk ocaklardan. Tuğlayı kendimiz kesiyor, pişiriyorduk. Mantar biter gibi yükseliyordu binalar. Yeşile hasret bozkır toprağını yeşertiyor, verimsiz denen toprağı gücümüzle verir duruma getiriyorduk. Engel tanımıyorduk. Ellerimiz nasırlıydı. Zaten çalışan köy çocuklarıydık, yeni Türkiyeyi kuruyorduk. Bu inançtaydık.."

Köy Enstitüleri tuttukları yolun doğruluğuna inanan, idealist Türk gençleri tarafından, . işte bu hava içinde yaratıldı. Köy Enstitüleri kanunu çıkarıldığı sırada Millî Eğitini Bakanlığı makamında Hasan Âli Yücel oturuyordu. Daha kanunun çıktığı yıl, 14 enstitü kuruldu. 1946-da enstitülerin sayası 21'e yükselmişti, 1949'da 2839 olan köy okulu sayısı, 10 yıl sonra 7390'a çıkmıştı. 1940 da. 955.957 çocuk okula gidiyordu,bu rakkam 1945'de 1.508.633'e yükselmişti. 1955 yılında ilkokullardaki çocuk sayısı 1.877.145'i .bulmuştu. Diğer bir deyişle 1940-1945 arasındaki 5 yıl içinde % 50'den fazla artan okuldaki çocuk sayısı, müteakip 10 yıl; zarfında Ancak %26 kadar yükselmiştir. Bu rakkamlar kendi kendine konuşmaktadır. Köy Enstitülerinin oynadığı müsbet rolü göstermek için başka şahide ihtiyaç yoktur.

Bir de 1955 yılında okul çağında olup da okuyup yazma bilmeyenlerin miktarınabakalım:

OKUMA- YAZMA BİLMEYENLERİN % NİSBETLERİ

Yaş	Erkek	Kız	Vasati
6	92.4	94,5	93.4
7	53,6	65,3	59,2
8	44/1	68,5	51,1
9	28,5	43,9	35,7
10	42.1	60,0	50,3
11	2.1,7	44,5	33,2
12	33,4	56,2	43,6

İlkokul çağındaki çocukların aşağı yukarı yarısı okuyup yazma bilmemektedir. Diğer taraftan Türkiyede 0-9 yaş arasındaki çocukların miktarı 7 milyon 178 bini geçmektedir, Nüfusun % 30 unu bulan bu çocukları okutacak okula öğretmene sahip miyiz?

Bu rakkamlar 1946'dan beri Milli Eğitim dâvamızdan mesul olanları itham etmektedir. Köy Enstitüleriyle açılan yolda ısrar edilseydi, durum bugün her halde çok farklı olacaktı.

Köy Enstitüleri

Doğan AVCIOĞLU

Köy Enstitüleri meselesi, iyi niyetlerle ve büyük ümitlerle başlanan bir teşebbüsün nasıl dejenere olduğunu gösteren birçok misalden biridir.

Koy Enstitüleri, İkinci Dünya Harbinin buhranlı günlerinde, kötü iktisadî şartlar altında, öğretmen ve öğrencilerin müşterek gayretleriyle kurulmuştu.1940-1946 yılları arası Enstitü Hareketinin en canlı ve verimli devresidir.

Ne yapılmak isteniyordu? Gaye, büyük çapta bir eğitim seferberliği idi. 10-15 yıl gibi kısa bir zaman zarfında bütün köyleri bir okula v,e. Öğretmene kavuşturmak bahis mevzuu idi. Sadece öğrencileriyle meşgul, eski tip öğretmen yerine, köye rehber olacak, köyün, iktisadî ve içtimaî hayatını değiştirecek yeni bir öğretmen tipi yetiştirilmek isteniyordu; O halde, büyük sayıda köy çocuğunu hususî bir eğitime tâbi tutarak köylere yollamak gerekti. Koy Enstitülerinin öğrencileri, öğretmenlik bilgisi dışında, bir sanat da öğrenerek köyün yolunu tuttular. Okul dışında el sanatları icra ederek, toprağı işliyerek köylüye örnek olmaya çalıştılar. Köyde başarı gösteren öğretmenlere yükselme şansı da veriliyordu. Bu öğretmenler müsabakayla Yüksek Köy Enstitüsüne girebiliyorlardı. Beş yıl zarfında ilk öğretim seviyesindeki öğrenci sayısının 950 binden 1,5 milyona çıkması, Köy Enstitüsü teşebbüsünün iyi yolda olduğunu gösteriyordu.

Fakat 1946'dan sonra işler değişmeye başladı. Eğitim dâvası millî bir mesele olmaktan çıkıp siyasî hale geldi. Zira artık çok partili siyasî hayata girilmişti; Siyaset adamları köylerde vaad yarışına başlamıştı. Şehirli ve köylü halk Köy Enstitülerinin mânasını pek iyi anlayamamıştı, Tek parti devrinde halkı aydınlatmak için pek gayret sarfedilmemişti. Kızerkek çocukların bir arada okutulmasında belki biraz acele edilmişti. Köylülere zorla okul yaptırmak memnuniyetsizlikler uyandırmıştı. İdarî makamlar ve öğretmenler arasında ahenkli bir çalışma kurulamamıştı. Bir öğretmenin şikâyeti üzerine, hatta valilerin durumunun sarsıldığı vaki idi. Fakat hepsinden mühimi, modern bir anlayışla yeliştirilen öğretmenin, köyde karşılaşacağı mukavemetlere hazırlanmamasıydı. Yaşlı köylülerin, ağaların, hocaların genç köy öğretmeninin karşısına dikileceği muhakkaktı. Bu muhafazakâr kuvvetlere boyun eğmek kadar, düşman olmak da erişilmek istenen gaye bakımından tehlikeliydi. Belki güç bir işti ama, muvaffak olmak için genç öğretmenin, ihtiyatlı olması gerekiyordu. İdealist öğretmene birçok şeyler öğretilmişti. Ama köyde karşılaşacağı mukavemetler Ve bu mukavemetleri nasıl yenilebileceği hakkında dağarcığa boş bırakılmıştı. Neticede bir çok öğretmen muhafazakâr kuvvetlere boyun evli Birçoğu köy ilerigelenlerinin amansız düşmanı oldu.

Köy Enstitülerinin inhitat devri, işte böyle başladı. Çift partili hayatla birlikte tâviz devresine girilmişti. Evvelâ Köy Enstitülerinin yüksek kısmı kaldırıldı. Kız ve erkek öğrenciler ayrıldı.. Enstitülerde işe verilen ehemmiyet azaltıldı. C.H.P. nin açtığı tâviz devri, D.P. iktidarı zamanında da devam etti. Enstitülerin "iş içinde terbiye"ye dayanan eğitim sistemi terkedildi. Klasik öğretmen okulları müfredatına benzeyen bir ders programı kabul edildi. Öğretmen ve öğrencilerin çevreyle olan alâkaları azaltıldı. Enstitülerde istihsal yapılmaz oldu. Öğretmenlerin hepsi başka yerlere nakledildi. 1954 te Köy Enstitüleri ismi de ortadan kaldırıldı. Eski idealizmin, heyecanın ve iyimserliğin yerini anlaşılmamanın ve takdir edilmemenin ıstırabı ve bedbinliği aldı.

Muvaffakiyet yolunda bir teşebbüs, işte böylece dejenere oldu. Halk eğitiminden çok bahsedildiği şu günlerde değil yetişkinler, okul çağındaki çocukların yarısı okuyup yazma bilmemektedir. Nüfusun hızla arttığı memleketimizde önümüzdeki... yıllarda, her sene yarım milyondan fazla çocuk okul çağına gelecektir,. Eğer Türk çocuklarının hepsinin okula gitmesini hakikaten arzu ediyorsak, tek hal çaresi. Köy Enstitülerini ilham eden fikirlere bir an önce dönmek olacaktır. Köy Enstitüleri şu veya bu ideolojiden değil, zaruretlerden doğmuştu. Cumhuriyetin ilânından 34 yıl sonra aynı zaruretler bugün kendilerini, daha da kuvvetle hissettirmektedir. Bu zaruretler, ergeç aynı hal çarelerine başvurmamızı gerektirecektir.

Ç A L I Ş M A

Ankara işçi Sendikaları Birliğinin kapısı mühürleniyor

Sendikacılığın panoraması

Sendikalar

"Sabır ve metanet"

Geçen haftanın sonunda, Cumartesi günü vakit akşama yaklaşırken Emniyet Birinci Şubeye mensup sivil polisler Ankara İşçi Sendikaları Birliğinin Çankırı caddesindeki bir apartmanın birinci katındaki merkezinin kapısını çalıyorlardı. Kapıyı bizzat Birlik Başkanı İsmail Aras açtı ve misafirlerini nezaketle karşıladı. Emniyet memurları İsmail Arasa Ankara Birinci Asliye' Ceza Mahkemesinin Birliğin kapatılması hakkındaki kararım tebliğe ve tatbike gelmişlerdi.

Mahkeme, Birliğin kuruluşunun 5018 sayılı Sendikalar Kanununun 1 ve 8 inci maddelerine uygun olmadığını tesbit ederek kapatma kararı ittihaz etmişti. Kararda Birliğin aynı iş koluna mensup olmayan sendikalardan kurulu olmaması ve Birliğin teşekkülünde üye sendikaların Birliğe katılma kararım üçte iki ekseriyet istihsal edilmemiş bulunması kapatmaya sebeb olarak gösteriliyordu.

Emniyet Birinci Şube memurları önce binanın balkonuna çıkarak Birliğin lavhasını söktüler. Sonra sıra evraka ve dolaplara geldi. Birliğin bütün muhaberatı ve defterleri toplanıp dolaplara konuldu ve bu dolaplar mühürlendi. Daha sonra da içerde bulunanların hepsi dışarıya çıkarıldı ve Ankara İşçi Sendikaları merkezinin kapısı mühürlendi. Bu suretle işçi sendikaları birliklerinden birinin daha kapatılması işi tamamlanmış oluyordu.

Kapatılan Ankara İşçi Sendikaları Birliğine 8 sendika üye bulunuyordu. Şimdi bu sendikalar, 5018 sayılı kanun çerçevesinde, fakat münferiden faaliyetlerine devam edeceklerdi.

Ankara İşçi Sendikaları Birliğinin kuruluşu oldukça eskiydi. 1948'de çalışmaya başlayan Birlik 1954 senesine kadar resmî makamlardan yardım görerek süratle gelişmişti. Fakat 1954'ten sonra işçi sendikaları birlikleri ile resmî makamlar arasındaki "balayı" bitmiş ve sendika birlikleri gözlere eskisi kadar şirin görünmemeye başlamış İdi. Bilhassa Mümtaz Tarhanın Çalışma Bakanlığına getirilmesinden sonra büyük zorluklarla karşı karşıya kalmışlar ve hatta bu teşekküllerin varlıklarını devam ettirememe ihtimalleri ciddi surette bahis mevzuu olmaya başlamıştı. Esasen, birlik ve federasyonların kapatılması hareketi de bu yeni çalışma politikasından sonra ortaya çıkmıştı.

' Geçen haftanın sonunda Ankara İşçi Sendikaları Birliğinin kapatılmanı, işçi çevrelerinde ve siyasi mahfillerde derin akisler uyandırdı. Bu mevzu ile ilgili olarak Hür. P. nin çalışma meseleleri, sözcüsü Bursa milletvekili Sabahattin Çıracıoğlu dikkata değer bir açıklamada bulundu ve İktidarın bir taraftan sendika-, cılığın inkişafını Bağlıyacağım vaadederken, diğer taraftan bu inkişafı adeta imkânsız hale getiren davranışlar karşısındaki hareketsizliğe işaret etti. Çıracıoğlu sözlerini "sendikacılarımıza sabır ve metanet tavsiye ederim" diye bitiriyordu.

Akis Mecmuası P.K.' 582, Ankara,

18 Nisan 1957 tarihli mecmuanızın 22 nci sayfasındaki "Hiltonluların derdi" başlıklı yazı hakikate uymamaktadır. 1 — Otelimizde işçiler ve memurlarla idare arasında huzursuzluk yoktur, ve ne idareye ne de İstanbul Çalışma Müdürlüğüne aksettirilmiş herhangi bir şikâyet mevcut değildir. 2— Mustafa Çiçek'in Otelden ayrılışı, taşıdığı işçi mümessili sıfatı ile veya bu sıfatla girişmiş olabileceği herhangi bir teşebbüsle asla alâkadar olmayıp, hakiki sebebleri İstanbul İl Hakem 'Kurulundan kolayca tahkik edilebilir. 3 — Mevcut personelin muazzam ekseriyeti* ni teşkil eden Türk işçileri aieyhine ve mahdut sayıdaki yabancı işçiler lehine tefrik yapıldığı asılsızdır. 4 — Müşterilerden tahsil edilen servis yüzdesi kanunun tâyin ettiği şekilde ilgili personele tamamen ve muntazaman dağıtılmaktadır. 5 — Fazla mesai yapan personele kanun dairesinde hak ettikleri munzam ücret eksiksiz ödenmektedir. 6 — Milletlerarası çapta şerefli, Bir müessesenin manevi ve ticari itibarı hakkında sui zannı davet edecek bu gibi iddialarda bulunmazdan önce, meseleyi Otelimiz, ve biç olmazsa Oteldeki işçi temsilcileri, İstanbul Çalışma Müdürlüğü, ve ilgili işçi sendikaları nezdinde tahkik etmeniz icap ederdi. 6 — Her türlü dâva hakkımız baki kalmak üzere, işbu tavzih ve tekzibimizin, mecmuanızın çıkacak ilk, sayısında aynı sayfada aynı punto ile ve "İstanbul Hilton Oteli iddialarımızı tashih ediyor" başlığı altında aynen neşredilmesini Basın Kanunu mucibince talep ederiz.

Mühim Manyasiğ
İstanbul Hilton Oteli Müdür Muavini

Ev

Hayal yuva!

Rebia İren, kapalı bir kapının önünde durdu. Kendisini iki saata yakın bir zamandır Ankara Kız Teknik Okulunun uzun koridorlarında takip eden Amerikalı ve Türk kalabalık bir kadın topluluğuna dönerek: - Artık biraz dinlenelim. Her halde yoruldunuz" dedi.

Hanımlar hakikaten yorulmuşlardı, Bunun gibi tetkik gezintilerinde çok yüksek topuklu ayakkabı giymekten vazgeçmedikçe de daima yorulacaklardı. Fakat doğrusu bu yorgunluğa değerdi. Çok güzel şeyler görmüşlerdi.' Enstitünün her odası bir hazineydi ve en güzeli şüphesiz ki Türk motifleri atölyesiydi. Enstitü ye Teknik Öğretmen Okulu müdürü Bayan Rebia İren misafirlere evvelâ tablo halinde muhafaza edilen bir asırlık eski Türk elişlerini göstermişti. Cam çerçeveler içinde muhafaza edilen çevreler, kafes arkasında bile Türk kadınının sanata ve ince zevklere ne kadar ehemmiyet verdiğini gösteriyordu. Maraşın altın simle işlenmiş elişleri ise, hakikaten göz kamaştırıyordu. Bundan sonra misafirler atölyelerde bu eski işlerin aynen yapılmakta olduğunu seyrettiler. Eski Türk elişlerinde en çok gül, karanfil ve. lâle nazarı dikkati celbediyordu. Bu elişlerinin en büyük hususiyeti tersinin ve yüzünün bir oluşuydu. "Fantazi Dikiş" atölyelerinde ise motifler modernleştirilmiş ve eski Türk kıyafetlerini temsil eden tablolar iğne ile, adeta çizilerek, yapılmıştı. Dikiş ve biçki atölyelerinde misafirler pembe ve eflâtun organza ve şifonlardan yapılmış köpük gibi gece elbiseleri seyretmişlerdi. Çamaşır atölyesinde ise ağır işli ince çamaşırların yanında yerli basmalardan yapılmış şirin ve ucuz gecelikler büyük sükse yapmıştı. Çiçek atölyesi hakiki bir çiçek bahçe - siydi. Birçok hanımlar gayrihtiyari uzanmış ve çiçekleri koklamak istemişlerdi. 7 bebeğin büyük bir ihtimamla bakıldığı kreş, süt ve çocuk .' kokusu ile, birçok annelerin yüreğini kaldırmıştı.

Demek artık biraz oturup dinlenilecekti. Rebia fren, istirahat vaadetmişti. Anahtarı kapının deliğine soktu ve kapı acildi.. İşte o zaman enstitüyü gezen Türk - Amerikan Kadınları Kültür Derneğine mensup hanımlar günün en güzel sürprizi ile karşılaştılar.: Burası bir istirahat odası değil geniş, ferah, gayet güzel şekilde döşenmiş bir ev, bir ideal apartman katıydı.. Dernek başkanı Nusret Sezel Rebia İren ile bakıştılar ve muzip bir eda ile gülüştüler. Hanımlar bu ideal. evde gördükleri her güzel şeye hayret nidaları koparıyorlardı.

Ortada rahat koltuklar, kanape-

Hayırlı Bir Moda

Jale CANDAN

Kimimiz fazla muhafazakârız: Çocuklarımızın giyindikleri "blucin"leri bir Batı taklitçiliği olarak' vasıflandırır ve yana yakıla herşeyimizi. kaybettiğimizden şikâyet ederiz. Kimimiz hakikaten taklitçiyiz. Filanca kitapta görüp beğendiğimiz penceresiz dağ evini getirip sayfiyede deniz kenarına oturturuz. Kimimiz dört elle eskiye bağlanmak isterken, kimimiz bütün bağları koparıp dört nala kaçmak isteriz. Bu iki çeşit ifrat hep aynı kompleksten ileri gelmiyor mu?

İşte kendi kendimizi tamamlamakla başlamalıyız. Kendi kendimizi tanımaya başlarsak maddî ve manevî birçok iyi ve güzel şeylerimizi bulup bunları muhafaza etmek, bunları kıymetlendirmek, bunları sevmek ve sevdirmek imkânlarını ararız. Gene kendi kendimizi iyi tanırsak eksikliklerimizi, yanlışımızı görür bunları dışardan aldığımız yeniliklerle telâfiye çalışırız.

İlimde, fende, siyasette ve bütün içtimai meselelerde elbette ki Batıdan örnek alacağız. Bu sahada muhafazakârlık ancak geriliktir, taassuptur. Ama yabancıların gönlünü çalan o tarihi misafirperverliğimiz, âlicenaplığımız, güleryüzlülüğümüz ve samimî, içten hallerimiz, Türk milletine has cevval zekâ, intibak kabiliyeti, hak severlik; bunlar küçümsenecek şeyler değildir.

Örf ve âdetlerimiz arasında iyilerini, batıl itikatlara dayanmıyanları seve seve muhafaza etmeliyiz. Müslüman Ramazanda oruç tutar. Bu güzel bir dini âdettir. Oruç iradeyi kuvvetlendirmek, manevi şevler için maddî şeylerden vazgeçebilmek esası üzerine kurulmuştur. Ama oruç iyidir diye Ramazanda sahur vakti davul çalınmasını istemek iptidaî bir zihniyetin mahsulüdür. Çünkü zorla herkesi uyandırmak doğru değildir ve "çalar saat" çoktan davulun verini almıştır.

Çocuklarımıza "Teksas" damgalı püsküllü kovboy pantalonları giydirirsek onları yabancı bir rol için sahneye çıkmış artistlere benzetiriz. Ama yerli ketenlerimizle yapılmış düz ve pratik "blucin"leri benimsiyebiliriz. Çünkü Amerikalı altın arayıcılarının icat ettikleri bu pantalonlar ütü istemez, kir kaldırır iyice eskivinceye kadar giyilebilir, pratik ve, ekonomiktir. Bir kadın Paris modasını tatbik edebilir. Ama güzel yerli kumaşlarımızdan, çok güzel ve bize has hususiyetlerimizden istifade ederse hem şahsiyetini tebarüz ettirir, hem de Türk el sanatlarını tanıtmış, kıymetlendirmiş olur. İşte bu sahada Ankaralı hanımlar arasında çok hayırlı bir cereyanın *mevcut* olduğunu İnsan sevinçle müşahede ediyor. Bugün birçoklarımız elbise yapmaya karar verdiğimiz zaman Çıkrıkçılar yokuşuna çıkıp ucuz yeril kumaşları da gözden geçiriyor, bazan güzel bir dokumayı, yatak çarşaflıklarını, köylüler için yapılmış ucuz fakat cazip ipeklileri seve seve alıyoruz. Birçok arkadaşlarımız da bu keşiflerimizden istifade ediyor.. Anadolulum ince zevki ile hazırlanmış gümüş kolyeler, bilezik ve küpeler de en düz bir elbiseye bazan paha biçilmez bir kıymet vermektedir ve en sık toplantılarda alâka toplamaktadır. Bugün Ankarada piyasaya sürülen üzeri taşla işli bakır kemerler, en şık salonlara giren bakır tepsi ve tabaklar kendimize has şeylerden ne güzel eşyalar vücuda getirebileceğimizin bir delilidir.

Bundan bir kaç sene evvel bakırı biz yalnız mutfakta kullanırdık ve bakırcılara giderek evlerinde sehpa veya abajur yapmak üzere bakır tepsi, bakır ibrik ve güğüm arayan Amerikalılara biraz da hayretle bakardık. Halbuki bugün piyasadaki en şık tablalar, vazolar, duvar tabakları, şamdanlar döğme bakırdan yapılmıştır. Bugün bunlara yabancılar kadar bizler de rağbet ediyoruz. Belki de bir moda cereyanıdır; ama hayırlı bir cereyandır.

Simdi bu modayı memleket dışına da götürmeğe bakalım. Ankara Kız Teknik Okulu 1958 de Brüksel'de yapılacak olan beynelmilel bir sergi için şimdiden hazırlanmaktadır. Fakat zaman zaman açılacak sergiler kâfi değildir. Halkımızın güzel şeylerimizi benimseyin kıymetlendirmesi, dış memleketlere çıkan her Türk ailesinin evinde ve kıyafetinde hususiyetlerimizi taşıyarak göstermesi, bununla iftihar etmesi lâzımdır.

Maddi ve manevi güzel şeylerimizi tanır ve kıymetlendirirsek dışardan polen şeylerin de iyisini ve bize faydalı olanını kolaylıkla değerlendirebiliriz ve o zaman bunları taassupsuz kabul ederiz. Kendi zenginlikleri «dan milletler için vermek kadar almak ta tabiidir.

lef, kauçuk yastıklarla tefriş edilmiş çok geniş, aydınlık, iç açıcı renkli bir salon, bir "living - room" vardı.. Tam karşıya gelen mutfak ve yemek odası kombinezonu ise hanımların bilhassa kalbini fethetmişti. Bu geniş mutfakta herşey pırıl pırıl, bembeyaz, tertemizdi ve buzdolabından gazocağına, lavobaya kadar bütün dolaplar birbirlerini tamamlayan bir şekilde yanyana geliyor ve duvarları dolduruyordu. sabit dolaplarda bez asmak, tepsi yerleştirmek için, çöp tenekesini koymak için hususî bölümler vardı. Ekmek kesmek, sebze ayıklamak için ev hanımının tahtalı gözü önüne çekmesi kâfiydi. Mutfaktan yemek odasına geçiş bu iki oda arasında bölme vazifesi gören yüksek bir "masa - tezgâh" ile temin edilmişti. Ev kadını bu masanın üzerine yerleştirebileceği tabaklarla kolayca servisini yapacaktı. Çamaşırhane ortada değildi, görünmüyordu ve onun da duvarını iki taraflı dolaplar ve gözlerle mücehhez bir gömme dolap teşkil ediyordu. Bu dolanların bir tarafında elektrik süpürgesi, ütü gibi evin âlet ve edevatı duruyordu. Diğer tarafına ev hanımı yatak takımlarını, her türlü yük eşyasını yerleştirebilirdi. Çamaşır makinesi dolapların yanına ve geniş çamaşır teknelerinin bitişiğine yerleştirilmişti. Ütü masası tüy gibi hafim. Birçok hanımların çocuk arabası zannettikleri tekerlekli ve içi muşambalı araba ıslak çamaşırları bahçeye çıkarmak için icat edilmişti. Mandal torbası bile' vardı ve esas, ev kadınının eğilmeden iş görmesiydi. Çünkü ev islerinde bu gün dikkat edilecek en mühim şey yüksekte iş görmek ve mümkün mertebe az hareketle çok iş başarmaya bakmaktı. Bu arabanın vazifesini ve maksadını keşfeden bir Amerikalı hanım oldu. Teras çamaşırhanenin karşı tarafına düşüyordu. İnce demir sandalye ve masaları ile, renkli yastıkları ile fevkalâde cazipti.

Salonun bir tarafından yatak odasına geçiliyordu. Bu odada da az eşya, rahatlık ve gösterişten kaçma prensiplerine tamamı tamamına riayet edilmişti. Çift karyolaların baş uçlarındaki kapitone kısım, püsküllerinden tutulup çekilince bunların yastıkları muhafaza eden birer küçük dolap oldukları görülüyordu. Karyolalardan başka odada iki komodin vardı; bir de boydan boya gömme bir kocaman dolap.. Yatak odasından şirin ve gene dolaplı bir küçük odaya, oradan nefis bir banyoya geçiliyordu. Banyo da mutfak ve çamaşırlık gibi Amerikan malzemesi ile nazarı dikkati celbediyordu. Çünkü bunlar Teknik Okuluna UNESCO tarafından hediye edilmişti. Fakat diğer tahta ve demir eşya, hep Ankarada Kız ve Erkek Sanat Okullarında yapılmıştı. Zaten bakır abajurlar, bakır tablalar Amerikan tarzı döşemesine rağmen eve derhal bir hususiyet veriyordu.

Kız Teknik Okul talebeleri bu ideal evde tatbikî dersler görecekler ve gruplar halinde birer hafta bu evde oturarak kendi bütçeleri ile idare edip ev hanımlığı öğreneceklerdi.

Türk - Amerikan Kültür Derneğine mensup bir çok hanımlar, bu tatbikî dersleri bu güzel evde yaşamayı ne kadar arzu ederlerdi!. Mââmafih bu görülen şeylerden bazılarını ve birçoklarını eldeki imkânlar nisbetinde, evlerde tatbik etmek mümkündü. En ufak bir mutfağın bile tanzim edilebileceği muhakkaktı.' En mühimi, ev işini zevkli ve pratik bir şekle sokmak zihniyetini elde etmekti. Herşeyde olduğu gibi burada da ilk rolü oynayan şekil değil, ruhtu. Zira meselenin ruhunu kavrayan herkes aç çok birşeyler yapabilirdi..

Salonun orta masasında, büyük bir vazoda kıpkırmızı çiçekler vardı. Bir misafir hanım sokuldu, çiçekleri koklamak istedi.. Çiçekler kokmuyordu: Bunlar tabiat bahçesinde değil, Enstitünün çiçek atölyesinde yetişmişti.

Rebia tren çiçekleri okşar gibi tuttu:

"— Bunları bizim çocuklar yaptılar. Renkleri kırmızıdır, sıcak memleketlerde yetişir, çocuklar ona "Atatürk çiçekleri" diyorlar" dedi.

Sosyal Hayat

İftar sofrası

Geçen haftanın sonunda Cuma günü akşamı, Amerikan Büyük Elçisinin otomobili Kavaklıdereye doğru hızla çıktı ve Paris caddesinin başında durdu. Arabadan daima gülen yüzlü ve şık beyaz şapkasıyla Mrs. Warren indi. Amerikanın Ankaradaki Büyük Elçisinin eşi, 4 numaralı güzel eve doğru yürüdü ve kalabalık bir hanımlar grubu tarafından hararetle karşılandı. Paris caddesi No. 4, Hayriye Neyzinin eviydi ve Cuma akşamı bu güzel evde Türk - Amerikan Kadınlar Kültür Derneği bir "iftar sofrası" tertip etmişti. Davetliler, geniş salonları çabucak doldurmuşlardı. Amerikalı misafirler Ramazan ve iftar sofraları hakkında izahat veren Refia Atasagunu sual yağmuruna tutuyorlardı.

Göstermelik iftar sofrası

Bir güne mahsus bolluk

Ders

Ramazan, İslâm dininde mübarek bir revreydi. Çünkü Kur'anın nazil olduğu aydı. Ramazanda oruç tutan müslüman, tanyeri aydınlanmasından güneş batıncaya kadar yemek yemez, içmez, keyif verici şey kullanmaz ve yapmazdı. Eskiden yapılan iftar âlemleri pek meşhurdu.

Oruçlu bir kimsenin orucunu zeytinle, tuzla veya su ile bozması iyi sayılırdı. İftar sofrasında önce iftarlık, yani kahvaltılık şeyler yenilirdi. Çeşitli peynirler, «çeşitli reçeller, sucuk, zeytin oruçlunun sabah yemediği kahvaltının yerini tutardı. Bu- şekilde açlıklarını bastıran oruçlular,

İsterlerse bundan sonra kalkar namaz kılarlardı ve namaz bitince, çorbadan başlıyarak tekrar sofraya otururlardı. Çorbadan sonra muhakkak bir et yemeği, daha arkadan kıymalı soğanlı yumurta gelirdi. Güllaç, ekmek kadayifi gibi tatlılar da Ramazan sofrasının hu3usiyetlerindendi.

Refıa Atasagun, Amerikalı misafirlere güllaç pişirmeyi tarif ederken top atılmıştı ve oruçlular derhal masanın etrafını sarmışlardı. Tok açın halinden anlamaz derler. Hakikaten nefis düğün çorbası, buram buram kokarak ortaya gelinceye kadar oruçlu olmayanlar yiyenlere uzaktan bakmakla iktifa etmişlerdi. Fakat düğün çorbası hem manzara, hem lezzet, hem de koku bakımından cidden fevkalâdeydi. İşte ondan sonra yemek başladı. Kıymalı ve soğanlı yumurtalarını bitirmeye çalışan bir Amerikalı hanım:

"— Ben hiç bu kadar yediğimi hatırlamıyorum, demişti. Hem merak ettim bu kadar yemeği bir arada nasıl pişirirsiniz. Birkaç günlük çorbayı yapıp buz dolabında saklıyabilir misiniz?"

Türkler gülüştüler.

"— Biz yemeği sevdiğimiz için pişirmesini de severiz.."

Refia Atasagun sahur hakkında misafirlere "izahat verirken Dernek Başkanı Nusret Sezel, Mrs. Warren ile iftarın tadını çıkarıyordu.. Ev sahibesi ise mütemadiyen dolaşıyor ve dümdüz siyah zarif elbisesi 'ile hayranlık topluyordu.

Günün en sükseli kimseleri bu güzel yemekleri hazırlayan yemek kolu üyeleriydi..

1957 modası iki bluz

Anneannenizin sandığını açınız

Moda

Süslü bluzlar

Bu senenin moda hususiyetleri arasında en çok nazarı dikkati celbeden bir nokta da eski zamanın çok Süslü, dantelli, ince işli bluzlarının yemden rağbet kazanmasıdır. Bu bluzları çok eskiden kadınlar elde hazırlarlardı. Tam bir kadınlık havası yaratan bu hafif ve zarif kıyafetler senelerden beri gözden kaybolmuştu. Çünkü hem moda daha basitleşmiş ve bluzlar daha ziyade erkek gömleği manzarası almışlardı; hem de çok ince işli, volanlı, dantelli, mervürlü, plili ince bluzların yıkanıp ütülenmesi bir meseleydi.

Halbuki bugünkü sanayi artık kadının zahmetsizce ince işli bluzlar giymesini mümkün kılıyordu ve işte 1957 yaz modası devrimizin bu hususiyetinden istifade etmişti.

Artık navlon tergal, poplon ve naylon dantellerden hazırlanmış ve teferruatlı bluzların birkaç saniyede yıkanıp kurutulması . mümkün oluyordu. Ütü ise mevzuubahis değildi. 1057 senesinin ince bluzları adeta ebedî bir gençliğe, tazeliğe ve temizliğe sahiptiler.

Memlekette henüz naylon kumaşlar imal edilmediği ve naylon henüz bir lüks addedildiği için, Türk kadınının bu güzel bluzları giyemiyeceği düşünülebilir. Ama yapılacak şey eldeki imkânlarla yeni modaya uygun bluzlar yaptırmaktır. Çok fazla erkekvari bluzların yerine daha yumuşak, daha kadınvari bluzlar giyinmek daima mümkündür. Mesela erkek yakası yerine yuvarlak bir yaka tercih edilebilir; gömlek arkadan düğmelenerek önden ince uzun bir kadife kurdele sallandırılabilinir. Hatta bu kurdele kravat gibi bağlanır, üzerine taşlı bir iğne konulabilir. En sade bluz biraz fisto, küçük bir iş, bir demet çiçekle aranan kadınlık havasına sahip olabilir. Bürümcük gibi büzgülü eski birçok Türk kumaşlarından da nefis bluzlar yapılabilir ve bu hususta anneannenin sandığı çok işe yarayabilir.

C E M İ Y E T

Türk - Irak münasebetlerinde küçük bir muvaffakiyetsizliğe uğranıldı. Boğaz sahilinde bir köşk satın almak üzere hususi uçağı ile İstanbula teşrifini bildirdiğimiz Irak veliahtı Prens Abdülilah arzusunu tahakkuk ettiremeden gene hususî uçağı ile memleketimizden ayrıldı. Sebep: Yanında iki Iraklı mimarla ev ev dolaşan sayın misafiri görünce bütün evsahipleri fiatları ve kiralan prens kesesinin bile güç yetiremiyeceği irtifalara çıkarıverdiler. Hele pek uzak olmayan bir mazide 15 bin Oraya alındığı herkesçe malûm bir arsaya tam 1 milyon istenmesi o civarda petrol bulunduğu rivayetlerine yol

*

Bu haftanın başında, Nermin Güneş ile Hür. P. nin genç Kocaeli milletvekili Turan Güneş bir erkek evlâda sahip oldular. Mesut hadise Güneş ailesini sevince boğdu ve yavruya Turan Güneşin pederinin ismi verildi. Genç Hurşit Güneş'e uzun ve mesut bir Ömür dileriz.

*

Siyasetleri bizimkine uymayan yabancı devlet adamları memleketimizi ziyaret ettikleri zaman azami itibarı göstererek kendilerini mümkün mertebe lehimize çevirmeğe Çalışacak yerde kaymakamlara karşılatmak huyumuzun yeni bir misali: Gelecek seçimlerde iktidarı ele alması pek muhtemel görünen İngiliz işçi Partisinin müstakbel Dış İşleri Bakanı **Aneurin Bevan** İstanbula muvasalatında Bakırköy kaymakamı tarafımdan karşılandı. Merasim azlığına hiç aldırış etmeyen Mr. Bevan hava alanında gazetecilerle uzun uzun ve

William Holden

Hediyeye karşılık: öpücük!.

neşeli neşeli konuştu. İmparatorlukların sonuna gelindiğinden, ve demokrasinin ilerleyişinden bahsederken, "Artık her yerde insanlar kendi istedikleri gibi idare ediliyorlar", deyince, hazır bulunanlardan çoğu nedense gülümsediler.

*

Şili Dış İşleri Bakanı Mır. Saint Mari memleketimizden sessiz sedasız gelip geçti. Coğrafî durumu itibâriyle Şili'nin Bağdat Paktına katılması İhtimali zayıf olduğundan bu ziyaretle kimse ilgilenmedi.

*

Geçen hafta İstanbuldan gelip geçen meşhur yabancılar arasında ortalığı en fazla velveleye veren William Holden oddu. Kendisinin isim günü şerefine İpekçi ailesinin tertiplediği kokteyl partide yakışıkla aktör bir genç kızımıza -doğum günü hediyesi diye bir pipo verdiği için _ öpünce hazır bulunan birçok hanımlar ev sahibesinden hediyelik eşya istemeğe başladılar. Bu arada bir' hanını direkt metodu tercih ederek "Birşey hediye etsem beni de öper mi?" diye sorunca Mr. Holden, "Karımdan izin almalıyım" dedi. Aynı partiye İsrarla davet edilen Vali **Fahrettin Kerim Gökay** ise mevkiinin haşmeti ile mütenasip bir cevap vererek, "Mutlaka görüşmemiz isteniyorsa o bana gelsin' ' dedi.

*

Memleketimize gelen ilk Macar mülteci kafilesi içinden seçilip **Refik Koraltan'ın** himayesine alınan güzel sarışın hami değiştirmek üzere: Yakında bir Türkle evleniyor.

*

Vaktiyle 15 sene uğraşarak İstanbul için bir hususî imar planı vücuda getirmiş olan Fransız mütehassısı Profesör Prost hükümetin davetiyle İstanbula geldi. Açıklandığına göre imar hareketlerini görecek ve ilgililerin izahatını dinliyecek. Şehir - lerin halen hangi umumî plâna göre "imar" olunduğunu bilmeyen İstanbullulardan birçoğu, profesör Prost'a verilecek izahatın mahiyetini şiddetle merak ediyorlar.

*

Nasreddin Hoca fıkraları bektaşî hikâyeleri vesaire gibi millî mizah branşlarımıza şimdi bir de "imar nükteleri" ilâve olundu. Bir misal: Kenar mahalleli . hanım Hiltona gitmek için kocasına yalvarıyor: "Yürü bey, yıkılmadan bir kere görelim!"

Ecnebi defilelere çok rağbet eden hanımlarımızın Cumartesi günü Park Oteldeki yerli defileye de aynı rağbeti göstermelerine çok memnun olduk. Hele gözlerdeki hayranlık artık yerli malın rahatça kullanalabileceğine bir delildi ki bu, en mühimiydi, 70 lirayı bir metre kumaşa ödeyeceğimize aynı parayla bütün bir kifayeti satın alma imkânlarını Türk hamamı-

Prof. Prost

Merak uyandıran misafir

larına bahşeden Gülok memleketimizde bir çığır açtığı için tebrike şayan doğrusu.

*

Hükümetimizin aziz misafiri Afgan Başbakanı Ekselans **Davut Han** Dolmabahçede, günlerce evvel kendisi için hazırlanan taklardan geçerek Hilton'a geldi ve otelin meşhur dairelerinden birine yerleşti. İstanbul sosyetesi Pazartesi gecesi Şale köşkünde verilen daveti ballandıra ballandıra anlatıyor...

*

Mesut izdivaçlarının senei devriyesi münasebetiyle Sarper ailesinin verdiği 70 kişilik parti Serkledorian'ın ağır havasını bir gece için dahi olsa bir hayli hafifletti. Ev sahibesi Nilüfer Sarper ayağındaki terlik biçimindeki püsküllü iskarpinleriyle, Nimet Dormen meşhur zümrüt yüzüğü ile.' Tamara Nemli kuyumcuların ağzının suyunu akıtacak nefis pırlantalarıyla davetlilerin önce büyük alâkasını çekmişken oyun masalarının kurulması üzerine bu alâkayı maalesef kaybettiler.

*

Amerikanın yakışıklı İstanbul Baş Konsolosu buraya tâyin olduğu zaman vazifesinde "dedektiflik"te bulunduğunu muhakkak ki hiç aklına getirmemişti. Ama Yeşilköye inen bir tayyare **Mr. Miner**'i bu işe de koşturdu. Karaşi ile Tahran arasında tayyareden aşağı uçan Amerikalı mühendis Nash'ın hangi sebeplerle aşağı uçtuğunu tetkik için kolları sıvayan Bas Konsolos Nash'e ait iki valizi bizzat gidip araştırdıkları sonra bu genç adamın, milyoner ve müntehir olmadığına, fakat kendi halinde bir mühendis olup yanlışlıkla bastığı sigorta düğmesinin açtığı kapaktan uçtuğunu tesbit etti.

M U S İ K İ

Opera

Umu'an ve bulunan

Geçen hafta Opera gişesinin önünde, et, çay veya kumaş kuyruklarında bekleşenler kadar sabırlı, takat istediklerini elde edeceklerinden onlar kadar ümitli olmayan, daha çok talihe ve tesadüfe güvenen insanların dizildiği kuyruklar görülüyordu. Bu insanları oraya, iki ismin cazibesi çekmişti. İsimlerden biri David Oystrah'tı. Her uğradığı şehri çalkalandıran bu Sovyet kemancısının Ankara'da iki konser vereceğini bildiren ilân bir Ankara gazetesinde çıktığı gün, biletler tükenmişti. Konserleri Devlet Tiyatrosu düzenliyordu. Fakat bu müessesenin giriştiği her işte bir düzensizlik olması normaldi. O sabah bir müşteri, telefonla bilet ayırtmak istediği zaman, "Oystrah konseri için telefonla yer ayırmıyoruz" cevabını almıştı. Oysa bu müracaatçının bir dostu, yarım saat önce, aynı telefondan, kendine iki gece için de yer ayırtmıştı. Hâdisenin tefsire ihtiyacı yoktu.

Oystrah kadar heyecan uyandıran öteki isim, hem Doğu hem Batı yarımkürelerinin opera göğünde yeni parlıyan bir Türk yıldızına aitti. Son aylar zarfında San Francisco ve La Scala operalarında kazandığı başarılar sayesinde, yurdundaki şöhreti musiki çevrelerini aşan, fotoğrafı ve yaptıkları gazetelerin baş sayfalarında, hatta Harcıalem magazinlerde bile yer bulan.. Devlet Operası prima donna'sı Leylâ Gencer bu yıl, mensup olduğu sahnede ilk temsilini verecekti. Ankara'nın opera devamlılarından çoğu onu iki mevsimdir dinliyememişlerdi. Leylâ Gencer'in Geçen Cumartesi akşamı "La Traviata"da başrolü oynıyacağı haberi, bir söylenti halinde şehre yayılmıştı. Opera idaresi, bermutad, ünlü sopranosunun o gece sahneye çıkacağını ilân etmemişti. Bu hususta operanın idarecilerinden biri kendisiyle konuşan bir musikisevere "kendi sanatkârımızı reklâm mı edeceğiz?" dedi ve "o artık sizin sanatkârınız değildir" cevabını aldı.

Devlet Operası, sanatkârlarının isimlerini karartmak için ne kadar gayret sarfederse etsin, sadece bir söylenti, bir temsilin biletlerinin tamamen satılmasına yetiyordu.

Biletler satılmıştı, pek çok müşteri gişeden eli boş dönmüştü ama -Opera idaresinin daha iyi aydınlatabileceği bir sır- salonda gene boş yerler vardı. Opera gişesinin, hatırı sayılan dostlar için bir kaç yer muhafaza ettiği kimsenin meçhulü değildi. Böylece o abone sistemleri, temsil günleri saat 18'e kadar alınmayan biletlerin başkasına satılması usulleri, hepsi boş birer gösterişten ibaret kalıyordu.

Heyecan mı, yadırgama mı?

Perde anılıp da Violetta sahnede görününce bütün bu telâşın, büyük bir sopranoyu formunda olmadığı bir akşamda dinlemekten başka bir şey için olmadığı anlaşıldı. Sesi donuk, bulutlu, örtülüydü. Daha ilk ölçülerde ritmi aksamağa başladı ve bütün birinci perde boyunca nadiren orkestrayla birleşti. Çok kere koşuyordu ve şef Ferit Alnar, tempolarını bir türlü düzene sokamıyan şarkıcıya yetişmek için herhalde ter döküyordu. İlk perdenin büyük aryasının ilk kısmında (Ah! Fors e lui) entonasyonu o kadar düştü ki şef, bir tona yaklaşan farkı belirtmemek için orkestrayı nerdeyse susturacaktı. "Sem pre libera" sallanan tempolar, yutulan koloratur pasajlar ve tutmıyan tonlar içinde geçiştirildi. Gerçi arya

Leylâ Gencer
Violetta, sana ne oldu?

-ve birinci perde- bittiğinde halk, sevgili sopranosuna olan bağlılığım göstermekten geri kalmadı ama, "La Traviata"nın en zevkli kısmının bu perde olduğunu düşünenler, böyle bir icradan sonra evlerine dönmeyi tercih ediyorlardı. Ne olmuştu? Leylâ Gencer sahne heyecanına mı tutulmuştu? Yoksa rahatsız mıydı? Yeni Türkçe metne mi alışamamıştı? Yoksa Devlet Operası sahnesinin garip akustiğini mi unutmuştu? Bu sahnenin -hele gerilerinden- orkestranın işitilmediği bilinirdi.

İkinci perdede durum çok az düzeldi. Violetta-Germont düeti, hein orkestrayı, hem bariton Fikret Kutnay'ı müşkül durumda bırakan kazalara rağmen, yürüyebildi. Gencer'i büyük şarkıcı yapan vasıflar hiç olmazsa seziliyordu. Gerçi sesi, alışılan rengine bir türlü kavuşamamıştı; hele alt tonları her zamankinden daha boş, her zamankinden daha havalıydı. Fakat piânisssimo'larındaki kontrol, legato hatlarındaki devamlılık, partisinin mânaya müteallik zaafları karşısında hiçbir. tereddüde ve şüpheye düşmeden tegannisine verdiği beşeri ifade, Gencer hayranlarının yüzünü ağartacak vasıflardı.

Bütün temsil boyunca Leylâ Gencer'in göze hitap eden tarafları ağır basıyordu. Sahnede gene, hükmedici şahsiyeti ve bağlayıcı güzelliği olan bir kadın vardı. Bir aktris, olarak meziyetlerine yenilerini ilâve etmişti. Violetta gibi sathî, kategorik bir tipi derinliğine işlemeye, yaşayan, seven ve ölen bir kadın haline getirmeğe muvaffak olmuştu. Böyle bir oyun. kusursuz bir teganniyle birleştiğinde olağanüstü bir Violetta yaratılmış olacağına şüphe yoktu; Leylâ Gencer'i iyi bir gecesinde, ileriki temsillerinde seyredecek olanlar herhalde bir bahtiyarlığa erişmiş olacaklardı.

Alfredo'da Özcan Sevgen, frene fazla yumuşak, hacmına göre az ağırlıklı sesi olan bir tenordu. Duygu ve ifadeyle söylemek istedi; fakat ant nüans değişmelerinde ifrata kaçması yüzünden cümleleri iyi mafsallıyamıyordu. Entonasyonu da yer yer çok şüpheliydi. Germont'da Fikret Kutnay, iyi bir akşamındaydı. Her zamanki gibi konuşma tonuna yakın bir sesle, dümdüz, dosdoğru bir söyleyiş verdi. Partneri de iyi akşamında olsaydı, alacağı netice farklı olurdu. Flora'da iri sesini idare edemiyen Mukadder Girginkoc Gaston'da daima güvenilir bir "comprimario" olan Nuri Türkan, Doktor Grenvil'de İstanbul'dan gelen ılık sesli Seyit Ahmet Yıldız, Annina'da bu rolün emekdarı Hikmet Sesar vardı.

Konserler

Genç Avusturyalı

Henüz otuz yaşına varmamış genç bir Avusturyalı piyanist geçen hafta, gençlerin musiki icra etme sanatında önceki nesillere nisbetle daha iyi mücehhez oldukları görüşünü, yeni delillerle destekledi. Remington ve Vox markalar üstündeki plâklarıyla ismini dünyaya tanıtmış olan Alexander Jenner, Opera salonundaki iki resitalinde hem fırtına gibi tekniğini, hem de -çaldığı musiki mizacına uygun düştüğünde- musiki şinaslık ve şairlik gücünü ortaya koydu.

Herr Jenner'in mizacına uygun musikinin Liszt, Chopin ve -tek bir örnekle- Debussy olduğu iki konserde anlaşıldı ve ikincisinde teyit edildi. Parmaklarına ve adelelerine hâkimiyeti ve ifadesine verebildiği çeşitlilik sayesinde Liszt'in "Sonetto 123 del Petrarca"sını, piyanonun tuşlarını bir tüyle okşarmış gibi çalıyor, Altıncı Macar Rapsodisini, dinleyicinin yüreğini ağzına, getiren bir vürtüoz hızı

re kudretiyle îcra ediyordu. Oto yandan Mozart'ın ne kadar narin bir musiki yazmış olduğunu biliyor, Haydnın klâsik biçimleri içindeki romantism öncüsü ifadeyi seziyordu. Her iki resitali de gerçekten, sadece teknik hüner bakımından değil, müsikinin üstünde kafa yormuş bir sanatkârın vardığı neticeleri açıklaması bakımından da, olağanüstü değer taşıyordu. Bazı eserlerin Herr Jenner'e sırlarını vermemiş oldukları belliydi. Meselâ Beethoven'in "Pathetique ' sonatı ancak, kusursuz bir teknikle çalınması ve eserin maddi yapısının apaçık belirtilmesi bakımından hoşa gidebilirdi. Aynı şey, Schubert'in iki Impromptu'sünün çalınışı için de söylenebilirdi. Fakat ister Chopin'in Nocturne'leri, La Minör Mazurkası, ya da meşhur Polonaise'i, ister Bartok'un Bulgar Dansları olsun, piyanisttik sanatına ve mesleğine şeref veren mekanik ve müzikal ehliyetin sembolü sayılabilecek bir icraya kavuştular.

Schumann'ın "Carnaval"ında olduğu gibi, Herr Jenner, sür'atli çalmak gerektiğinde tempolarını bilhassa hızlı alıyordu; bunu, piyanistlige ait bir maksat için yaptığı belliydi. Fakat "teganni edilmek" isteyen bir melodi yoluna çıktığında bu fırsatı da kaçırmıyordu. Alexander Jenner, bu mevsim birçok iyi piyanist dinlemiş olan Ankara musikiseverlerinin kolay unutamıyacağı bir icracıydı.

K İ T A P L A R

SALKA VALKA

(Halldor Laxness'ln romanı. Çeviren : Samih Tiryakioğlu. Varlık Yayınları Büyük Cep Kitapları serisi 85. Ekin basımevi, İstanbul - 1957. 206 sayfa, 200 kuruş)

Halldor K. Laxness 54 yaşında, İzlandalı bir yazardır. "Saika Valka" adlı romanını ise 27 yaşındayken 1930 yılında yazmıştı. Bu roman ancak yazıldıktan bir yıl sonra basılabilmiş ve dünya edebiyatı ile ilk teması ise ancak 1939 yılında Fransızcaya çevrilip basıklıktan sonra olmuştur. Saika Valka, her ne kadar 1939 yılında Fransızca baskısı yapıldıktan sonra dünya piyasasında bir parça alâka uyandırmış, fakat bu alaka da çabucak ; sönmüş ve unutulup gitmiştir. Ancak 1955 yılında Nobel armağanı jürisi o yıl için mükafat verecek bir roman bulmakta güçlük çekmiş ve bu arada akla gelen Saika Valka jüri üyelerince bir itiraza uğramadan, Nobel armağanına namzet gösterilen eserler içinde birinci seçilmiştir. İşte bu tarihten sonradır ki Saika Valka ve onun İzlandalı yazan yeni baştan edebiyat dünyasının nazarı dikkatini çekmiş ve bu roman üzerinde yeni bir alâka uyanmıştır.

Maceraperest mizaçlı olan Holldor Laxness ilk tahsilini İzlandada yaptıktan sonra 17 yaşında memleketinden ayrılıp, Avrupa ve Amerikada uzun yıllar dolaşmıştır. 20 yaşındayken Lüksemburg'da bir manastırda bir yıl kalmış, daha sonra Londraya giderek oradaki Cizvit papazları yanında bir kış geçirmiş ve ilk romanını da bu arada, 22 yaşındayken, yazmıştır. İngiltereden Amerikaya geçen Laxness, Amerikada da 3 yıl kadar oturmuştur. Bu arada ünlü Amerikalı Romancı Upton Sinclair'le de tanışıp ahbaplık etmiştir. İşte Saika Valka bu uzun seyahatlerden sonra kaleme alınmış bir romandır. İşin enteresan tarafı Laxness yıllarca yurdunun dışında kaldığı hâlde yazdığı romanlarında daima İzlandayı anlatmıştır. "Saika Valka"da tamamile İzlandada geçen bir vakanın romanıdır.

İzlandanın kuzeyinden, güneydeki rahatlık ve bolluk şehri güneşli Beykjayik'e gitmek üzere yola çıkan bir ana kızın parasızlık ve hastalık yüzünden bir fiyordun dibindeki ücra bir balıkçı köyüne sığınmak zorunda kalmaları ile başlayan roman, bu ana ile kiziri bu köyde geçildikleri acı ve tatlı maceraları hikaye eder. Orta yaşlı ve biraz hoppaca olan ana ,meteliksiz indikleri bu balıkçı köyünde kendisine bir iş ve yatıp kalkabilecek bir yer bulabilmek içirt çeşitli kapıların ipini çeker. Ama bütün kapılar bu nereden geldikleri ve nereye gittikleri belli olmayan âna kıza kar-ı kapanmaktadır. Uzun uğraşmalardan sonra nihayet çapkınca bir adam bu kimsesiz ana kıza yatıp kalkacakları bir yer bulur. Bulur ama anadan buna karşılık istediği bazı şeyler de vardır. Nitekim kısa bir zaman sonra da bu istediklerine nail olurlar. Sigurlina ve kızı Salka Valka artık bu köye iyiden iyiye yerleşmişlerdir. 11 - 12 yaşlarında olan Saika Valka hâlâ bu küçücük köyden ayrılıp Güneydeki ö sıcak memlekete gitmek hayali peşindedir. Ama anası yeniden böyle bir maceraya atılmak için hiç acele etmemekte ve yerinden hoşnut görünmektedir. Bu arada da Steindor ile iyiden iyiye ahbaplığa koyulmuş ve hatta ondan hamile bile kalmıştır. Bütün ümidi de Steindor'un kendisini almasıdır. Ama Steindor da öyle bir adamdır ki hiç bir şeye öyle uzun boylu bağlanıp kalmaz. Günün birinde Sigurlinayı bırakıp yabancı memleketlere çeker gider. Sigurlina'nın Steindorla olan bu gayri meşru münasebeti kızı Saika Valka'yı çileden çıkarmış ve anasından iyice soğutmuştur. Bu arada Saika Valka balık temizleme işlerinde çalışmakta, kendisinden bir kaç yaş büyük bir çocuktan da okuma yazma öğrenmektedir. Derken Sigurlina Steindor'dan olan çocuğunu doğurur. Çocuğu doğurur ama, bu arada da boş durmaz kendisine bir başka oynaş bulur. Bu sefer bulduğu sessiz sedasız, kendi halinde bir adamdır ve Sigurlinayı gerçekten almak istemektedir. Düğün hazırlıkları başlar. Fakat tam düğünün yapılacağı günlerde Sigurlina'nın Steindor'dan olan çocuğu ölür, düğün geri kalır. Aradan bir kaç ay geçince de Steindor çıka gelir,. Ama bu sefer Steindor akıllanmış uslanmış bir adam rolündedir ve Sigurlina'nın kalbini yeniden kendine çeker. Bu arada Saika Valka iyiden iyiye gelişip serpilen bir genç kız olmaktadır ve Steindor'un asıl maksadı da Saika Valkayı elde etmektir. Şayet annesi bir gün vaktinde yetişmese istediğine de kavuşacaktır. Ama Sigurlina'nın çıkıp gelmesi Steindor'un plânını bozar. Bu arada köy ileri gelenleri de Steindor'u Singurlina ile evlenmeğe zorlamaktadırlar. Steindor evvelâ razı olur gibi davranır. Ama tapı düğün günü gene kaçar gider. .Sigurlina ise bundan son derece üzülür ve kendisini kayalardan atarak intihar eder.

Hayli sade bir mevzuu ustaca- işlemiş olan Halldor Laxriess, bu romanında İzlandayı ve İzlandalıları bütün dünyaya tanıtmağa muvaffak olmuştur. Saika Valka her bakımdan büyük bir roman sayılamaz. Ama gene de dikkatle okunmağa değer bir roman olarak kitaplıklarda yer alabilir. Eserin tercümesi de temiz sayılabilecek bir dille ve itina ile yapılmıştır.

T İ Y A T R O

Üniversiteliler

Bahar hamlesi

Şu satırların yazıldığı sırada artık M.T.T. Birliğinden ayrılmış bulunan Üniversiteliler Tiyatrosu, hazırladıkları son iki piyesi tamamladıktan sonra biri matine, diğeri suvare olarak iki temsil vermek üzere Kırıkkalenin yolunu tutmuş bulunuyor. Her ne kadar gençlerin açık havada Amerikan bezinden kendi elleriyle gerdikleri panoların boyanması işi yağmurun azizliği yüzünden tamamlanamamışsa da elbette Kırıkkaleye vardıkları an birer fırça alıp bu işi de bitirmişlerdir. Üniversiteliler Tiyatrosu biri Synge'den "Dereye Vuran Gölge" diğeri Neuveux'den "İkili Sistem" isimli iki küçük piyesin ilk temsillerini Kırıkkalede yaptıktan sonra Ankaraya dönecek ve 3 Mayıs gecesi, her türlü imkânsızlığa rağmen büyük bir gayret ve cesaretle meydana çıkarmağa muvaffak oldukları bu eserleri Üçüncü Tiyatroda Ankaralı seyircilere de temsil edeceklerdir. Üniversiteliler Tiyatrosunun Ankara Atatürk Lisesinde yaptıkları son umumi provadan da anlaşılmaktadır ki gençler tiyatroları için dişlerini tırnaklarına takarak çalışmakta ve bu işin ciddiyetten uzaklaşmağa katiyyen tahammülü olmadığını çoktan anlamış bulunmaktadırlar. Eserlerde rol alanlardan bilhassa Mete Polat, Erol Aksoy, Ozan Sungur, Güneşi Akol ve Güner Sümerin çalışmalarının yanı sura gösterdikleri kabiliyete de bakarak seyircilerinin karşılarına cesaretle çıkmamaları için hiçbir sebeb kalmamaktadır.

Oda Tiyatrosu

"Biletleri bitmiştir"

Bu ayın ortalarında Oda Tiyatrosu Frederick Knott'nun dilimize "Cinayet Var" adıyla çevrilen bir piyesinin temsiline başlamış bulunuyor. Altmış küsur koltukluk Oda Tiyatrosunun temsillerinde, ilk geceden vazgeçilse bile istenilen herhangi bir gün için bilet bulmak her babayiğit seyircinin harcı değildir. Hele "Cinayet Var" gibi bu tiyatroda habersizce başlatılıveren piyesler için... Devlet Tiyatrosu abonelerine diğer sahnelerinde yeni temsil edilecek piyeslerin falanca- gün başlıyacağını ve biletlerini falanca güne kadar alabileceklerini telefonla bildirirdi. Fakat Oda Tiyatrosu 1956-57 mevsiminin aboneleri' yapıldıktan sonra kapılarım seyircilerine açan bir tiyatro olduğu için diğer tiyatrolara aboneli bulunanların tabiidir ki bu usulden faydalanmalarına imkân kalmıyor. Tiyatro küçük ve seyircisi de çok şükür daima boldur. Bu durumdan, haksızca da olsa; en fazla şikâyetçi bulunacaklar şüphesiz temsillerin ilk gecelerine gitmeği âdet edinmiş seyircilerle, "münekkit geçinen" bir takım gazetecilerdir. Oda Tiyatrosunun minicik salonu nasıl olsa her gece doluyor ve Devlet Tiyatrosu idaresinin de bu "münekkit geçinen" birtakım gazetecilere hiç ihtiyacı yok! Hattâ bunlar tiyatroların hiçbirine adımlarını dahi atmasalar Devlet Tiyatrosu İdaresinin bundan büyük bir memnunluk dahi duyacağı akla gelebilir. Zira temsillerinde basına yer ayırmamakta İsrarla inat eden bir tiyatro idaresinin başka hangi düşüncenin ışığı altında dünyanın her tarafında tatbik edilen ve birzamanlar Devlet Tiyatromuzca da tatbik edilmiş olan bir, usulün, gazetecilere davetiye gönderilmesi usulünün hiçe - sayıldığını kestirmek hakikaten güçtür. Yok Devlet Tiyatrosu kendi, kendine hem çalıp, hem oynamak istiyorsa buna diyecek tek söz kalmaz.

Güner Sümer - Ozan Sungur

Heveslere gölge vurmasın da...

Ne var ki hergün gazetelerde "Oda Tiyatrosu, bu gece falanca piyes, biletleri bitmiştir'' ilânı çıkan Oda Ti-, yatrosunda dahi "münekkit geçinenlere" günün birinde sıra gelir ve en gerilerde de olsa oyunu seyretmek imkânına kavuşulur.

"Cinayet Var"

Şimdi Oda Tiyatrosunda temsil edilmekte olan "Cinayet Var" isimli eser daha önce İstanbulun Küçük Sahnesinde de oynanmıştı. Hem de aynı mizansen ve aşağı yukarı ay-. nı kadro ile.. Bu da göstermektedir ki Devlet Tiyatrosu daha önce oda Tiyatrosunda temsil edileceğini bildirdiği "Misafir" isimli piyesi Üçüncü Tiyatroya aldıktan sonra bu eseri de, eserde rol alan bazı sanatkârlarla birlikte Küçük Sahneden getirtmek zorunda kalmıştır. İsminden de anlaşılacağı gibi piyes, tertiplenen ve fakat yanlış işlenen bir cinayet vak'ası etrafında örülmüştür.

Eski tenis yıldızlarından Tony Wendice zengin ve güzel bir kadınla evlidir. Karısının vasiyetnamesinde öldüğü zaman mirasının kocasına kalacağı yazılı olduğundan ve Tony "Wendice de daima kolay ve rahat yaşamağı sevdiğinden adı geçen cinayeti tertiplemekte gecikmez. Bunun için de karısının sevgilisi ve cinayet roman ları ile televizyon piyesleri yazarı Max Halliday'in Margot'ya yani karısına gönderdiği bir aşk mektubunu silâh olarak kullanır. Tony cinayeti eski bîr mektep arkadaşı olan Les gate'e işletecektir. Lesgate'in hayatı türlü kötülüklerle geçmiştir ve her seferinde polisin gözünden kaçmasını bilmiştir. Fakat Wendice onun bütün yaptıklarına vakıftır. Karısını öldürtmek için bu durumdan pek âlâ istifade etmesini bilir. Wendice'in şantajı ve verdiği para mukabilinde Lesgate, Margot'yu Öldürmeğe razı olur. Fakat iki adamın kurduğu plân yanlış neticelenir. Margot cinayet anında kendisini müdafaa ederken eline geçirdiği bir makasla Lesgate'i öldürür. Bu sefer Wendice bütün zekâsını kullanarak cinayete Margot tarafından tertiplenmiş süsünü vermeğe muvaffak olur. Fakat kurduğu plân gene yarım kalmış, polis müfettişi Hunbard ve senelerden beri cinai piyesler yaza yaza cinayetlerin çözülmesinde kafası bir hayli meleke kesbetmiş olan Max sayesinde Tony Wendice'in maskesi aşağı düşer.

Devri daim

Son zamanlarda televizyonun da tesiri altında bir takım sahne eserlerinin Amerikalı prodüktörler tarafından filme alınması moda olmuş ye "Dial M for Murder - Cinayet Var" da bu esnada filme alınmıştır. Başrollerini Ray Milland'la Grace Kelly'nin oynadığı bu filmin mizanseninden daha önce Küçük Sahnede, şimdi de Oda Tiyatrosunda temsil edilmekte olan "Cinayet Var" ın mizansenini ayırdetmeğe imkân yoktur. Hattâ piyesin filminde kullanılan bir takım sinema imkânları bu defa da sahnede tatbik edilmiştir. Eseri Oda Tiyatrosunda sahneye Koyan Agâh Hün piyesi elinden geldiği kadar filme benzetmeye, hattâ bizzat kendisi bir Tony Wendice olarak Ray Milland'a benzemeye gayret etmiştir. Birtakım prodüktörler sahne eserlerini perde eseri yapmağa çalışırlarken, birtakım rejisörlerin de bunları bu sefer perdeden sahneye nakletmeğe çalışmaları çok tuhaf bir devri daim hikâyesidir. Bununla Agâh Hün'ün Oda Tiyatrosundaki mîzanseninin başarısız olduğunu söylemek istemiyoruz. Fakat rejisörlerimiz

sahneye koydukları eserlerde biraz da kendi yaratıcılıklarını ifade etseler herhalde Türk Tiyatrosuna daha yararlı olurlardı. Agâh Hün'ün sahnenin üstüne açtığı küçük bir pencereden telefon konuşmalarını karşılıklı olarak seyirciye göstermesi kendini filmin tesirinden kurtaramadığını ifade etmektedir. Cinayet sahnenin ise aşağı yukarı zifirî karanlıkta cereyan etmesi de bütün gayretlerine rağmen sinema imkânlarına kavuşamadı. Bunun dışında Agâh Hün piyese, eserin alaka çekici ve sürükleyici havasına uygun hızlı bir tempo vermeğe muvaffak olmuştur.

Eser Oda Tiyatrosunda aşağı yukarı Küçük Sahnedekine yakın bir kadroyla temsil edilmektedir. Tony Wendlce'de Agâh Hün, Lesgate'de Cahit Irgat eski yerlerini muhafaza etmektedirler. Aynı rolleri Küçük Şahnede uzun müddet oynamış olmalarına rağmen piyesin en başarılı sanatkârları yine de bu eserdeki rollerine bir hafta içinde hazırlanmak da kalan Nihat Aybars (Hubbard) ile Umran Uzman (Max Halliday) dır. Uzun zamandanberi sahnede göremediğimiz Nihat Aybarshem de hiç filmdeki aktöre benzemeğe çalışmaksızın zeki fakat o nispette de soğukkanlı, kurnaz bir polis müfettişi olmasını bilmiştir. Bütün temsil boyunca sahnedeki durumunu bir an olsun unutmayan ve bakışlarıyla dahi her an ifade ettiği tipi oynamaktan geri kalmayan tek sanatkâr Nihat Aybars'tı. Onun yanı sıra Umran Uzman Max Halliday'e yakışır samimî, sevimli halleriyle piyesi desteklemiştir. Cahit Irgat iyi bir Lesgate olabilmek için sırf fiziğinden istifade etmiştir. Agâh Hün, Margot'yu oynayan Şükran Akın'la birlikte adetâ kendi bindiği dalı kesmiş, vermek istediği tempoyu zaman zaman gene kendisi aksatmıştır. Bilhassa Şükran Akın hiç bir zaman piyesteki Margot değildir. Margot canlıdır, sevimlidir ve her şeyin üstünde âşıktır. Sevgilisinin mektubunu çaldırması onda daima gizli bir endişe yaratır. Halbuki Şükran Akın Margot'yu son derece hareketsiz, durgun, kendi halinde, içinde gizli, hiç bir endişesi yokmuş gibi düpedüz oynamaktadır. Bu sanatkârın sahnede arasıra dalmaması ve oyununda devamlı olması da temenni edilecek bir noktadır.

Boş zamanlarında cinai romanlar okumaktan hoşlanan her seyircinin "Cinayet Var"ı beğeneceğinden şüphe yoktur.

Şehir Tiyatrosu

Dram'da "Otobüs Durağı"

William Inge'nin "Otobüs Durağı", Amerikanın perde ve sahnelerinde, Türkiyede "Çibali Karakolu" neden sevilmiş ve tutulmuşsa, aynı sebeblerle başarıya ulaşmıştır. Oyunun ne derinliği, ne beşeri bir yönü, ne de söylemek istediği bir şeyler var. Üç perde boyunca dört otobüs yolcusunun, bir kasaba lokantasında geçen 2-3 saati anlatıyor. Bu dört yolcu. Amerikan halkının tanıyıp bildiği, seyretmekle eğleneceği tipler.. Lokanta sahibesi gelen geçen otobüs şoförleriyle odasına çekilip kocasızlığım unutan iyi kalpli bir duldur. Henüz kolej talebesi olan gencecik, saf bir genç kız da bu dul lokantacının yardımcısıdır. Tipi bütün şiddetiyle devam eder, rüzgâr ulurken otobüs topu topu dört yolcuyla çıka gelir. Yolculardan biri genç, paralı, ateşi başına vurmuş, tiranlık taslayan toy bir çiftlik sahibidir. Yanında ona dadılık etmiş bir "emektar" var. Delikanlı bir bar yosmasını evlenmek niyetiyle yanına almıştır. Cherie saf, çabuk kanan, ve budala bir yosmacıktır. Daha yarı yolda genç kovboyun densizlikleri, onu bu çiftliğe kapılanmak fikrinden çoktan caydırmıştır. Fellik fellik kaçacak delik aramaktadır. Dördüncü yolcu, küçük kızlara düşkün, sapık bir profesördür. Oyun başlıyor: Profesör körpe lokantacı kıza kur yapıyor; Kovboy Cherie'si ile didişip duruyor; lokanta sahibesi şoförle "hoşça vakit" geçiriyor. Bu arada kasabanın "Şerifi de arasıra zuhur edip asayişi temin ediyor. Vakit geçsin diye revüler tertipleniyor. Sonunda sabah oluyor. Kovboyun deli, saf askına nihayet cevap veren Cherie Ve nadim profesör yollarına devam ediyorlar. "Emektar" artık yolunu ayırıp başka bir yöne gidiyor. Lokantacı kadın ışıkları söndürüyor, oyun bitiyor.

Nedret Güvenç
June Allison + Debbie Reynolds =!

Eh, hiç de fena değil... Yani insanı uyutması, sıkıntıdan patlatması göz tırmalaması için hiç bir sebep yok. Fakat, yukarıda kısaca anlattığımız Inge'nin piyesinin aslıdır. Dram tiyatrosundaki oyun ve eşhas ise ne oldukları belirsiz, bir Amerikan taklitçiliği içinde tahammülfersa bir hale geliyor. Perihan Tedü'nün Cherie'sinde Inve'nin eserinin "humor"unu teşkil eden unsurlardan, bir nebze olsun mevcut değil. Üstelik katı, takviyeli bir göğüsle, seksapel yaratmağa çalışan tam bir fahişe çizmeye uğraşmış. Kişilerden hiç biri ne oynuyacağını biliyor intibaını uyandırmıvor. En iyileri Nedret Güvenç bile sevimliliğine ve güzelliğine rağmen çocuk-genç kız rolünde Amerikalı olabilmek gayretiyle Amerikan filmlerindeki June Allison, Debbie Reynolds ve Jane Powel karması haline gelmiş. Kovboy Bo'da Muzaffer Arslan rolüne pek uygun olabilecekken aktörlükle ölçüyü bağdaştıramaması yüzünden bol bol patırdı eden,' lüzumlu lüzumsuz bağıran bir tip olmuş. Bu yüzden oyununu sık sık kaybediyor. Rejisör Meinecke'nin bu bir eşini daha -başarması güç olan kötü sahneye koyusunda, her sey oyunu 'daha çok kötüleştirme yarışına çıkmış gibi... Tercüme "Hay"lar, "Okey''ler dolu. Lokantanın içini gösteren dekorun arka duvarı kocaman bir cam. Bu camdan da Colliers, Picture Post gibi Amerikan magazinlerinde sık sık rastlanan bir New England kış manzarası görülüyor. Karlar altında kırmızı tuğladan evler, bu magazinlerdeki bir fotoğraftan projeksiyonla fon perdesine aksettirilmiş gibi duruyor. Oyun başlarken efekt memuru rüzgâr sesi veya uğultusu yerine, gürültü veya takırtısı yapıyor. Sonra onun da cam sıkılıyor olmalı ki, hemen bu işten vazgeçiyor. Belki de uyu ya kalıyor. Kırmızı evler, beyaz karlar bu yüzden sakin ve şaşkın, afal afal bakınarak, orta yerde kalıveriyorlar. Her ne kadar müzik derleyicisinin adı afişde koskocaman yazılı duruyorsa da, emektar kovboy gitarım güç İşitilir bir sesle tıngırdatıyor. Dahası var, Celâl Şahine taş çıkartan bir kovboy şarkısı "taklidi" de yapıyor. Dahası da var, Cherie -Perihan Tedü- yerli filmlerdeki göbek oyuncularınınkini andıran bir kostüm içinde,

hem de masanın üzerine çıkıp "Johny is the boy for me" şarkısını söylüyor ve oynuyor!

Yok ,doğrusu hak vermek lâzım. Oyuncular şimdiye kadar gördüğümüz bu nevi Amerikan filmlerinden neler öğrenebilirlerse hepsini Rejisör Meinecke'nin arzusuna uyarak var güçleri ile taklide çalışıyorlar.. Sadece Mahmut Morali bu taklide pek yanaşmamış. Sapık Profesör Dr. Lyman'ı oynamak üzere sahneye, bir Amerikalı gibi değil, Beyazıttaki Küllük kahvesinden gelir gibi rahat ve alaturka giriyor. Yalnız lokantacı kadında Şükriye Atav, bir Amerikalı Grace'dan ziyade "bir kadın" olarak kalmak ve oynamak akıllılığını göstermiş. Şerif Will'i taklit eden Neşet Berküren "Kovboy" demekte güçlük çekiyor olmalı ki sık sık ''Kâvbay" deyip duruyor ve böylece hiç olmazsa 3-5 kişinin eğlenmesine sebeb oluyor. Rejisör Meinecke'nin sahne tertiplerine gelince... Bütün oyuncular bazan barın kenarına dizilip sahnenin bir yanına yığılıyorlar, basan ikişer ikişer başbaşa verip oraya, buraya dağılıyorlar. Bu Çiftlerden bir tanesi konuşurken diğerleri kımıldaşıp duruyorlar. Sonra bir başka çift sesini yükseltince kımıldaşmak sırası ötekilere geliyor. Hülasa bir düzensizlik hüküm sürüyor ve salonun üstüne uyku veren, sabır taşıran sıkıntılı bir hava çöküyor, seyircilerin arasında Türk sahnelerinde Amerikan piyeslerini görmeye gelmiş Amerikalı bir tiyatro sever"Cherie bu değil; Cherie böyle olmamalıydı ki... Bunun Inge'nin oyunu ile alâkası yok" diye yazarı savunmak ihtiyacı içinde mırıldanıp duruyor..

.. Rejisör Meinecke -hiç şüphe yok- pek sevimli, pek nazik, pek savanı hürmet bir .zattır. Onun nezaketinden. İstanbul seyircilerinin daha fazla sabrım taşırmadan memleketine dönmesini beklemek yersiz olmaz. Eğer Tiyatro idaresi kendine bu yolu acık bıraksa muhakkak böyle yapacaktır. Ama Şehir Tiyatrosu idarecilerinin ne yapıp ne edeceklerini . kestirmek, yaptıklarından bir mâna çıkarabilmek . bilhassa bu sene imkânsız hale gelmiştir. İhtimal bütün gayretleri "Belediyeye bağlı bir daire" de "Memurlar"ın gürültüsüz patırtısız, tıkır tıkır çalışmalarını sağlamaktan ibarettir ve alkış patırdısını, övgü gürültüsünü saygıdeğer bulmuyorlardır. Ama hiç olmazsa, hatırlamalıdırlar ki her İstanbullunun Belediyeye ve onun kurduğu müesseselere ceplerinden verdikleri bir şey vardır. Bu gibi tesislerin bir mânada hakiki sebebleri gene onlardır.. Bu sebeble verdiklerinin karşılığını istemek en tabii bir haklarıdır. Durmadan kendileri ile alay edildiğini görmek, bir sahneye ve bir idareye münhasır olsa bile canlarım sıkar. Sabırlarım taşırır. Denilebilir ki "sabırları taşar da ne olur"... Doğrudur. Olsa olsa bir müddet Dram Tiyatrosu kendi oynar, kendi güler. Hani Yorgan gitti, kavga bitti" hesabı..

SİNEMA

Feslivaller

Cannes'dan Venedik'e

Sinema mevsiminin sona ermesi yaklaşırken, milletlerarası sinema festivalleri, için hazırlıklar da başlamaktadır. Bilindiği gibi her yıl festival mevsimi Nisan sonundaki Cannes festivaliyle açılır, bunu Haziran sonundaki Berlin festivali takibeder, Ağustos sonundaki Venedik festivaliyle kapanır. Bu arada, hepsi ayrı ayrı hususiyetler taşıyan daha küçük çaptaki festivaller -Edinburgh. Karlovy Vary, Punta del Este *v.s.*- yer alır.

Savaştan önce hemen sadece Venedik festivaline inhisar eden bu milletlerarası film yarışmaları, görüldüğü gibi şimdi epeyce genişlemiş, savaş sonrası sinemasının belli başlı hususiyetlerinden biri olmuştur. Bunların faydası da yabana atılmıyacak kadar büyük ve çeşitlidir. Bu festivaller sayesindedir ki milletlerarası pazarlarda hiç tanınmamış ülkeler, meselâ Meksika, Brezilya, Yunanistan, İspanya, Hindistan, Polonya, Yugoslavya kendilerini tanıtabilmek imkânını buldular. Savaştan sonra birden bire gelişen milli sinema okulları -İtalya, Japonya, Meksika, Çekoslavakya- yahut savaş sonunda yetişen genç sinemacılar -Rene Clement, Albert Lamorisse, Norman McLaren, Sergey Samsonov, Michael Cacoyannis, Juan Antonio Bardem, Francesco Maselli, Federico Fellini- çabucak kendilerini tanıtabildiler. Öte yandan, sinema endüstrileri sağlam temeller üzerine kurulmuş ülkeler için bile bu

"Cabiria'nın Geceleri'
Cannes 1957

çeşit festivaller vazgeçilmez bir unsur oldu. Herhangi bir festivalde mükâfat kazanmak, bir filmin ticari başarısı için mühim bir avantajdı. Film ithal eden ülkeler de seçimlerini daha çok festivallerde başarı kazanan eserler arasından yapıyorlardı. Seyirçiler ve' tenkitçiler ise, festivallere gönderilen eserlerle bir ülkenin sineması hakkında oldukça sağlam bir fikir edinebiliyorlardı.

Şüphesiz, bu festivallerin tamamiyle mükemmel bir şekilde cereyan bitiği söylenemez. Milletlerarası,siyasî Çatışmaların festivallere aksetme;», festival komitelerinin seçimindeki anlaşmazlık, festivale katılacak filmlerin seçilmesi, festival sonundaki mükâfatların dağılış şekli hemen her zaman şikâyetlere yol açmaktadır. Geçen yıl Venedik Festivalinde bu mahzurları kısmen olsun önlemek için festi val nizamnamesi değiştirilmiş, festivalin "sinema sanatı" adına layık bir şekilde olmasına çalışılmıştı. Bu arada en önemli tedbir olarak da, festivale katılacak filmler bir ilk seçimden geçirilmiş, festivale ancak belli sayıda eser -14 film- sokulmuştu. Fakat bazı ülkeler bu tehditten hiç de memnun olmadılar. Bunların başında Birleşik Amerika geliyordu. Amerika o zamana kadar festivallere en çok sayıda film yollıyan ülkeydi;, böylelikle festivalde kazanma şansı daha çoktu. Bundan başka, iyi filmler yanında bir. sürü ikinci derecede filmleri de gönderip bunlar etrafında gürültü, bir reklam yaratmak gayesini güdüyordu. Venedik Festival Komitesinin film sayısını böylece tahdit etmesi üzerine Hollywood festivale katılmaktan vazgeçti. İngiltere de bu boykota iştirak etti. Hollywood'un büyük şirketlerinden yalnız 20 th Century-Fox bu boykota katılmadı. Fox'un prodüksiyonu olan, Nicholas Ray'in "Bigger than Life"ı ile, "The Associate and Aldrich" adlı şirket adına Robert Aldrich'in çevirdiği "Attack" festivale gayrıresmî olarak katıldılar.

Fakat iki dereceli seçim usulünün de tam mükemmellikle işlediği söylenemezdi. İşte bir takım "arka niyetler" karışıyordu. Nitekim, sırf boykotu bozdukları için adı gecen iki Amerikan filmi finale kalan 14 eser arasında yer aldığı gibi, festivalin tertipleyicisi İtalyanın "Suor Letizia - Rahibe Letizia" sı da yine zorlama olarak -zira festivalin belki de en kötü eseriydi- 14 film arasında yer aldı. Bununla beraber bütün bu aksaklıklara rağmen geçen yılki Venedik festivali şimdiye kadarki bu çeşit sinema yarışmalarının en kalitelisi idi.

.Cannes 1957

Venedik Festivalindeki bu tecrübe öteki festivaller üzerinde de tesirini göstermekten geri kalmadı-. Nitekim, önümüzdeki hafta başlıyacak olan Cannes Festivalinin ıızamname-

si de değiştirilmiş, festivale katılacak filmlerin sayısı tahdit edilmiştir. Eskiden bu festivale her ,ülke, çevirdiği yüz filme karşılık bir filmle katılırdı, Bu yıl her ülke bir uzun bir kısa filme festivale katılacaktır. Yapılan değişikliklerden biri de, herhangi bir ülkenin şikâyeti üzerine başka bir ülkenin filmini festivale katılmaktan meneden maddenin yürürlükten kaldırılmasıdır. Bu madde şimdiye kadar festivallerde çeşitli siyasî çatışmalara yol açmaktaydı. Nitekim son Cannes festivalinde Alman rejisörü Helmut Kautner'in "Himmel ohne Strens - Yıldızsız Gök" filmi Rus aleyhtarı bulunarak festivale sokulmamış, bunun üzerine Almanlar festivalden çekilmişlerdi. Bunun gibi nazi aleyhtarı oldukları için Fransızların "Nuit et Brouillard - Gece ve Sis", Polonyalıların "Pod Jednym Nifebem - Aynı Göğün Altında" filmleri festival dışı bırakılmışlardı. Finlerin "Tuntematon Sotilas - Meçhul Asker"i Rus aleyhtarı, İngilizlerin "A Town Like Alice - Cehennem Yolu" Japon aleyhtarı bulunarak aynı akıbete uğramıştı. Şimdi bu maddenin kaldırılmasiyle büyük bir anlaşmazlık mevzuu ortadan kalkmış oluyor.

Bu yıl 2 İle 17 Mayıs arasında iki hafta sürecek olan Cannes Festivali, bu yılın en iyi film, Oscar'ını kazanan ''Around the World in 80 Days - 80 Günde devriâlem"in festival dışı gösterilmesiyle başlıyacak, Rene Clair'in son eseri "La Porte des Lilas - Leylâklı Liman" filminin gene festival dışı gösterilmesiyle sona erecektir. Bu yıl festivale katılmak için müracaat eden ülkelerin sayısı 34 tür. Komünist Çin festivale katılmak üzere müracaat etmiş, fakat Milliyetçi Çin'in de festivale gireceğini Öğrenince vazgeçmiştir.

Festivale katılacak uzun filmler yedisi Fransız dördü yabancılardan meydana gelen on bir kişilik jüri tarafından incelenecektir. Jüri heyeti şunlardan meydana gelmektedir. Jean Cocteau, Maurice Genevoix, Andre Maurois, Marcel Pagnol, Jules Romains, Georges Huisman, Maurice Lehman, George Stevens, Dolores Del Rio, Viadimir Weck, Michael Powel, Kısa filmler jürisi ise beş kişiden meydana gelmektedir: Albert Lamorisse. Claude Aveline, Jean Vivie Luigi Commenchini, Vladimir Dolovnia.

Festivale katılacak filmler her ülkenin kendi hükümeti tarafından tâyin edilmektedir, İtalya ile Fransada ise bu iş için ayrı bir seçim komitesi 'Kurulmuş, Bu yüzden seçim epey çekişmeli cereyan etmiştir. Fransa bu yılki Cannes festivaline Jules Dassin'in "Celui qui Doit Mourir - Ölmesi Gereken Adam"ı ile katılacaktır. Dassin, 1951 den beri Fransada çalışan bir Amerikan rejisörüdür ve bundan evvel Fransada çevirdiği "Du Rififi chez les hommes" ile büyük bir başarı kazanmıştır. Yunan romancısı Nikos Kazantzakis'in eserinden adapte edilen "Ölmesi Gereken Adam", Osmanlı İmparatorluğu devrinde Batı Anadolu şehirlerinden birindeki Rum azınlığı arasında geçen olayı anlatmaktadır ve filmin büyük bir kısmı Girit Adasında çevrilmiştir.

İtalyaya gelince, son yıllarının en iyi İtalyan rejisörlerinden biri sayılan Federico Fellini'nin "Le Notte di Cabiria - Cabiria'nın Geceleri" filmiyle festivale katılacaktır. Baş rolünü Fellini'nin karısı Giulietta Masina'nın oynadığı bu film bir sokak fahişesinin trajikomik hikâyesidir.'

İngiltere, Michael Anderson'un çevirdiği "The Yangtse Incident - Yangtse Hâdisesi" adlı bir savaş filmiyle, Amerika Stanley Donen'in son müzikli komedisi "Funny Face" ile, Almanya Gerhardt Hauptmann'ın romanından Wolfgang Staudte'nin adapte ettiği "Rose Berndt" ile festivale katılacaklardır.

Filmcilik

"Silâhlara, Veda"

Stephen Crane'ın Amerikan edebiyatının klâsikleri arasında sayılan "The Red Badge of Courage" adlı eserini 1951 yılında filme alırken rejisör John Huston'un göz önünde bulundurduğu en mühim nokta romanın ruhuna sadık kalmaktı. Crane'ın eserinin ruhuna sadık kalmak demek, Amerikan dahilî harbinin en kanlı bir safhasında, savaş cehennemiyle ilk defa karşılaşan bir delikanlının korku, dehşet, isteri, utanç ve cesaret arasında değişen duygularını, savaşın yıkıcı tesirlerini anlatmak demekti. Zira Crane'ın eseri, Tolstoy'un "Harp ye Sulh"uyla birlikte savaşı gerçek yüzüyle aksettiren iki edebi eşer sayılmaktaydı. Huston, tanınmamış oyuncular, dahili harp sırasında çekilen ilk fotoğrafları andıran siyah -beyaz görüntüler, sâde bir anlatımla bu psikolojik dramı perdeye aksettirdi. Filmin ilk kopyalarını gören meslekdaşları ve tenkitçiler eserin Hollywood'ta şimdiye kadar çevrilen savaş filmlerinin en güzellerinden biri, hatta Griffith'in "The Birth of a Nation - Bir Milletin Doğuşu"yla birlikte en iyi savaş filmi olduğunu söylüyorlardı. Huston, filminin dağıtım kopyaları çıkarılmasını beklemeden gönül rahatlığıyle Afrika'ya "The African Queen"i çevirmeye gitti. Fakat "The Red Badge of Courage - Kanlı Zafer"den memnun olmıyanlar da vardı. MGM'nin eski prodüksiyon şefi Louis B. Mayer ile yeni prodüksiyon şefi Dore Schary bunların başında geliyordu. Mayer'i MGM'deki tahtından indirip yerine geçen Scharynin emriyle "Kanlı Zafer" esaslı bir budanma ameliyesine tâbi tutuldu. Huston'un filmi tanınmaz hale gelmişti. Filmi seyreden rejisör "bu film bir daha asla görmek istemem" diyerek Hollyvvood'tan ayrıldı; o zamandanberi de Avrupada çalışmaya başladı.

John Huston
Sütten ağzı yandı

Geçen ay, prodüktör David O. Selznick "A Farevvell to Arms - Silâhlara Veda"nın İtalyada çevrilmesi işini Huston'a bıraktığı vakit, Ernest Hemingvvay'in birçok bakımlardan Crane'm romanını hatırlatan bu eserim filme almakla "Kanlı Zafer"deki düşüncelerini gerçekleştirmek fırsatını kazandığı için rejisör pek memnundu. Jennifer Jones, Rock Hudson, Vittoria de Sica ile Misurina'daki dış sahnelere henüz başlamıştı ki, gelen bir haber Huston'un bütün memnuniyetini yok etti; Selznick, kendisine haber vermeden senaryoda değişiklikler yapmıştı. "Kanlı Zafer" deki hayal kırıklığına bir daha uğramak istemeyen rejisör filmin çevrilmesinden hemen vazgeçti. Herkes Huston gibi usta bir rejisörün "Silâhlara Veda"yı terkedişine üzülürken, ikinci bir haber üzüntü mevzuunun Hemingway üzerine çevrilmesine yol açtı, zira Selznick Huston'un yerine, Karmen'in Aşkları" filminin rejisörü Charles Vidor'u seçmişti"!

"Beyaz Geceler"

Hollywood Cine-Citta'ya yerleştiğinden beri İtalya'daki film yapımı başlıca iki sınıfa ayrılmak temayülündedir: Amerikan - İtalyan "coproduetion'.' olarak meydana getirilip milyonlarca liraya patlayan büyük bütçeli filmler: ya da rejisörlerin, oyuncuların şuradan buradan topladıkları naralarla çevirdikleri dar bütçeli, bakımsız filmler. Gecen yıl çevrilen "War and Peace - Harp ve Sulh" ilk sınıftandı. Bu yıl, oyunculuk, rejisörlük ve prodüktörlüğü bir arada yürüterek Jean-Paül Sartre'm "Kean" adli eserini beyaz perdeye adapte eden Vittorio Gassman'ın fil-

Visconti, Maria Schell İle
Dört başı mamur rejisör

mi de dar bütçeli filmlerin örneğiydi. Fakat Gassman'ın rejisörlükle prodüktörlüğü oyunculuğundan daha iyi çıkmadığı için netice başarılı değildi. Şimdi aynı tecrübeyi yapan rejisör Luchino Visconti'nin başarı kazanmaması için ise hiçbir sebeb yoktur. Zira Visconti filmlerinin çoğunu *zaten* bağımsız olarak meydana getirmişti. Rejisör olarak da savaştan sonraki İtalyan rejisörlerinin en büyüklerinden biriydi. 1042 yılında çevirdiği "Ossessione - İhtiras" ile savaştan sonraki İtalyan neo-realizm cereyanını baltalamış; "La Terra Trema - Toprak Sarsılıyor" ile neo-realizmin en büyük eserlerinden birini vermiş, "Senso - Günahkâr Gönüller" ile de neo-realizm e yeni ufuklar açmıştı. Şimdi, oyuncu Marcello Mastroianni. senaryocu Suso Cecchi D'Amico ile birlikte sermayesini koyarak çevirmeye başladığı "Le Notti Bianche - Beyaz Geceler" ile "Senso"-daki tecrübesini başka istikamete doğru çevirerek, Dostoyevski'nin eserinden yapılan bu adaptasyonda psikolojik, şairane bir realizmi denemektedir. Visconti'nin, sinema rejisörlüğü yanında tiyatro ve opera rejisörü olarak edindiği tecrübelerin de bunda büyük bir yardımı dokunacağına şüphe yoktur. 1945 ten beri Cocteau'dan Anouilh'e, Caldwell'den VVilliams'a, Shakespeare'den Cehov'a kadar çeşitli yazarların 25 piyesini, "La Trayiata", "La, Somnambule", "La Vestale" gibi operaları Sahneye koyan Visconti, son yıllarda İtalyan sahne hayatının en canlı hareketlerinden birini temsil ediyordu. "Beyaz Geceler", Visconti'nin rejisörlüğü yanında prodüktör olarak ta meslekdaşlarına faydalı olabilecek dersler taşımaktadır.

S P O R

Futbol

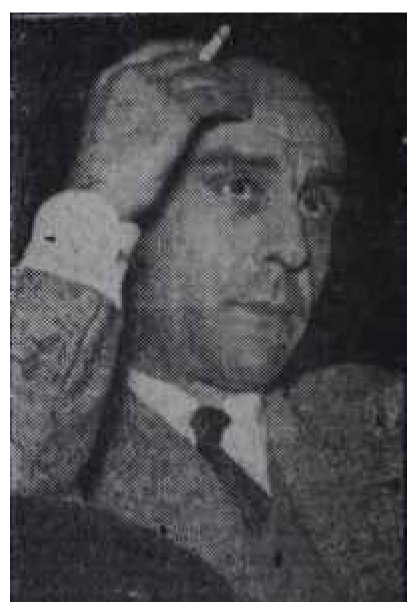
Tehirler gelince

Ordu maçları, Millî maçlar ve bazı meçhul sebebler yüzünden bir hayli tehire uğrayan lig maçlarının son programı ilân edildiğinde, futbol meraklıları "artık" müsabakaların biteceğine inanmış görünüyorlardı. Liglerin tamamlanması için sadece dört müsabaka ve altı güne ihtiyaç vardı. Program 17 Nisan çarşamba günü yapılacak Adalet—Kasımpaşa maçı ile açılıyor, 23 Nisanda oynanacak fenerbahçe—Galatasaray karşılaşmasıyla son buluyordu. Hava Raporları "Acık Hava" gösteriyor, Beynelminel Yugoslav Hakemi Markovic maç idare etmek için bekliyor takımlar kamplarında son hazırlıklarını tamamlıyorlardı. Perşembe günü maç saatinde akın akın Mithatpaşa stadına inen meraklılar, Adalet—Kasımpaşa münakaşası yaparken hayretler içerisinde kaldılar : Günün maçı ve diğer bütün Spor temasları Valiliğin emri ile ikinci bir tebliğe kadar tehir edilmişti. Birinciden sonuncuya kadar -üçüncü hariç-bütün takımların puan durumunda değişiklik yapabilecek son dört maç, hem de liderin en korkulu maçları tekrar tehir ediliyordu. Bu defa sebep tamamen başkaydı. Ne Federasyonun bir Klüple yaptığı samimî konuşma, ne de hava muhalefeti tehirin sebebi değildi. Bu defa ligler hatırda hayalde olmuyan bir sebeble tehir ediliyordu: İstanbul Valisi toplantıları yasak etmişti.

Teşkilât

Gazeteler harbi

Millî Futbol takımımızın Macaristan galibiyetinden bu yana, gazetelerin spor sayfalarını en çok meşgul eden isim şüphesiz, Tek seçici Eşfak Aykaçtır. Bazan kehanete varan tahminleri, Bazan spor çevrelerinde "övünme" olarak kabul edilen beyanatları ile ve ekseriya' kendini tenkit etmek cesaretini gösteren spor yazarlarına hücum şeklini alan yazılarıyla Aykaç, Futbol Federasyonunun bir bakım a en faal üyesi de sayılabilir. İsimleri ancak seyahatlar ve istifa haberleri arasında duyulan diğer Federasyon üyeleri, doğrusu bu durumdan pek şikâyetçi değiller. Çünkü Aykaç, basın ve umumî efkârı ziyadesi ile meşgul ediyor, nazarları ve hücumları üzerinde toplayarak hakiki bir paratoner vazifesi görüyordu. Durumu yakından bilen bazı açıkgöz gazeteciler, Mısır maçı arifesinde, birbirlerinden habersiz fakat hedefi aynı olan kampanyalarına giriştikleri zaman, karşılarında, Futbol Federasyonu veya Eşfak Aykaç yerine, İstanbulun çokça satın gazetelerinden birini buldular. Durum hayli enteresandı. Basın Eşfak Aykaçı Tek seçicilik resmi ünvanını kullanarak bir günlük gazeteye yazı yazmakla itham ediyor, Milli takımın gerek teşkili gerekse çalıştırılması hususunda, tek seçicinin teknik tutumunu zayıf buluyordu. Birden ve şiddetle başlayan umumi bir kampanyaya Aykaç, önceleri tek başına cevap Vermek yolunu tuttuğunda, Basiti çok çabuk" Ve görülmemiş bir harbe başlayıverdi.Çünkü Aykaç, hadiseleri, milli maçı resmi ünvanını bir tarafta unutarak bir gazeteciye sevimli ve sabırlı bir hayvana verilen ismi layık görmüştü. Hem de, resmî ünvanını kullanarak yazı yazdığı gazetenin sütunlarında... Artık basının Eşfaksız günü yokta. Baştan sona hatalar açıklanıyor, beyanatlarındaki tenakuzlar tarih sırası ile basılıyor, yanlış hareketleri doğru misalleriyle çürütülerek, istifa etmesi isteniyordu. Bu sert hücumların beklenen neticesi kısa zamanda alınmış ve Aykaç, bîr gece sempati duyduğu bir kaç gazeteye "Artık bıktım.. İstifa ediyorum" demişti. Basının galibiyeti ile kapanan ilk raundu diğerleri takip edecekti. Nitekim hemen ertesi gün, Tek Seçici Federasyonun diğer üyelerinin tesiriyle buhranı atlatırken, istifasını da "Şimdilik" kaydı ile geri alınca, oyunun yeni aktörü açıkça sahneye çıkıyordu. Bu, Eşfakın gazetesiydi. Umum Müdürün son hâdiseler dolayısıyle Tek Seçiciye" verdiği ihtar cezasını, büyük puntolarla ele alıp işe girişen gazete, ihtarın haksızlığından başlı-

Eşfak Aykaç
Dünyanın en sevimli tekseçicisi

Osman Kavrakoğlu idarecilik günlerinde
Acaba ne zaman avdet buyrulacak ?

yarak diğer gazetelere şiddetli hücumlar hazırlıyor, gazetelerin hata ve şahıslarını hedef tutarak Tek Seçicinin durumunu kurtarmağa çalışıyordu. Umumi efkârın meseleyi yakından takip ettiğine şüphe yoktu. Herkes aynı suali tekrarlıyordu; Kim kazanacak? Gazeteler arasında şiddetli bir "yeraltı" faaliyeti sürüp giderken, hakiki galibi ilan eden son gong sesi kısa zamanda duyuldu: Aykaç, pek iyi geçinemediği gazetecileri topladı ve Federasyon Başkanının İspanyadan dönüşünde ''hakikaten" istifa edeceğini bildirdi. Bu basının bir zaferiydi ve Futbol Federasyonunun "Paratoner"i yanmıştı.

Klüpler

Fenerbahçede kaynaşma

iğlerin bitmesine üç hafta kala, spor çevrelerinin dikkatini üzerinde toplayan diğer hâdise, Fenerbahçe idare heyetinde cereyan etti. Klübün Umumi kaptanı Osman Kavrakoğlu istifa etmiş ve idare heyetinde mühim değişiklikler yapılmıştı. Fenerbahçe ile ilgili çevrelerde sürpriz tesiri uyandırmayan bu istifa heberinden çok, Ertuğrul Akçanın ikinci başkanlığa, Niyazi Selin de Umumi kaptanlığa getirilmesi hayretle karşılanıyor, anlaşılmayan hâdiselerin cereyan ettiği söyleniyordu. İdealistler grubunun geciktirilen bir kongreyi yapabilmek için açıkça imza topladığı bir sırada, Kavrakoğlunun İdare heyetim bırakması hayli garipti. Klüp başkam Zeki Rıza, Sporelin Ankaradaki daimi ikameti, Fenerbahçe idare Heyetini kayıtsız şartsız Osman Kavrakoğluna teslim ederken, Kavrakoğlu aniden istifa ediyor, Kongreyi beklemek lüzumunu hissetmiyordu. Acaba Kavrakoğlunun selâhiyeti bir başka isme mi devrediliyordu. Belki de... Fakat aynı "Daimi İkamet", şimdi klübü Ertuğrul Akça ile Niyazi Sel ve arkadaşlarına bırakmış görünüyordu. Basında fazla gürültü .çıkarmadan halledilen bu mühim yer değiştirmelerin neticeleri merakla beklenirken, ilk işaret antrenör Szekelly'den geliyordu. Fenerbahçenin Vefa ile yapacağı hususi karşılaşmayı seyre gidenler, Antrenörün her zamanki yerinde bulunmadığını farkettiler. Szekelly maçları artık arkadaşlarından ayrı seyrediyor ve durmadan sigara içiyor, arada bir ellerini göğe kaldırarak yüksek sesle "Olmaz... Olmaz diye haykırıyordu. Basın mensupları artık anlamışlardı: Ortada bir şeyler' dönüyordu. Elbette ilk müracaat edilecek yer, gazetecilerin sevgili dostu Szekelly idi. Fakat, gazetecileri kibar Szekelly yerine, sert, aksi ve kızgın bir antrenör karşılayınca bir haber almak için Kadıköye koşanlar hayretten dona kalmışlardı. "Sir" değişmişti artık. Bu değişikliğe maçın haftaymında, soyunma odasında gecen Can'la ilgili bir hadisenin sebeb olduğu tahmin ediliyordu. Yeni Umumi Kaptan Niyazi Sel, antrenörle çok sert konuşmuş, selâhiyetinin sınırlandığını bildirmişti. Artık tam selâhiyetli ve şöhretli antrenör Szekelly yoktu. Sadece takım çalıştıran, tertibine asla "karıştırılmadığını" söyleyen Laszlo Szekelly vardı. Antrenör hâdisesi, hâdise zincirinin ilk halkası idi. Yenileri peşpeşe diziliyordu. Bir zamanlar Fenerbahçenin en selâhiyetli mensubu sayılan Rüştü Dağlaroğlu, Haysiyet Divanı kararıyla klüpten ihraç ediliyor, bir akşam gazetesinde idare heyetine sert hücumlarda bulunan gazeteci aza Şevket Soley ile eski idarecilerden Hayrullah Güvenir "Klübe zararlı hareketleri görüldüğü" iddiasıyla haysiyet divanına sevkediliyorlar, futbolcu Basri en mühim maç arifesinde cezalandırılıyordu. Kadıköy, hâdiseler karşısında en şiddetli tepkiyi gösteren muhitti. Sokaklarda taraftarlar kavgaya varan münakaşalara girişiyorlar, azalar klüp sicil defterleri hakkında çeşitli fikirler ileri sürüyor, futbolcular şampiyonluğun son basamağında klüpte sürüp giden hâdiselerden bir mâna çıkaramıyorlar, sadece kırılan moralleri ile çalışmalarına devam ediyorlardı. Vaziyet ciddiydi. Fenerbahçe, iç ve dış tesirlerle hayli sarsılmıştı. Türkiyenin en büyük klübü, idarî bir İslahata ihtiyaç gösteriyordu. Fenerbahçenin, idari mekanizma' sındaki hatalar yüzünden lâyık olduğu yerlere çıkamaması hoşnutsuzluğu artırıyor, gruplaşmalara sebep oluyordu. Hakiki Fenerbahçeliler yont Kongreye hararetle hazırlanıyorlar: İstanbul ve Kadıköy muhalif grupları görüşmeler yapıyor, sert ve kudretli Fenerbahçeli Dr. Yavuz İsmet Uluğ muhalif gruba lider seçiliyordu. Yapılan her hareket Fenerbahçe içindi.

P.T.

Antrenör Szekelly
Bu, karşılanışı

Kapak Baskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad - ANKAR
Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBU

Hanımlar
Giyim Derdiniz Kalmadı
GÜL-OK konfeksiyonu yüzlerce model ETEK, BLUZ, ELBİSE leri sizi kumaş almak, model seçmek, dikiş ve prova derdinden kurtarır
Beğendiğinizi derhal giyebilirsiniz
Mağazalarda arayınız
GÜL-OK
KONFEKSİYON
GÜL-OK
TÜRKİYENİN İLK KONFEKSİYON FABRİKASI
TOPTAN SATIŞ YERİ:
TAKSİM, ELMADAĞ DUVAR DİBİ SoK. 34 ★ TELEFON 47 12 41